

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

***«ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΑΘΛΗΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΚΡΗΤΗ»***

ΓΕΡΩΝΥΜΑΚΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ: ΑΜ 3825
ΔΙΑΜΑΝΤΗ ΕΛΕΝΗ: ΑΜ 3398

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Τερζάκης Δημήτρης

ΗΡΑΚΛΕΙΟ 2007

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	σ.1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ.....	σ. 3-9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	10-25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	26-44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	45-55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΑΘΛΗΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΚΡΗΤΗ	56-68
5.1 Η ΚΡΗΤΗ	
5.2 Ο ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	
5.3 ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΑΘΛΗΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟ	
5.4 ΛΟΙΠΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΣΥΜΒΑΛΛΟΥΝ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΘΛΗΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Ο ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ.....	69-75
6.1 ΟΙ ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΠΡΟΣΘΕΤΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ.....	76-83
ΠΡΟΩΘΗΣΟΥΝ ΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΚΡΗΤΗ	

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το θέμα με το οποίο θα ασχοληθούμε και θα αναπτύξουμε στην εν λόγω εργασία είναι οι προοπτικές ανάπτυξης του αθλητικού τουρισμού στην ανατολική Κρήτη. Οι περισσότεροι από εμάς έχουμε συνδέσει στο μυαλό μας τον τουρισμό με τις λέξεις «ήλιος», «θάλασσα», «παραλία». Στις μέρες μας όμως εν έτη 2008 ο τουρισμός δεν συνδέεται απαραίτητα με τις παραπάνω λέξεις. Υπάρχουν αρκετοί τουρίστες που αναζητούν την αναψυχή σε κάτι διαφορετικό. Κάτι «εναλλακτικό» και για αυτό ακριβώς το λόγο τα τελευταία χρόνια μια μορφή τουρισμού ο εναλλακτικός τουρισμός γνωρίζει ραγδαία ανάπτυξη.

Ο αθλητικός τουρισμός είναι μια μορφή εναλλακτικού τουρισμού. Γεγονότα που εντάσσονται στο πλαίσιο του αθλητικού τουρισμού είναι μεγάλα αθλητικά γεγονότα όπως το Champions league, οι ολυμπιακοί αγώνες, αγώνες στίβου κ.α. οι συμμετέχοντες σε αυτά τα γεγονότα (αθλητές, προπονητές, φίλαθλοι) είναι οι αθλητικού τουρίστες. Αθλητικό τουρισμό όμως δεν είναι μόνο εκείνοι που αγωνίζονται σε αθλητικά γεγονότα αλλά και εκείνοι οι τουρίστες που αναζητούν την αναψυχή και την ξεκούραση μέσα από την ενασχόληση με κάθε είδους αθλητικές δραστηριότητες κατά την διάρκεια των διακοπών τους.

Η χώρα μας τα τελευταία χρόνια ιδιαίτερα μετά και την διοργάνωση των ολυμπιακών αγώνων το 2004 ασχολείται ολοένα και περισσότερο με την ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού. Έτσι πολλοί δημοφιλείς τουριστικοί προορισμοί της χώρας μας έχουν αρχίσει και επενδύουν σε αυτό το είδος τουρισμού. Ανάμεσα στους δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς είναι και η Κρήτη η οποία είναι ένα νησί που συγκεντρώνει το ενδιαφέρον πολλών τουριστών από όλο τον κόσμο.

Αυτό λοιπόν που θα μελετήσουμε στην παρούσα εργασία είναι κατά πόσο το ανατολικό κομμάτι της Κρήτης δηλαδή ο νομός Ηρακλείου και ο νομός Λασιθίου διαθέτουν τις υποδομές ώστε να αναπτύξουν τον αθλητικό τουρισμό. Αφού πρώτα κάναμε μια γενική αναφορά στον τουρισμό, στις μορφές, τις διακρίσεις και τις επιπτώσεις του στην συνέχεια αναλύσαμε τις υποδομές και τις εγκαταστάσεις που διαθέτουν οι νομοί Λασιθίου και Ηρακλείου ώστε να μπορέσει να αναπτυχθεί ο αθλητικός τουρισμός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

« ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ »

1.1 Έννοια και σημασία του τουρισμού

Ξεκινώντας την εργασία μας θεωρήσαμε σκόπιμο να αναφερθούμε γενικότερα στο φαινόμενο του τουρισμού. Ο τουρισμός είναι ένα πολυδιάστατο φαινόμενο το οποίο πηγάζει από την τάση των ανθρώπων να ταξιδεύουν για διάφορους λόγους ,κυρίως αναψυχής ,σε προορισμούς μακριά από τον μόνιμο τόπο κατοικίας τους. Όπως αναφέρει και η εγκυκλοπαίδεια **Βικιπαίδεια** (el.wikipedia.org) ο τουρισμός είναι ένας πολύ διαδεδομένος τρόπος ψυχαγωγίας ο οποίος παράλληλα αποτελεί μια πολύ μεγάλη βιομηχανία και σημαντικότερη πηγή εσόδων για παραδοσιακά τουριστικές χώρες όπως την Γαλλία, Ισπανία, Ιταλία και την Ελλάδα.

Προσπαθώντας να οριοθετήσουμε την έννοια και τον ορισμό του τουρισμού καταλήξαμε στα εξής συμπεράσματα: Τουρισμός είναι το κοινωνικό φαινόμενο που συντελείται όταν ο άνθρωπος στα πλαίσια του ελεύθερου χρόνου του μετακινείται και διαμένει πρόσκαιρα σε ξένο από τον τόπο κατοικίας του γεωγραφικό χώρο, έχοντας την ψυχαγωγία σαν βασικό και άμεσο στόχο. Είναι το σύνολο των ανθρώπινων μετακινήσεων και των δραστηριοτήτων που προκύπτουν από αυτές, οι οποίες(μετακινήσεις και δραστηριότητες)προκαλούνται από την εξωτερική και πραγματοποίηση, σε διάφορους βαθμούς και κατά διάφορη ένταση σε κάθε άτομο, του πόθου της απόδρασης.

Όλες οι παραπάνω δραστηριότητες που περιγράψαμε απαρτίζουν το τουριστικό σύστημα και χαρακτηρίζονται ως τουρισμός. Υπάρχουν πολλοί ορισμοί για τον τουρισμό. Από τους επικρατέστερους είναι ότι **ο τουρισμός είναι η δραστηριότητα κατά την οποία άτομα ή ομάδες ανθρώπων μετακινούνται προσωρινά από τον τόπο κατοικίας τους σε άλλον τόπο για τουριστικό σκοπό και χρησιμοποιούν για αυτόν το σκοπό μέσα που προσφέρονται από την τουριστική βιομηχανία**. Τα άτομα που μετακινούνται γι' αυτό το σκοπό ονομάζονται τουρίστες.

Ο παραπάνω ορισμός εμπερικλείει στην έννοια του τα ακόλουθα στοιχεία:

1. Τα συστατικά στοιχεία του τουριστικού συστήματος, α) τους τουρίστες β) τις τουριστικές επιχειρήσεις και γ) τους λοιπούς παραγωγικούς τουριστικούς πόρους.
2. Το στοιχείο του χώρου.
3. Το στοιχείο του χρόνου.
4. Την ύπαρξη τουριστικού σκοπού

Παρακάτω θα γίνει προσπάθεια επεξήγησης των παραπάνω κύριων χαρακτηριστικών του τουρισμού. Προηγουμένως, όμως, θα πρέπει να τονιστούν τα ακόλουθα: Το κυρίαρχο στοιχείο που χαρακτηρίζει μια ανθρώπινη ενέργεια είναι ο σκοπός που βρίσκεται πίσω από αυτή. Δηλαδή, μπορεί ένα άτομο ή μια ομάδα ατόμων να μετακινούνται προσωρινά σε άλλο τόπο από το τόπο της μόνιμης κατοικίας τους, με άλλα λόγια να ταξιδεύουν, αλλά να μην έχουν τουριστικό σκοπό.

1.2 Τα συστατικά στοιχεία του τουρισμού.

Οι τουρίστες

Οι άνθρωποι που κάνουν τουρισμό αποκαλούνται τουρίστες. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, δεν είναι όλα τα άτομα που ταξιδεύουν τουρίστες. Για να χαρακτηρίσουμε ένα άτομο ως τουρίστα πρέπει να λάβουμε υπόψη και τα λοιπά χαρακτηριστικά του τουρισμού. Οι ιδιότητες του τουρίστα, που τον διακρίνουν από τα άλλα άτομα που μετακινούνται έχουν λοιπόν σχέση με:

α) την απόσταση που διανύεται από τον τόπο αναχώρησης μέχρι τον τόπο προορισμού.

β) την χρονική διάρκεια της κυκλικής μετακίνησης που χαρακτηρίζει τον τουρισμό.

γ) το σκοπό.

Οι παραπάνω ιδιότητες χρειάζεται να προσδιοριστούν επακριβώς έτσι ώστε τα στατιστικά στοιχεία, που παρακολουθούν την εξέλιξη του τουριστικού φαινομένου να είναι ακριβή και συγκρίσιμα διεθνώς. Η συλλογή και παρακολούθηση των τουριστικών στατιστικών μεγεθών είναι απαραίτητη για επιστημονικούς σκοπούς καθώς και για την εκτίμηση της κατάστασης και των τάσεων της τουριστικής οικονομίας, ώστε να λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα τουριστικής πολιτικής από τη

δημόσια διοίκηση. Γι αυτόν το λόγο η έννοια του τουρίστα έχει προσδιοριστεί από διεθνείς οργανισμούς, όπως είναι λ.χ. ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού.

Έτσι λοιπόν ως τουρίστες χαρακτηρίζονται όσοι φέρουν τα παρακάτω χαρακτηριστικά :

1. Επισκέπτες που περνούν τουλάχιστον μια νύχτα στη χώρα ή τον τόπο που επισκέπτονται.
2. Αλλοδαπά πληρώματα αεροπλάνων ή πλοίων ελλιμενισμένων ή σε «lay over» που κάνουν χρήση καταλυμάτων της χώρας που επισκέπτονται.
3. Επισκέπτες που δεν περνούν τουλάχιστον μια νύχτα στη χώρα που επισκέπτονται κατά τη διάρκεια μιας μέρας ή και περισσότερων ακόμα, αλλά επιστρέφουν στο πλοίο ή το τρένο με το οποίο ταξιδεύουν για να κοιμηθούν.
4. Επισκέπτες που έρχονται και φεύγουν την ίδια μέρα, δηλαδή που δεν διανυκτερεύουν (same-day visitors).
5. Πληρώματα που δεν είναι κάτοικοι της χώρας που επισκέπτονται και μένουν σε αυτήν ολόκληρη την ημέρα χωρίς να διανυκτερεύσουν.
6. Στρατιωτικοί, προξενικές αντιπροσωπείες ή διπλωμάτες όταν ταξιδεύουν από τη χώρα προέλευσής τους στη χώρα που σταθμεύει η υπηρεσία τους και αντίστροφα.
7. Κύριοι σκοποί επίσκεψης όπως καθορίστηκαν στη Διάσκεψη της Ρώμης το 1963 είναι και οι εξής: Για διακοπές, για λόγους υγείας, σπουδές, εμπορικές δοσοληψίες, συνέδρια, επίσκεψη φίλων ή συγγενών, για θρησκευτικούς ή αθλητικούς ή πολιτιστικούς λόγους κ.α.

Από τις παραπάνω κατηγορίες συνάγουμε τα παρακάτω συμπεράσματα:

α. Για να χαρακτηριστεί κάποιος τουρίστας πρέπει το ταξίδι του να έχει ορισμένη διάρκεια (πλέον της μιας μέρας – 24 ώρες) και να καλύπτει ορισμένη απόσταση (πλέον των 50 μιλίων), έτσι, διακρίνουμε τους τουρίστες από τους εκδρομείς.

β. Η διάκριση από τους μη τουρίστες γίνεται με βάση τη χρονική διάρκεια απουσίας και το σκοπό. Ένας μετανάστης λ.χ. δεν είναι τουρίστας γιατί δεν σκοπεύει να επιστρέψει σύντομα στο τόπο του. Συνήθως είναι οικονομικοί, πολιτικοί οι λόγοι για τους οποίους μετακινούνται οι μη τουρίστες (μετανάστες, πρόσφυγες, στρατιώτες σε εκστρατεία κ.λ.π.).

γ. Τον τουρισμό χαρακτηρίζει η προσωρινότητα της μετακίνησης, δηλαδή η επιστροφή είναι σίγουρη και πραγματοποιείται σε σύντομο χρονικό διάστημα (όχι μεγαλύτερη του έτους). Από εδώ προήλθε και η λέξη τουρισμός που δηλώνει κυκλική κίνηση (από τη γαλλική λέξη *tour* και τελικά προήλθε από την ελληνική λέξη *τόρνος* και το αρχαίο ελληνικό ρήμα *τείρω*). Αυτή η κυκλική κίνηση μπορεί να παρασταθεί με το ακόλουθο διάγραμμα.

δ. Υπάρχει η αντίληψη ότι ο σκοπός του τουριστικού ταξιδιού είναι η αναψυχή, δηλαδή η αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου για σκοπούς που δεν έχουν σχέση με τη καθημερινότητα αλλά κυρίως τη διασκέδαση, μόρφωση και άλλες ασχολίες. Η αντίληψη αυτή δεν είναι ορθή. Ενώ ο σκοπός της αναψυχής είναι από τους σπουδαιότερους, εντούτοις, τουρίστες χαρακτηρίζονται και άτομα που ταξιδεύουν σε άλλο τόπο από αυτόν που κατοικούν για επαγγελματικούς, θεραπευτικούς και άλλους λόγους.

Οι τουριστικές επιχειρήσεις

Οι τουριστικές επιχειρήσεις είναι οικονομικές μονάδες, οι οποίες, στα πλαίσια του κοινωνικού καταμερισμού των έργων, ειδικεύονται στην παραγωγή τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών, συνδυάζοντας τους συντελεστές παραγωγής, με σκοπό κυρίως το κέρδος. Το σύνολο των επιχειρήσεων αυτών αποτελούν την τουριστική βιομηχανία ή, καλύτερα, τον τουριστικό τομέα. Αυτός περιλαμβάνει μια ευρύτατη γκάμα επιχειρήσεων και οργανισμών που μαζί με τους άλλους τουριστικούς πόρους (θέλητρα, μουσεία, υποδομές κ.ο.κ.) συναπαρτίζουν την τουριστική προσφορά. Χρήσιμο είναι το ακόλουθο Διάγραμμα υπ' αριθμό 3, που βρίσκεται στην επόμενη σελίδα.

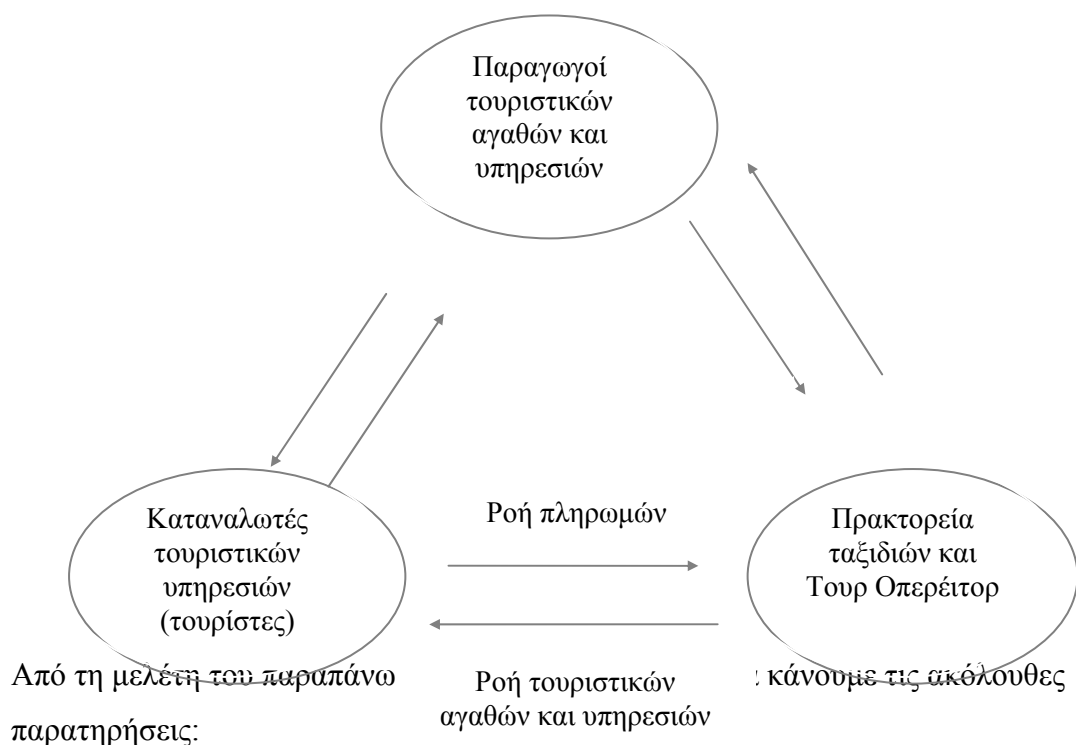
Σχετικά με τις τουριστικές επιχειρήσεις πρέπει να τονιστεί ότι αυτές δεν προσφέρουν αγαθά και υπηρεσίες μόνο στους τουρίστες. Έτσι, επιχειρήσεις που

ανήκουν στον τουριστικό τομέα όπως τα ξενοδοχεία, μπορούν να προσφέρουν υπηρεσίες όπως λ.χ. διανυκτερεύσεις, δεξιώσεις, συνέδρια και σε πρόσωπα που δεν είναι τουρίστες. Το ίδιο και περισσότερο αφορά επιχειρήσεις που δεν ανήκουν αποκλειστικά στον τουριστικό τομέα, όπως είναι λ.χ. οι επιχειρήσεις μεταφορών, εστίασης κ.λ.π .

Το τουριστικό κύκλωμα

Οι συναλλαγές που λαμβάνουν χώρα στο τουριστικό σύστημα (προσφορά και ζήτηση τουριστικών υπηρεσιών και αντίστοιχες πληρωμές) χαρακτηρίζουν το λεγόμενο τουριστικό κύκλωμα της οικονομίας. Σε απλοποιημένη μορφή αυτό το κύκλωμα εμφανίζεται στο ακόλουθο Διάγραμμα υπ' αριθ. 4.

Διάγραμμα 4. Απλοποιημένο τουριστικό κύκλωμα

α. Η τουριστική ζήτηση που αναπτύσσουν οι τουρίστες μπορεί να ικανοποιηθεί είτε με αγορές τουριστικών αγαθών (σε αυτή τη περίπτωση μιλάμε για τουριστικές δαπάνες) απ' ευθείας από τους παραγωγούς αυτών είτε με τη βοήθεια

των ενδιάμεσων του τουριστικού κυκλώματος που είναι τα πρακτορεία ταξιδιών και οι τουρ οπερέιτορ. Για παράδειγμα μπορώ να κλείσω ένα δωμάτιο σε ξενοδοχείο ή να αγοράσω ένα αεροπορικό εισιτήριο είτε απ' ευθείας από τους παραγωγούς αυτών των υπηρεσιών (ξενοδοχείο ή αεροπορική εταιρία) είτε με τη μεσολάβηση των τουριστικών πρακτορείων ή μεγάλων ταξιδιωτικών οργανισμών (Tour Operators).

Μπορούμε να πούμε ότι οι διαμεσολαβητές του τουρισμού παίζουν τον ίδιο ρόλο που παίζουν οι έμποροι στη διακίνηση των προϊόντων. Αποτελούν τον κρίκο που ενώνει την προσφορά και τη ζήτηση. Οι ταξιδιωτικοί πράκτορες αποτελούν τους λιανοπωλητές και οι μεγάλοι ταξιδιωτικοί οργανισμοί (Tour Operators) τους χονδρεμπόρους του τουρισμού. Αρκετές φορές, βέβαια, οι μεγάλοι ταξιδιωτικοί οργανισμοί είναι και οι ίδιοι ιδιοκτήτες ή συμμετέχουν σε επιχειρήσεις που παρέχουν άμεσες τουριστικές υπηρεσίες. Έτσι λ.χ. το γνωστό Club Mediterranée έχει ξενοδοχεία, κατασκηνώσεις, πλοία κ.λ.π. Ένας από τους μεγαλύτερους ταξιδιωτικούς οργανισμούς του κόσμου η γερμανική TUI συμμετέχει σε ποσοστό 50% στα ξενοδοχεία της μεγαλύτερης αλυσίδας ξενοδοχείων στην Ελλάδα, την Grecotel.

β. Παρόλο ότι φαινομενικά συμφέρει να παρακάμπτονται οι ενδιάμεσοι, εν τούτοις, οι περισσότεροι τουρίστες χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες τους. Ο λόγος είναι απλός. Οι ενδιάμεσοι, όπως και οι έμποροι, έχουν εξειδικευτεί στο να εξευρίσκουν τις φθηνότερες και καλύτερες υπηρεσίες και να τις προσφέρουν στους πελάτες τους σε τιμές χαμηλότερες από εκείνες που θα εξασφάλιζαν οι ίδιοι απευθυνόμενοι απ' ευθείας σε τουριστικές επιχειρήσεις. Επί πλέον πρέπει να τονιστεί ότι οι τουρίστες δεν αναπτύσσουν μια απλή τουριστική ζήτηση.

γ. Η εκπληκτική άνθηση του παγκόσμιου τουρισμού οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στους μεγάλους ταξιδιωτικούς οργανισμούς, οι οποίοι, είτε ως ενδιάμεσοι, είτε και ως παραγωγοί πρωτογενών τουριστικών υπηρεσιών, έχουν δημιουργήσει, προβάλλει και προωθήσει σε σημαντικό βαθμό, πολλούς τουριστικούς προορισμούς. Αυτό έγινε με τη σύνθεση και προσφορά φθηνών τουριστικών πακέτων που ικανοποιούν ένα πολύ σημαντικό τμήμα της τουριστικής ζήτησης .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

2.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα έχει επιπτώσεις στο οικοσύστημα, δηλαδή στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον. Αν το πέταγμα της πεταλούδας στο Πεκίνο μπορεί να προκαλέσει θύελλες στη Νέα Υόρκη, όπως χαρακτηριστικά τονίζει η σύγχρονη θεωρία του Χάους, καταλαβαίνουμε τι συμβαίνει όταν ετησίως εκατοντάδες εκατομμύρια σε άλλους τόπους στο εξωτερικό για τουριστικούς σκοπούς (για την ακρίβεια σύμφωνα με υπολογισμούς του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού κατά το 2006 καταγράφηκαν 842 εκατ. αφίξεις διεθνών επισκεπτών) . Αν σ' αυτόν τον αριθμό προστεθούν τα πολύ περισσότερα ταξίδια του εγχώριου τουρισμού, καταλαβαίνουμε τις δραματικές συνέπειες (θετικές και αρνητικές) που συνεπάγεται αυτή η μορφή δραστηριότητας στην οικονομία, την κοινωνία γενικότερα και το περιβάλλον (φυσικό και δομημένο).

2.2 Οικονομικές Επιπτώσεις

Ευνοϊκές επιπτώσεις

Ο τουρισμός αναντίρρητα πλέον έχει καταστεί η πρώτη μορφή οικονομικής δραστηριότητας παγκοσμίως, γι αυτό εξάλλου χρησιμοποιούν τον όρο «τουριστική βιομηχανία». Η σημασία του τουρισμού διεθνώς, και για τη χώρα μας ιδιαίτερα, φαίνεται στα στατιστικά στοιχεία. Το ποσοστό συμβολής του τουρισμού στη δημιουργία εισοδήματος και απασχόλησης υπολογίζεται στο 8 % για τη χώρα μας

και λίγο λιγότερο σε παγκόσμιο επίπεδο. Τα ποσοστά αυτά αφορούν τον κυρίως τουριστικό τομέα. Αν προστεθούν σε αυτά εκείνα των τομέων υποστήριξης καθώς και όλων των τομέων της οικονομίας που ευνοούνται από τις συναλλαγές που προκύπτουν από τις τουριστικές δραστηριότητες, τότε η σημασία του τουριστικού τομέα καθίσταται προφανής.

Για παράδειγμα, όταν γίνονται τουριστικές επενδύσεις (λ.χ. κτίζεται ένα ξενοδοχειακό συγκρότημα) απασχολούνται άτομα και εμπλέκονται επιχειρήσεις που ανήκουν στον ευρύτερο κατασκευαστικό τομέα. Έτσι αυξάνεται η απασχόληση και δημιουργούνται νέα εισοδήματα (μισθοί, τόκοι, ενοίκια και επιχειρηματικά κέρδη) για απασχολούμενους δεκάδων κλάδων της οικονομίας. Οι ευνοϊκές επιδράσεις συνεχίζονται όταν αρχίσει και λειτουργεί η εν λόγω τουριστική επιχείρηση. Προσλαμβάνεται προσωπικό, γίνονται πάσης φύσεως προμήθειες υλικών αγαθών και υπηρεσιών. Δημιουργούνται ως εκ τούτου νέα ζήτηση και πρόσθετες ευκαιρίες δημιουργίας απασχόλησης και εισοδήματος (πολλαπλασιαστής τουριστικού εισοδήματος).

Οι ευνοϊκές επιπτώσεις του τουρισμού στην οικονομία αναφέρονται:

- α. στην αύξηση του εισοδήματος
- β. στη δημιουργία πρόσθετης απασχόλησης
- γ. στην περιφερειακή ανάπτυξη
- δ. στη δημιουργία και βελτίωση έργων υποδομής
- ε. στην αυξημένη εισροή ξένου συναλλάγματος

α. Αύξηση εισοδήματος

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η διενέργεια επενδύσεων που αφορούν άμεσα (όπως λ.χ. το χτίσιμο και ο εξοπλισμός ενός ξενοδοχείου) ή έμμεσα (όπως είναι λ.χ. η κατασκευή ενός αεροδρομίου ή ενός λιμένος) τον τουρισμό, καθώς και η λειτουργία των τουριστικών επιχειρήσεων, έχουν ως αποτέλεσμα την αύξηση του εθνικού εισοδήματος. Κατά συνέπεια, ένα σημαντικό μέρος της ευημερίας των λαών, που εξαρτώνται από τον τουρισμό, οφείλεται σ' αυτόν. Αυτό ισχύει και για τη χώρα μας, ιδιαίτερα για ορισμένες περιοχές. Και παγκοσμίως ο τουρισμός θεωρείται βασική οικονομική δραστηριότητα που συντελεί στην καταπολέμηση της φτώχειας.

β. Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας

Εκτιμάται ότι στη χώρα μας υπολογίζεται ότι απασχολούνται στον ευρύτερο τουριστικό τομέα περισσότερα από 500.000 άτομα. Κάποιες μελέτες ανεβάζουν τον αριθμό αυτό στο 1 εκατομμύριο. Γενικά, ο τομέας παροχής υπηρεσιών είναι εντάσεως εργασίας, δηλαδή απασχολούνται πολλά άτομα σ' αυτόν. Δεν μπορεί εύκολα να γίνει υποκατάσταση της εργασίας με κεφάλαιο (μηχανήματα). Συνεπώς, ο τουριστικός τομέας, που είναι από τους σημαντικότερους τομείς προσφοράς υπηρεσιών, συμβάλλει αποφασιστικά στη μείωση της ανεργίας, έστω και με τα προβλήματα εποχικότητας που παρουσιάζει.

γ. Περιφερειακή ανάπτυξη

Είναι γνωστή η διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στο κέντρο και στην περιφέρεια σε σχέση με την οικονομία. Οι προσπάθειες για μείωση της αδικίας αυτής σε βάρος της επαρχίας, με όλα τα δεινά που αυτή συνεπάγεται, βοηθούνται σημαντικά από την τουριστική δραστηριότητα.

Ο τουρισμός, από τη φύση του, ευνοεί την περιφερειακή ανάπτυξη, ακόμη και σε χώρες όπως η δική μας, όπου οι κεντρομόλες δυνάμεις εντοπίζουν τον κύριο κορμό της οικονομικής δραστηριότητας στο «αδηφάγο» κέντρο των Αθηνών. Υπολογίζεται ότι περίπου το 60% του ΑΕΠ της χώρας μας παράγεται στην ευρύτερη περιοχή της πρωτεύουσας. Πράγματι, τα κύρια χαρακτηριστικά του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, όπως είναι το φυσικό κάλλος και η πολύτιμη αρχαιολογική - πολιτιστική μας κληρονομιά, είναι σχεδόν ισομερώς κατανομημένα σε όλη την ελληνική επικράτεια. Είναι στο χέρι των τοπικών κυρίως, παραγόντων να αξιοποιήσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε περιοχής μέσα από κατάλληλους χειρισμούς. Με αυτό το τρόπο δημιουργούνται πρόσθετες ευκαιρίες απασχόλησης και σταματά ή μειώνεται δραστικά η πληθυσμιακή «αιμορραγία» που έχει οδηγήσει στην ερήμωση της ελληνικής υπαίθρου.

δ. Δημιουργία και βελτίωση των έργων υποδομής

Ως υποδομή στην οικονομία εννοούμε τα πάσης φύσεως κεφαλαιουχικά αγαθά του οικονομικού συστήματος που βοηθούν στην εθνική παραγωγή και αφορούν σε όλη την οικονομία (γι αυτό και αποκαλούνται κοινωνικό κεφάλαιο). Σ'

αυτά ανήκουν τα πάσης φύσεως έργα που βοηθούν τη συγκοινωνία (δρόμοι, σιδηρόδρομοι, λιμάνια, αερολιμένες κλπ), τα έργα υδροδότησης, αποχέτευσης, τηλεπικοινωνίας, εξηλεκτισμού κ.α. Η δημιουργία νέων εγκαταστάσεων αυτής της μορφής, συνήθως από κρατικούς φορείς, αποτελούν τις επενδύσεις που βοηθούν στην καλύτερη και οικονομικότερη διεξαγωγή των οικονομικών δραστηριοτήτων και επομένως και του τουρισμού. Οι ευνοϊκές αυτές επιδράσεις στην οικονομία καλούνται «εξωτερικές οικονομίες» μια και δεν αφορούν άμεσα και δεν επηρεάζονται από την κάθε μια επιχείρηση.

Ο τουρισμός, όντας ένας σημαντικός τομέας της οικονομίας, αποτελεί ισχυρό παράγοντα δημιουργίας αυτών των επενδύσεων. Παράλληλα, βέβαια, βοηθούνται και οι υπόλοιποι τομείς. Η δημιουργία λ.χ. ενός σταθμού βιολογικού καθαρισμού ή μιας μαρίνας σε ένα παραθαλάσσιο τουριστικό τόπο, θα βοηθήσει και την τοπική αλιεία (κοντά στο βασιλικό ποτίζεται και η γλάστρα!).

ε. Βελτίωση του ισοζυγίου των πληρωμών

Οι συναλλαγματικές εισπράξεις από τον εισερχόμενο τουρισμό, που είναι πολύ σημαντικές στη χώρα μας (υπολογίζονται για το 2006 σε 12 περίπου δισ. δολάρια), βοηθούν στην κάλυψη ενός τμήματος του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου (πληρωμές και εισπράξεις για εισαγόμενα και εξαγόμενα εμπορεύματα). Αν δεν γινόταν αυτό, θα εξαναγκαζόμασταν είτε να περικόψουμε τις εισαγωγές και να αυξήσουμε τις εξαγωγές (πράγμα πολύ δύσκολο), (να σημειωθεί ότι οι ελληνικές εξαγωγές είναι μόλις 20% περίπου της αξίας των εισαγωγών! και είναι από τις χαμηλότερες στην Ευρωπαϊκή Ένωση), είτε να δανειστούμε από το εξωτερικό, με συνέπεια την αύξηση της εξάρτησης της χώρας μας από τους δανειστές και τη μεταβίβαση των δικών μας χρεών στις πλάτες των επερχόμενων γενεών.

Βέβαια, αν λάβουμε υπόψη το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια όλο και πιο πολλοί Έλληνες μεταβαίνουν στο εξωτερικό ως τουρίστες, δαπανώντας συνάλλαγμα, βλέπουμε ότι οι καθαρές συναλλαγματικές εισπράξεις από τον τουρισμό είναι λιγότερες. (Βλ. επίσης παρακάτω όπου γίνεται λόγος για τις διαρροές).

Δυσμενείς Οικονομικές Επιπτώσεις

Παρά τα προφανή οικονομικά πλεονεκτήματα που απορρέουν από την τουριστική δραστηριότητα σε ένα τουριστικό προορισμό, εν τούτοις δεν απουσιάζουν και τα μειονεκτήματα, όπως:

- α. Κίνδυνος από την υπερβολική εξάρτηση από τον τουρισμό
- β. Διαρροές εισοδημάτων σε άλλες περιοχές και χώρες
- γ. Εποχιακές διακυμάνσεις (χρονική υπερσυγκέντρωση)
- δ. Περιφερειακές ανισότητες (χωρική υπερσυγκέντρωση)
- ε. Άνοδος των τιμών των αγαθών και υπηρεσιών
- στ. Αναντιστοιχία ανάπτυξης ιδιωτικού - δημόσιου τομέα.

α. Οικονομική εξάρτηση (τουριστική μονοκαλλιέργεια)

Είναι γνωστή η παρακίνηση « να μη βάζουμε όλα τα' αυγά σ' ένα καλάθι». Σε οποιαδήποτε εκδήλωση του ανθρώπινου βίου η υπερβολική, μονομερής προσήλωση σε ορισμένο τύπο δραστηριότητας ενέχει πάρα πολλούς κινδύνους, ιδιαίτερα όταν πρόκειται για την οικονομία. Έτσι, όπως συμβαίνει σε ορισμένες περιοχές ή χώρες όπου κυριαρχεί ως μονοκαλλιέργεια ένα συγκεκριμένο είδος παραγωγής, το ίδιο και στην περίπτωση του τουρισμού, κινδυνεύουν οι τουριστικοί προορισμοί που βασίζονται αποκλειστικά ή κυρίως στον τουρισμό

Από την αρχαία εποχή, η ανάπτυξη του τουρισμού σε μια περιοχή οδηγούσε στην εγκατάλειψη των παραδοσιακών παραγωγικών δομών. Ο Casson (1995) αναφέρεται στην παραμέληση της παραγωγής στα κτήματα όπου οι Ρωμαίοι ευγενείς είχαν τις βίλες τους. Στη σύγχρονη εποχή, αυτή η εγκατάλειψη αποτυπώνεται στις αγροτικές περιοχές όπου αναπτύχθηκε ο τουρισμός. Ο επισκέπτης λ.χ. των ελληνικών νησιών βλέπει τις περίφημες αναβαθμίδες (πεζούλες), που είναι το κύριο χαρακτηριστικό του τοπίου μερικών από αυτά, να ρημάζουν από την αφροντισιά. Τα τόσο εύγεστα τοπικά προϊόντα ούτε ως αυτοκαταναλώμενα δεν βρίσκονται στα αγροτικά νοικοκυριά της περιοχής.

Ο τουρισμός, επίσης, είναι από τη φύση του μια δραστηριότητα ευαίσθητη σε πολιτικές και οικονομικές επιρροές. Ένας πόλεμος ή απειλή αυτού, τρομοκρατικές

ενέργειες, καθώς και οικονομική ύφεση στις χώρες προέλευσης των τουριστών αντανακλώνονται άμεσα στις τουριστικές εισπράξεις. Παραδείγματα: Η κάθετη πτώση του τουρισμού στις Δαλματικές ακτές της νυν Κροατίας, πριν λίγα χρόνια, λόγω του πολέμου που ακολούθησε τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, η μείωση στο ελάχιστο των αφίξεων τουριστών από τις ΗΠΑ στην Ελλάδα όταν εκδόθηκε ταξιδιωτική οδηγία από την κυβέρνησή τους μετά από την τρομοκρατική ενέργεια σε κάποιο πλοίο με τουρίστες το 1985. Το ίδιο συνέβη και στη Αίγυπτο, στο Μπαλί και αλλού μετά τις αλληπάλληλες επιθέσεις σε βάρος τουριστών από μουσουλμάνους «φονταμενταλιστές». Οι παραπάνω κίνδυνοι είναι υπαρκτοί και για τη χώρα μας λόγω των προβλημάτων που αντιμετωπίζει με γειτονικές χώρες.

Τα ίδια μπορεί να συμβούν σε περίπτωση οικονομικής κρίσεως στις χώρες προέλευσης των τουριστών, δεδομένου ότι οι τουριστικές δαπάνες θεωρούνται κάτι το περιττό, που « κόβεται » σε περίπτωση μείωσης ή ακόμη και πρόβλεψης μείωσης του διαθέσιμου εισοδήματος.

Τρόποι μείωσης των παραπάνω κινδύνων με άμεσα μέτρα δεν υπάρχουν. Γι αυτό το λόγο οι κίνδυνοι πρέπει να σκορπιστούν. Πρέπει να μοιραστούν τα αυγά σε πολλά καλάθια. Αυτό μπορεί να γίνει με παράλληλη ανάπτυξη, εκτός από τον τουρισμό, και των άλλων κλάδων της οικονομίας, όπου αυτό είναι δυνατόν, καθώς επίσης και με τη προβολή του τουριστικού προϊόντος σε πολλές χώρες (διαφοροποίηση της πελατείας).

β. Διαρροές

Τα οικονομικά ωφελήματα δε θα είναι αρκετά αν οι δαπάνες που πραγματοποιούν οι τουρίστες διαρρέουν σε άλλες περιοχές ή σε άλλες χώρες. Αν λ.χ. σε ένα τουριστικό τόπο δημιουργηθεί ένα ξενοδοχείο, το οποίο από τη κατασκευή του μέχρι τη λειτουργία του χρησιμοποιεί παραγωγικούς πόρους από άλλες περιοχές, η ωφέλεια από τη λειτουργία αυτού είναι μηδαμινή για την τοπική κοινωνία. Σ' αυτή θα μείνουν κυρίως οι βλαπτικές επιδράσεις στον κοινωνικό περίγυρο και στο φυσικό περιβάλλον. Φυσικά στον ντόπιο πληθυσμό αναπτύσσονται εχθρικά αισθήματα, όπως έχει συμβεί σε πολλούς τουριστικούς τόπους. Οι Φοσέ και Λορενζί (1985) αναφέρονται στα παραδείγματα της Κορσικής και της Γκάμπια, όπου από το πλούσιο τραπέζι της τουριστικής ανάπτυξης, που έγινε μέσω πολυεθνικών ομίλων τουρισμού,

οι ντόπιοι απολάμβαναν μερικά ψίχουλα. Είναι η επιβεβαίωση της παροιμίας «ήλθαν τα άγρια να διώξουν τα ήμερα».

Πρέπει, επίσης, να τονισθεί ότι και οι δαπάνες των ξένων τουριστών που έρχονται στην Ελλάδα δε συνιστούν καθαρές συναλλαγματικές εισπράξεις για δύο κυρίως λόγους:

Πρώτον, ένα σημαντικό μέρος των δαπανών αυτών εισπράττεται ως έσοδα από ξένες επιχειρήσεις, λ.χ. ξένες αεροπορικές εταιρείες, tour operators κλπ.

Δεύτερον, ένα μέρος των δαπανών που πραγματοποιούν οι ξένοι τουρίστες στη χώρα μας αφορά εισαγόμενα προϊόντα, όπως λ.χ. εισαγόμενα ποτά και τρόφιμα.

Για παράδειγμα, ας αναφέρουμε μια περίπτωση ενός τυπικού τουρίστα από τη Γερμανία. Αυτός αγοράζει ένα τουριστικό πακέτο για παραμονή δύο εβδομάδων σε ξενοδοχείο της Χαλκιδικής έναντι 1.000 ευρώ, ξοδεύει δε κατά την παραμονή του στην Ελλάδα άλλα 500 ευρώ. Από το σύνολο των 1.500 ευρώ που ξόδεψε ο τουρίστας στη χώρα μας, μόνο ένα μέρος αφορά καθαρή εισροή συναλλάγματος. Κατ' αρχήν το βασικό πακέτο που αγόρασε 1.000 ευρώ αποτελεί ένα τουριστικό σύνθετο που αποτελείται από: α) μεταφορικά έξοδα β) transfer γ) έξοδα διαμονής στο ξενοδοχείο και ημιδιατροφή (πρωινό και δείπνο). Από αυτό μόνο τα β και γ πληρώνονται (συνήθως) σε ελληνικές επιχειρήσεις και κατά συνέπεια, αποτελούν συναλλαγματικές εισπράξεις για τη χώρα μας. Με άλλα λόγια από τα 1.000 ευρώ ίσως τα 300 ευρώ αποτελούν δαπάνες και αντίστοιχα κέρδη του γερμανικού τουριστικού οργανισμού, ο οποίος συνέθεσε και πούλησε το πακέτο. Συνεπώς η καθαρή συναλλαγματική εισπραξη είναι, κατ' αρχάς, μόνο 700 ευρώ. Όμως και τα υπόλοιπα 500 ευρώ που δαπάνησε ο Γερμανός τουρίστας, λ.χ. για μια επίσκεψη στη Θεσσαλονίκη, αγορά ορισμένων ενθυμίων, κατανάλωση στο BAR του ξενοδοχείου κλπ. πιθανόν να αφορούν προϊόντα ή ακόμη και υπηρεσίες αλλοδαπής προέλευσης. Με πιο απλά λόγια δεν μένουν όλα τα χρήματα που ξοδεύουν οι ξένοι επισκέπτες στη χώρα μας. Υπάρχουν διαρροές.

Το πόσοι πόροι διαρρέουν από τη χώρα συνεπεία της τουριστικής κατανάλωσης ή επένδυσης είναι εξαιρετικά δύσκολο να υπολογιστεί. Οι διαρροές χάνονται μέσα στους πολύπλοκους λογαριασμούς των εθνικών λογαριασμών που παρακολουθούν τις διατομεακές σχέσεις (συστήματα εισροών - εκροών) καθώς και τις εξωτερικές συναλλαγές - πληρωμές (ισοζύγιο πληρωμών). Σύμφωνα με ένα πρόχειρο υπολογισμό που έγινε το 1988, περίπου το 30% του εισαγόμενου συναλλάγματος διέρρεε στο εξωτερικό (Σχίζας, 1998).

γ. Εποχικές διακυμάνσεις (Χρονική υπερσυγκέντρωση)

Είναι γνωστή η εικόνα νησιών που την περίοδο του καλοκαιριού σφύζουν από ζωή ενώ τον υπόλοιπο χρόνο δίνουν μια εικόνα εγκατάλειψης. Αυτή η άνοδος και η παύση των ρυθμών της ζωής, εκτός από κοινωνικές επιπτώσεις, έχει και άσχημα οικονομικά αποτελέσματα, μια και μένουν πολλοί άνθρωποι χωρίς απασχόληση. Η απασχόληση στον τουριστικό τομέα θεωρείται από πολλούς μια μη μόνιμη δραστηριότητα.

Πέραν όμως από τα προβλήματα εποχικής ανεργίας που δημιουργούνται για εκατοντάδες χιλιάδες άτομα, στη χώρα μας σοβαρότερο πρόβλημα αποτελεί η αδρανοποίηση ή υπολειτουργία των επιχειρήσεων για τους περισσότερους μήνες του έτους. Αυτό συμβαίνει ιδίως στην παραδοσιακή μορφή του μαζικού (παραθεριστικού) τουρισμού.

Για την εξυπηρέτηση της ζήτησης αυτής έχουν δημιουργηθεί περίπου 40.000 επιχειρήσεις: ξενοδοχεία και μικρές οικογενειακές επιχειρήσεις, όπως αυτοαποκαλούνται οι επιχειρήσεις ενοικιαζόμενων δωματίων, με περισσότερες από 1.000.000 κλίνες (για το 2006 υπολογίζονται 1,2 εκατ. κλίνες), 4.000 πρακτορεία ταξιδίων και απροσδιόριστος αριθμός δεκάδων χιλιάδων επιχειρήσεων που βασίζονται στον τουρισμό (μονάδες εστίασης, αναψυχής, εμπορίου, προσφοράς συμπληρωματικών υπηρεσιών, όπως γραφεία ενοικιάσεων αυτοκινήτων κλπ). Στη συντριπτική τους πλειοψηφία οι μονάδες αυτές λειτουργούν περίπου μισό χρόνο (και από αυτό το διάστημα λειτουργίας, 3-4 το πολύ μήνες μόνο σε πλήρη απασχόληση). Η έντονη αυτή εποχικότητα αποτυπώνεται στατιστικώς με το γεγονός ότι το 75% των διανυκτερεύσεων κατά το 1992 έγιναν τους 5 μήνες της αιχμής.

Τους υπόλοιπους μήνες οι επιχειρήσεις είτε κλείνουν είτε υπολειτουργούν, απολύοντας το πλεονάζον προσωπικό. Όμως, ακόμη και αν είναι κλειστή μια ξενοδοχειακή μονάδα, συνεχίζει να δαπανά σημαντικά ποσά για συντήρηση, φύλαξη των εγκαταστάσεων καθώς και, σε ορισμένες περιπτώσεις, μισθοδοσία του απαραίτητου προσωπικού (λ.χ. διευθυντής, υπεύθυνος κρατήσεων, λογιστές κλπ). Επιπλέον, πρέπει να υπολογίζονται αποσβέσεις, τόκοι δανείων και άλλα έξοδα (καλούμενα σταθερά έξοδα σε αντιπαράβολή με τα μεταβλητά) είτε είναι η επιχείρηση σε λειτουργία είτε όχι.

Έτσι, η εποχικά λειτουργούσα τουριστική επιχείρηση πρέπει σε μικρό χρονικό διάστημα να "βγάλει" όλα τα έξοδα της χρονιάς και να περισσεύει και κέρδος. Αντιμέτωπη με τον ανταγωνισμό (εγχώριο και διεθνή) και τους κυρίαρχους της αγοράς, μεγάλους τουριστικούς οργανισμούς (tour operators), η μικρή και μεσαία τουριστική επιχείρηση συνθλίβεται, "πέφτει έξω". Το επόμενο γι' αυτήν είναι να κλείσει και να βγει σε πλειστηριασμό για να εξοφληθούν οι υποχρεώσεις που έχει, κυρίως σε τράπεζες. Από αυτή την τύχη δεν ξέφυγαν ούτε μεγάλα, ολοκληρωμένα, τουριστικά συγκροτήματα, όπως λ.χ. το Porto Carras στη Χαλκιδική.

Το πρόβλημα της εποχικότητας στον τουρισμό είναι από τα σημαντικότερα που αντιμετωπίζει η τουριστική οικονομία της χώρας μας. Υπάρχει λύση; Ριζική λύση δεν υπάρχει μια και ο τουρισμός αποτελεί κατεξοχήν δραστηριότητα που υπόκειται σε διακυμάνσεις με την εναλλαγή των εποχών του έτους. Με συντονισμένες όμως δράσεις από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς μπορεί να επιτευχθεί μια καλύτερη διασπορά μέσα στο χρόνο της τουριστικής ζήτησης. Σημαντική συμβολή στην αντιμετώπιση του προβλήματος μπορεί να έχει η δημιουργία ή ενίσχυση εναλλακτικών μορφών τουρισμού, ιδίως στην επαρχία, και η προβολή τους. (Βλ. παρακάτω για τις σχετικές δυνατότητες στην περιοχή του Ν. Πέλλας)

δ) Περιφερειακές ανισότητες (χωρική υπερσυγκέντρωση)

Ο τουρισμός εκτός του ότι "αγαπάει" ορισμένες εποχές του έτους δείχνει και προτίμηση για ορισμένες περιοχές. Έτσι ορισμένοι τουριστικοί προορισμοί (όπως λ.χ. η Μύκονος) κυριολεκτικά "βουλιάζουν" το καλοκαίρι, ενώ άλλοι τόποι αγνοούνται.

Σύμφωνα με εκτίμηση της Ορνιθολογικής Εταιρείας (1994) το 90% του τουριστικού ρεύματος κατευθύνεται στις παραθαλάσσιες περιοχές. Για παράδειγμα πλέον του 60% των συνολικών κλινών της χώρας μας συγκεντρώνεται σε 6 περιοχές: Αττική, Κ. Μακεδονία, Β. Κρήτη, Ρόδο, Κω και Κέρκυρα (1992). Έτσι για λίγους μήνες τα συγκεντρωμένα πλήθη δημιουργούν, στους τουριστικούς τόπους, πλήθος παρενεργειών, μια και υπερβαίνουν κατά πολύ τη "φέρουσα ικανότητά" τους (βλ. παρακάτω). Εκτός από τα προφανή κοινωνικά και περιβαλλοντικά προβλήματα, δημιουργούνται ανισότητες στην κατανομή του εθνικού εισοδήματος κατά περιφέρειες. Έχουμε λ.χ. την Κρήτη, τις Κυκλάδες να έχουν ικανοποιητικά εισοδήματα, ενώ πανέμορφες περιοχές όπως λ.χ. το Καρπενήσι, η Θράκη κ.α. να

καταλαμβάνουν τις κατώτερες θέσεις στις στατιστικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης περί περιφερειακών ανισοτήτων.

Λύση στο παραπάνω πρόβλημα μπορεί να αποτελέσει η δημιουργία και προβολή νέων τουριστικών προορισμών και νέων (εναλλακτικών) μορφών τουρισμού.

ε) Άνοδος των τιμών (πληθωρισμός)

Είναι γνωστό ότι όπου και όταν υπάρχει αυξημένη ζήτηση σε σχέση με την προσφορά οι τιμές των αγαθών και των υπηρεσιών ανέρχονται, με δυσμενείς επιπτώσεις στο βιοτικό επίπεδο των κατοίκων, ιδίως εκείνων που δεν επωφελούνται άμεσα από τον τουρισμό. Το ίδιο δυσμενής είναι η άνοδος της αξίας της γης.

στ) Αναντιστοιχία ανάπτυξης ιδιωτικού - δημόσιου τομέα

Η τουριστική προσφορά βασίζεται, εκτός από τις φυσικές ομορφιές και την πολιτιστική παράδοση, σε εγκαταστάσεις τουριστικής ανωδομής και υποδομής. Τα έργα της δημιουργίας τουριστικής ανωδομής γίνονται συνήθως από ιδιωτικούς φορείς, αφορούν δηλαδή ιδιωτικές τουριστικές επενδύσεις. Την τουριστική υποδομή (δρόμοι, λιμάνια, αεροδρόμια κ.α.) δημιουργεί, συνήθως, το κράτος.

Στη χώρα μας, λόγω της υπεροχής της ευέλικτης ιδιωτικής πρωτοβουλίας έναντι της δυσκίνητης κρατικής μηχανής, έχουν δημιουργηθεί εγκαταστάσεις (κυρίως ξενοδοχεία), πολλές φορές υπερπολυτελείς, χωρίς αυτές να υποστηρίζονται από ανάλογα, σε ποσότητα και ποιότητα, έργα τουριστικής υποδομής. Είναι γνωστή η κατάσταση στα λιμάνια, αεροδρόμια, η ανεπάρκεια των υπόλοιπων εγκαταστάσεων που θα κάνουν τη διαμονή και διακίνηση του τουρίστα άνετη και ακίνδυνη. Πολλές φορές λ.χ. οι τουρίστες που ξεκινούν από ευρωπαϊκές χώρες "ξοδεύουν" λιγότερο χρόνο κατά τη μετακίνησή τους από το αεροδρόμιο της πατρίδας τους ως το αεροδρόμιο "ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ" από ότι από την άφιξή τους εδώ ως την κατάλυσή τους σε ξενοδοχεία της Χαλκιδικής, και αυτό λόγω των ανεπαρκειών στις χρησιμοποιούμενες εγκαταστάσεις και δρόμους.

Η αναντιστοιχία αυτή δεν αφορά μόνο τον τουρισμό. Στη χώρα μας πρώτα χτίζουμε, συνήθως παράνομα, και μετά φροντίζουμε για το πλήθος των ενεργειών, εγκαταστάσεων και καταστάσεων που χαρακτηρίζουν μια καλά οργανωμένη, πολεοδομικά και χωροταξικά άρτια κοινωνία. Η πολιτική του "δε βαριέσαι" και του "άρπα κόλλα" έχει κυριολεκτικά "ρημάξει" την, κατά τα άλλα, πανέμορφη χώρα της "φαιδράς πορτοκαλλέας", κατάσταση που θυμίζει τον τίτλο του θεατρικού έργου του Λουίτζι Πιραντέλλο, "Απόψε αυτοσχεδιάζουμε".

2.3 Κοινωνικές Επιπτώσεις Του Τουρισμού

Ενώ τα οικονομικά πλεονεκτήματα από την τουριστική δραστηριότητα είναι αδιαμφισβήτητα, δεν μπορούμε να πούμε το ίδιο για τις επιπτώσεις πάνω στην κοινωνία και το περιβάλλον, οι οποίες, κατά κύριο λόγο είναι δυσμενείς.

Στα πρώτα χρόνια άνθησης του τουριστικού φαινομένου (δεκαετίες του '50 και του '60, διεθνώς, και για την Ελλάδα του '60 και '70), η έκταση αυτού του φαινομένου δεν είχε λάβει τις σημερινές υπερμεγέθεις διαστάσεις. Το 1950 οι διεθνείς αφίξεις τουριστών ήταν περίπου 25 εκατομμύρια μόνο. Αυτό να συγκριθεί με τις πάνω από μισό δισεκατομμύριο αφίξεις ετησίως την εποχή που ζούμε (για το 2006 ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού εκτιμά ότι υπήρξαν 842 εκατομμύρια διεθνείς τουριστικές αφίξεις). Όπως τον άφρονα πλούσιο, η ελληνική κοινωνία απολάμβανε τα αγαθά που υπόσχονταν άφθονα η τουριστική παραγωγική μηχανή. Όμως, όπως συμβαίνει πάντα, υπάρχει και η επόμενη μέρα, η μέρα που πληρώνουμε το λογαριασμό της αβλεψίας μας (ο λαός λέει "πίσω έχει η αγλάδα την ουρά"). Τα αποτελέσματα αυτής της αλόγιστης ανάπτυξης είναι εμφανή όπως θα δούμε παρακάτω.

Ευμενείς Κοινωνικές Επιπτώσεις

Όπως προσφυσώς λέγεται "όπου φτώχεια και γκρίνια". Το χαμηλό εισόδημα και η έλλειψη απασχόλησης είναι η καλύτερη συνταγή για απονέκρωση μιας περιφέρειας, ιδίως στις ημέρες μας που υπάρχει ευημερία σε πολλές περιοχές του πλανήτη μας. Ο τουρισμός, προσφέροντας εργασία και εισόδημα σε αναρίθμητες οικογένειες και επιχειρήσεις, έχει συντελέσει στη συγκράτηση της διαρροής

πληθυσμού σε πολλές περιοχές. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία για απομακρυσμένες περιοχές και δη παραμεθόριες και άγονες. Τόποι όπως λ.χ. το Μέτσοβο, το Πάπιγκο και το Νυμφαίον έχουν αναβιώσει στην κυριολεξία χάρη στον τουρισμό (ιδίως τον εγχώριο).

Η οικονομική επίσης ανάπτυξη, που οφείλεται άμεσα και έμμεσα στον τουρισμό, μειώνοντας την ανεργία έχει συντελέσει στη μείωση των παθολογικών κοινωνικών φαινομένων που οφείλονται σ' αυτήν, όπως μετανάστευση, ψυχοπαθολογικά προβλήματα, ναρκωτικά κλπ.

Εκτός όμως από τις ευμενείς επιδράσεις του τουρισμού, μέσω της οικονομικής προόδου που επιφέρει, αυτός συντελεί στην προώθηση της αμοιβαίας κατανόησης των λαών. Πλησιάζουν οι λαοί μεταξύ τους μέσα από τη συνεχή επαφή των κατοίκων των τουριστικών τόπων με τους επισκέπτες που προέρχονται από άλλες περιοχές. Κατανοούν έτσι ότι όλοι αποτελούν μέλη μιας μεγαλύτερης κοινότητας, ενός "παγκοσμίου χωριού".

Δυσμενείς Κοινωνικές Επιπτώσεις

Οι δυσμενείς κοινωνικές και πολιτιστικές επιπτώσεις λόγω του τουρισμού είναι προφανείς. Αυξημένη εγκληματικότητα, πορνεία, διάδοση σεξουαλικώς μεταδιδόμενων νοσημάτων (AIDS), ναρκωτικά, χαλάρωση των ηθών και της οικογενειακής συνοχής είναι μερικές από τις συνέπειες της σχέσης φιλοξενούντα - φιλοξενούμενου.

Όλα αυτά τα δυσμενή αποτελέσματα οφείλονται κυρίως στο μαζικό τουρισμό. Η συνήθης πορεία ενός τόπου στην τουριστική ανάπτυξη ακολουθεί πάνω - κάτω την ακόλουθη διαδρομή.

Στάδιο πρώτο

Σε ένα απομακρυσμένο τόπο λ.χ. νησί του Αιγαίου, έρχονται οι πρώτοι ανεξάρτητοι τουρίστες (εξερευνητές και πλάνητες - explorers και drifters). Αυτοί βρίσκουν παρθένες παραλίες, αμόλυντη φύση, αυθεντικά ήθη, έθιμα, παραδόσεις, φιλόξενους και άδολους κατοίκους. Οι κάτοικοι τους υποδέχονται εγκάρδια και είναι και οι δύο πλευρές τόσο πολύ ικανοποιημένες από αυτή τη σύντομη συμβίωση, ώστε οι μεν ταξιδιώτες να ξαναέλθουν μαζί με άλλους που επηρεάστηκαν από τις

αφηγήσεις τους, οι δε ντόπιοι να ευχαριστηθούν λόγω των χρημάτων που άφησαν οι τουρίστες. Έτσι σιγά - σιγά αρχίζουν να στήνονται και να λειτουργούν οι πρώτες τουριστικές επιχειρήσεις, μικρής βέβαια δυναμικότητας.

Στάδιο δεύτερο

Η μαγιά που ξεκίνησε με τους πρώτους ανεξάρτητους τουρίστες σιγά - σιγά αυγάτισε το τουριστικό ρεύμα. Οι αφίξεις στο νησί πια είναι πολλές και οργανωμένες. Οι μεγάλοι ταξιδιωτικοί οργανισμοί ανακάλυψαν το νησί. Το προβάλλουν σε τουριστικά έντυπα και στο Διαδίκτυο. Οι αυξημένες αφίξεις απαιτούν αερολιμένα, λιμάνι, μαρίνα, καταλύματα πάσης μορφής. Οι ντόπιοι ανακάλυψαν ότι το μικρό νησί τους είναι το σύγχρονο Ελντοράντο. Μαζί τους βέβαια και πολύ άλλοι που συρρέουν από άλλους τόπους (μεταξύ αυτών και αρκετοί λαθρομετανάστες). Βιαστικά κτίζονται ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια, βίλες, ταβέρνες κλπ. Το νησί έχει γίνει πια ένας τουριστικός προορισμός, με όλα τα καλά αλλά και τα κακά του.

Σιγά - σιγά οι αυθεντικοί, φιλόξενοι κάτοικοι κακομαθαίνουν και κοιτούν τους τουρίστες όχι στα μάτια αλλά στο πορτοφόλι. Οι άνθρωποι σκέπτονται ορθολογικά και όχι με την καρδιά τους. Τα ήθη και έθιμα, οι οικογενειακοί δεσμοί χαλαρώνουν. Τα "καμάκια", τα διαζύγια, οι διαπληκτισμοί για το ποιος θα κερδίσει περισσότερα από όλη αυτή την ευφορία, αποφεύγοντας την εφορία, έχουν διαλύσει τη συνεκτικότητα του κοινωνικού ιστού.

Η περίφημη αυθεντικότητα πάει περίπατο μαζί με όλες τις άλλες αξίες. Στην εποχή του πλαστικού και του φαστ - φουντ, η γνήσια παραδοσιακή ζωή με τους αργούς ρυθμούς ξεφτίζει και ξεχνιέται. Ο παραδοσιακός τραχανάς δίνει τη θέση του στο "πλαστικό" μπιφτέκι του φαστφουντάδικου. Ακόμα και ο παραδοσιακός μουσακάς γίνεται musaka σε λιπόβαρες μερίδες! Οι περίφημες Greek nights είναι θλιβερά υποκατάστατα του γνήσιου ελληνικού γλεντιού. Ο τύπος του Ζορμπά υποκαταστάθηκε από τον τύπο του «γιάπη» της υπαίθρου που οδηγεί το 4x4 και όποιον πάρει ο χάρος.

Στάδιο τρίτο

Η είσοδος του τρίτου σταδίου δε γίνεται απότομα. Σιγά - σιγά έρχεται η στιγμή της παρακμής του τουριστικού προορισμού. Οι ντόπιοι διαπιστώνουν ότι είναι ξένοι στον τόπο τους, οι ξένοι ότι ο τόπος παραείναι οικείος σ' αυτούς - μια δόση από τα ίδια, πολλά S (sun, sand, sea κλπ) που αφθονούν σ' όλο τον κόσμο. Ο τόπος, είναι φανερό πια, έχει ξεπεράσει τα όρια της φέρουσας ικανότητάς του.

Η φέρουσα ικανότητα ενός τόπου δεν αφορά μόνον τα φυσικά όρια που είναι ανεκτά ώστε να μην υποβαθμισθεί το φυσικό περιβάλλον (βλέπε παρακάτω), αλλά και αυτά που μπορεί να ανεχθεί η κοινωνία που φιλοξενεί τους τουρίστες. Αυτά τα όρια της ανεκτικότητας δεν είναι εύκολο να καθοριστούν. Εξαρτάται από το είδος των τουριστών, τη συμπεριφορά τους καθώς και από τις αντιλήψεις, θρησκευτικές πεποιθήσεις και το βαθμό προσήλωσης σε παραδοσιακές αξίες. Όταν η κατάσταση υπερβεί το κατώφλι που οδηγεί στην άλλη πλευρά, οι αντιδράσεις των ντόπιων μπορεί να εξελιχθούν από απλή απάθεια, σε εχθρικά αισθήματα (tourist resentment) που μπορούν να καταλήξουν και σε αξιόποινες πράξεις, όπως λ.χ. βιασμούς, ληστείες ακόμη και φόνους. Για παράδειγμα μπορούμε να αναφέρουμε ότι ενώ ο γυμνισμός είναι γενικά, παρά τις σποραδικές αντιδράσεις μερικών πουριτανών, ανεκτός στη χώρα μας, στις μουσουλμανικές χώρες μπορεί να οδηγήσει σε εκρηκτικές αντιδράσεις.

Ο τόπος που έχει μπει στη διαδικασία της παρακμής μπαίνει ουσιαστικά σε ένα φαύλο κύκλο. Η τουριστική ανάπτυξη, απρογραμμάτιστη, ασυντόνιστη και μονομερής, βαλτώνει και οδηγεί σε αδιέξοδο. Τα περιβαλλοντικά προβλήματα, το πλήθος, η αδιαφορία, η εχθρική διάθεση των ντόπιων συντελούν στη μείωση της ελκυστικότητας του τόπου. Αποτέλεσμα είναι οι μεγάλοι ταξιδιωτικοί οργανισμοί να πιέζουν τις ντόπιες επιχειρήσεις για μειωμένες τιμές στις προσφερόμενες υπηρεσίες τους. Για να μπορέσουν οι επιχειρήσεις να ανταποκριθούν υποβαθμίζουν τις υπηρεσίες τους, προσλαμβάνοντας λ.χ. ανειδίκευτο προσωπικό, λαθρομετανάστες κλπ. Ο τόπος έχει καταντήσει ένας φθηνός τουριστικός προορισμός, με δυσοίωνες προοπτικές, μια και η τάση της αγοράς είναι οι τουρίστες να ζητούν καλύτερες υπηρεσίες και περισσότερη αυθεντικότητα. Αυτά τα αναζητούν σε άλλους τόπους.

Επιπτώσεις του Τουρισμού στο Περιβάλλον

Κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα έχει επιδράσεις, θετικές ή αρνητικές στο περιβάλλον, φυσικό και ανθρωπογενές. Κατά μείζονα λόγο οι οικονομικές δραστηριότητες, αυτές δηλαδή που συνεπάγονται παραγωγή και κατανάλωση με χρήση σπανιζόντων, και σε μεγάλο βαθμό μη ανανεώσιμων, πόρων έχουν αντίκτυπο συνήθως δυσμενή. Το ίδιο συμβαίνει και με τις δραστηριότητες που ανήκουν στη σφαίρα του τουρισμού. Πράγματι, ο τουρίστας καταναλώνει αγαθά και υπηρεσίες που παράγονται από τουριστικές (και μη) επιχειρήσεις, οι οποίες στη διαδικασία της δημιουργίας τους (τουριστικές επενδύσεις) και της λειτουργίας τους (τουριστική παραγωγή) χρησιμοποιούν συντελεστές παραγωγής (έδαφος, εργασία και κεφάλαιο) που βρίσκονται σε σπανιότητα. Έτσι ο τουρίστας καταναλώνει υπηρεσίες μεταφοράς, διανυκτέρευσης, εστίασης και πάσης φύσεως διασκέδασης. Για παράδειγμα, χρησιμοποιώντας τα μεταφορικά μέσα το περιβάλλον επιβαρύνεται με:

- Μείωση των εκτάσεων εδάφους που χρησιμοποιούνται για τις πάσης φύσεως εγκαταστάσεις των υπηρεσιών μεταφοράς (αεροδρόμια, δρόμοι, λιμάνια, σιδηρόδρομοι).
- Εξάντληση μη ανανεώσιμων, συνήθως, πόρων για καύσιμα. Το μεγαλύτερο μέρος του μαζικού τουρισμού μετακινείται με πτήσεις τσάρτερ. Τα αεροπλάνα χρησιμοποιούν προϊόντα πετρελαίου, μια μη ανανεώσιμη πηγή ενέργειας. Εδώ αναφερόμαστε στην άμεση κατανάλωση ενέργειας και όχι στις ποσότητες ενέργειας και άλλων σπανιζόντων πόρων που απαιτούνται για την κατασκευή και συντήρηση όλων των απαιτούμενων εγκαταστάσεων και μεταφορικών μέσων.
- Ρύπανση πάσης μορφής (περιλαμβάνεται λ.χ. η ηχορύπανση - ηχοενόχληση είναι πιο δόκιμος όρος, η οπτική ενόχληση κ.α.) από τη δημιουργία και κυρίως τη λειτουργία των εγκαταστάσεων και μέσων μεταφοράς.

Τα ίδια που αναφέρθηκαν παραπάνω ισχύουν και για τις υπόλοιπες τουριστικές δραστηριότητες. Όλα αυτά τα φαινόμενα υποβάθμισης του περιβάλλοντος έγιναν αντιληπτά μόλις τις τελευταίες δεκαετίες. Δυσμενείς επιπτώσεις στο περιβάλλον από τη διαδικασία παραγωγής και κατανάλωσης τουριστικών υπηρεσιών έχουν παρατηρηθεί από το τέλος του 19^{ου} αιώνα. Αν όμως αναλογισθούμε ότι πριν 100 χρόνια μόνο λίγοι εκλεκτοί απολάμβαναν τη μαγεία των τουριστικών ταξιδιών ενώ στις ημέρες μας μόνο οι αφίξεις διεθνών τουριστών πλησιάζουν τα 850 εκατομμύρια (ο εγχώριος τουρισμός είναι πολύ μεγαλύτερος από αυτό το νούμερο), υπολογίζεται δε να ξεπεράσει το ένα δισεκατομμύριο το έτος 2010, σύμφωνα με υπολογισμούς του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, τότε δε χρειάζεται και πολύ φαντασία για να καταλάβουμε τις δυσμενείς συνέπειες στο περιβάλλον.

Βέβαια, οι επιπτώσεις του τουρισμού στο περιβάλλον δεν είναι μόνο αρνητικές. Η άνοδος λόγω χάριν του βιοτικού επιπέδου και η προσπάθεια βελτίωσης του τουριστικού προϊόντος έχουν οδηγήσει σε παρεμβάσεις, ιδίως σε αρχαιολογικούς τόπους και μνημεία που είχαν ως συνέπεια τη διάσωσή τους από τη φθορά και την ολική καταστροφή.

Χρήσιμη αντιπαραβολή των ευμενών και δυσμενών επιδράσεων του τουρισμού στο φυσικό και στο ανθρωπογενές (δομημένο) περιβάλλον περιέχει η ακόλουθη "λίστα του Green". Ως άσκηση οι αναγνώστες και αναγνώστριες μπορούν να μελετήσουν τις πραγματοποιηθείσες ή πιθανόν να πραγματοποιηθούν στο μέλλον ευμενείς και δυσμενείς επιπτώσεις από προσπάθειες τουριστικής ανάπτυξης μιας τουριστικής περιοχής που γνωρίζουν καλά*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Σε αυτό το κεφάλαιο θα αναφερθούμε στις κατηγορίες που διακρίνεται ο τουρισμός. Μπορούν να γίνουν πολλές διακρίσεις του τουρισμού ανάλογα με τα κριτήρια που θα θέσουμε.

α. Με βάση το κριτήριο της προέλευσης των τουριστών έχουμε διάκριση σε **εσωτερικό** και **εξωτερικό** τουρισμό. Ο εσωτερικός τουρισμός πραγματοποιείται από τον ντόπιο πληθυσμό μιας χώρας μέσα στην επικράτεια της. Παρόλο που η συγκεκριμένη μορφή τουρισμού δεν είναι συναλλαγατοφόρα εντούτοις παρουσιάζει σημαντικές οικονομικές και άλλες ωφέλειες για την χώρα στην οποία αναπτύσσεται. Ο εξωτερικός ή διεθνής τουρισμός, πραγματοποιείται από άτομα που μένουν μόνιμα σε μια χώρα και την εγκαταλείπουν προσωρινά για να επισκεφτούν κάποια άλλη ή άλλες χώρες για τουριστικούς σκοπούς ώστε να ικανοποιήσουν συγκεκριμένες τουριστικές ανάγκες και επιθυμίες τους. Ανάλογα με την κατεύθυνση των τουριστικών ροών διακρίνεται σε εισερχόμενο και σε εξερχόμενο τουρισμό. Παρόλο ότι συνήθως όταν μιλάμε για τουρισμό εννοούμε τον εξωτερικό (ή διεθνή), εν τούτοις δεν πρέπει να παραγνωριστεί η σημασία του εγχώριου τουρισμού. Αυτό ισχύει, ιδίως, για μη γνωστούς τουριστικούς προορισμούς, συνήθως, στην περίπτωση της χώρας μας, τόπους στην ενδοχώρα. Οι επισκέπτες του εξωτερικού κατευθύνονται συνήθως σε συγκεκριμένους τουριστικούς τόπους που έχουν επιλέξει οι tour operators πριν από αυτούς για αυτούς. Έτσι, στην περίπτωση λ.χ. της τουριστικής ανάπτυξης του νομού μιας περιοχής, που δεν έχει άμεση επαφή με τη θάλασσα, σημασία έχει η προσέλευση του εγχώριου τουρισμού.

Όσο μεγαλύτερη είναι η χώρα τόσο μεγαλύτερη είναι η σημασία του εγχώριου τουρισμού. Σε μεγάλες χώρες όπως είναι οι Η.Π.Α ή η Ρωσία, ο εγχώριος τουρισμός έχει μεγαλύτερη σημασία απ' ότι ο εξωτερικός. Πιο συγκεκριμένα, για αυτές τις μεγάλες χώρες υπολογίζεται ότι για κάθε διεθνή μετακίνηση τουριστών αντιστοιχεί περίπου πενταπλάσιος αριθμός εγχωρίων τουριστών. Ακόμη και για τη χώρα μας, όπου έχει δοθεί έμφαση στον εξωτερικό, κυρίως στον εισερχόμενο τουρισμό (σε περίπου 15 εκατ. και πλέον υπολογίζονται, για το 2006, οι επισκέπτες από το εξωτερικό), ο εγχώριος τουρισμός δεν είναι αμελητέος.

β. Με βάση το κριτήριο της χρονικής διάρκειας των τουριστικών δραστηριοτήτων έχουμε τον συνεχή και τον εποχικό τουρισμό.

Γενικά ο τουρισμός είναι μια εποχική δραστηριότητα. Συνήθως, για τα περισσότερα είδη του τουρισμού, το καλοκαίρι υπάρχει μεγάλη ζήτηση τουριστικών υπηρεσιών ενώ το χειμώνα σχεδόν καθόλου. Αυτό παρατηρείται ιδιαίτερα στα νησιά και στις λοιπές παραθαλάσσιες περιοχές της χώρας μας. Προσπάθεια των τουριστικών φορέων είναι η χρονική διασπορά της τουριστικής ζήτησης ώστε να υπάρχει ζήτηση και εκτός της περιόδου της αιχμής. Αυτό είναι εξαιρετικά δύσκολο να επιτευχθεί. Μπορεί όμως κάτι να γίνει μέσα από κατάλληλους χειρισμούς από κεντρικούς ή τοπικούς φορείς. Αυτοί οι χειρισμοί μπορούν να περιλαμβάνουν διαφορισμό των τιμών των τουριστικών προϊόντων (λ.χ. φθηνά δωμάτια για διαμονή εκτός περιόδου αιχμής), διαφοροποίηση της τουριστικής προσφοράς λ.χ. εκμετάλλευση και προβολή νέων μορφών τουρισμού, όπως είναι η δημιουργία ενός χιονοδρομικού κέντρου, ενός συνεδριακού κέντρου, ειδικών εκδηλώσεων, όπως φεστιβάλ, «δρόμοι κρασιού» κ.ο.κ.

γ. Με βάση την κινητικότητα κατά την παραμονή του τουρίστα στο τόπο προορισμού έχουμε τον **στατικό**, όπου ο τουρίστας συνήθως πηγαίνει σε ένα ξενοδοχείο παραθέρισης και παραμένει σχεδόν σε όλη τη διάρκεια σ' αυτό και τον **κινητικό** όπου ο τουρίστας είναι σχεδόν διαρκώς σε κίνηση. Αυτός άλλωστε είναι και ο σκοπός του ταξιδιού (λ.χ. θαλάσσιος, πεζοπορικός, οδικός κλπ.)

δ. Με βάση το μέγεθος του τουριστικού πλήθους μπορούμε να διακρίνουμε τον τουρισμό σε **ατομικό** και **ομαδικό ή μαζικό τουρισμό**.

Ο ατομικός τουρισμός αφορά ένα άτομο ή το πολύ μία οικογένεια, οπότε μιλούμε για οικογενειακό τουρισμό, μια ειδική μορφή τουρισμού, που δεν αποκλείει όμως τη συμμετοχή του σε προγράμματα μαζικού τουρισμού. Η οικογένεια αυτή αποτελεί ένα νοικοκυριό, δηλαδή μια ενιαία οικονομική μονάδα. Παρόλο ότι διεθνώς οι περισσότεροι τουρίστες ταξιδεύουν ως ομάδα (group), συνήθως μέσω των τουριστικών πρακτορείων, η σημασία του ατομικού ή έστω οικογενειακού τουρισμού είναι πολύ μεγάλη, ιδίως για χώρες των οποίων οι κάτοικοι έχουν έντονα ατομιστικά στοιχεία και θέλουν να δρουν αυτοβούλως και ανεξάρτητα χωρίς την οργάνωση και τους περιορισμούς που συνεπάγονται τα ομαδικά ταξίδια (λ.χ. Έλληνες, Γάλλοι σε αντίθεση με τους Άγγλους και τους Γερμανούς).

Ο μαζικός τουρισμός θεωρείται η κατηγορία εκείνη του τουρισμού που χαρακτηρίζεται από ομαδικότητα συμμετοχής των τουριστών σε διάφορες φάσεις της τουριστικής δραστηριότητας. Τα ομαδικά ταξίδια οργανώνονται και εκτελούνται κυρίως από τα πρακτορεία ταξιδιών και τους μεγάλους ταξιδιωτικούς οργανισμούς. Σε αυτή τη κατηγορία εμπίπτουν και οι λεγόμενες σχολικές εκδρομές και ο λεγόμενος κοινωνικός τουρισμός. Για περιοχές όπως λ.χ. ο Νομός Πέλλας, η εγγύτητα με ένα μεγάλο αστικό κέντρο όπως η Θεσσαλονίκη, τους δίνουν αρκετά πλεονεκτήματα για επισκέψεις αυτών των κατηγοριών τουριστών.

ε. Με κριτήριο την ηλικιακή διάρθρωση των τουριστών μπορούμε να μιλήσουμε για τουρισμό των νέων και για τουρισμό της τρίτης ηλικίας. Ο τουρισμός και των δύο αυτών κατηγοριών έχει πολύ μεγάλη σημασία τη σύγχρονη εποχή. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι οι νέοι εμφανίζουν μεγαλύτερη κινητικότητα από τους ηλικιωμένους που επιτείνεται με την άνοδο των εισοδημάτων, την τάση ανεξαρτητοποίησης από τους δεσμούς της οικογένειας, την αυτονομία που τους δίνει η κατοχή ιδιωτικών μέσων μεταφοράς και την έμφυτη περιέργεια να ανακαλύψουν άλλους τόπους, λαούς και συνήθειες. Η κατηγορία αυτή προτιμάει ειδικές μορφές τουρισμού (περιπέτειας, χειμερινών σπορ, συμμετοχή σε εκδηλώσεις φεστιβάλ κλπ.). Προτιμά να ταξιδεύει ατομικά (ή κατά ζεύγη) ή σε μικρές ομάδες, αλλά στους τουριστικούς προορισμούς προτιμά το πλήθος. Για παράδειγμα, οι νέοι αισθάνονται καλά στη Μύκονο ή στη Σαντορίνη αλλά άσχημα στη Σαμοθράκη ή σε μέρη όπου επικρατεί ησυχία.

Αντίθετες προτιμήσεις έχουν οι ηλικιωμένοι. Ο τουρισμός της τρίτης ηλικίας αποκτά πολύ μεγάλη σημασία στην εποχή μας. Αυτό οφείλεται στο ότι λόγω της αύξησης του μέσου όρου ζωής ένα πολύ σημαντικό μέρος του πληθυσμού αποτελείται τώρα από άτομα της τρίτης ηλικίας. Επί πλέον, με τη άνοδο του βιοτικού επιπέδου και καλύτερες συντάξεις και πάσης μορφής επιδόματα (λ.χ. κουπόνια κοινωνικού τουρισμού), με τη μείωση των ορίων ηλικίας για συνταξιοδότηση, όλο και περισσότεροι ηλικιωμένοι διαθέτουν σημαντικό μέρος του ελεύθερου χρόνου τους σε τουριστικά ταξίδια. Φυσικά προτιμούν την άνεση. Δε θα ταξιδεύουν λ.χ. με μοτοσυκλέτα ή πεζοπορώντας, ούτε θα κατασκηνώσουν στις όχθες ενός ποταμού ή σε κάμπινγκ. Απαιτούν επίσης ειδικές εγκαταστάσεις και λοιπές ευκολίες, μια και αρκετοί απ' αυτούς έχουν κινητικά ή άλλα προβλήματα. Προτιμούν επίσης τα οργανωμένα ταξίδια με συμμετοχή σε μεγάλες ομάδες. Η ηλικιακή αυτή ομάδα έχει

επίσης το πλεονέκτημα για τον τουρισμό ότι μπορεί να τονώσει την τουριστική ζήτηση σε περιόδους εκτός της τουριστικής αιχμής, μια και διαθέτει άφθονο ελεύθερο χρόνο για αξιοποίηση.

στ. Μία άλλη διάκριση του τουρισμού η οποία είναι ευρύτατα διαδεδομένη στις μέρες μας. Η φιλοσοφία του εναλλακτικού τουρισμού στηρίζεται στην ιδέα ενός τουρισμού που δεν καταστρέφει το περιβάλλον και δεν επιφέρουν τις αρνητικές επιπτώσεις (κοινωνικές, οικονομικές, πολιτιστικές) που προκαλεί ο μαζικός τουρισμός στις περιοχές που αναπτύσσεται. Ωστόσο δεν υπάρχει ένας ορισμός του εναλλακτικού τουρισμού αποδεκτός σε διεθνές επίπεδο. Σε γενικές γραμμές οποιαδήποτε άλλη μορφή εκτός από τον μαζικό τουρισμό που υπόσχεται στους τουρίστες κάτι «διαφορετικό» από το μαζικό τουρισμό. Οι περισσότεροι γνωστές και ευρύτερα διαδεδομένες εναλλακτικές μορφές του σύγχρονου τουρισμού, που κάθε άλλο παρά λίγες είναι, αναλύονται συνοπτικά παρακάτω.

Γενικός Τουρισμός

Ο γενικός τουρισμός ή τουρισμός διακοπών-αναψυχής όπως χαρακτηρίζεται και αλλιώς, αποτελεί μία δραστηριότητα του ελεύθερου χρόνου του ατόμου που σχετίζεται στενά με την ανάγκη ή την επιθυμία που έχει αυτό για ανάπαυση και αναψυχή. Η μορφή αυτή τουρισμού είναι αναμφίβολα η σημαντικότερη τόσο από άποψη μεγέθους στο σύνολο της τουριστικής αγοράς όσο και άποψη αναγκών σε πόρους και υπηρεσίες που απαιτούνται για την καλύτερη εξυπηρέτηση των τουριστών.

Ο γενικός τουρισμός, δηλαδή ο τουρισμός διακοπών-αναψυχής, ως προς τη μορφή του διακρίνεται γενικά σε τρεις κατηγορίες και συγκεκριμένα:

- σε τουρισμό περιήγησης, όπου ο τουρίστας παρουσιάζει γεωγραφική κινητικότητα και μετακινείται τον περισσότερο χρόνο των διακοπών του από χώρα σε χώρα ή και από περιοχή σε περιοχή στην ίδια μοναδική χώρα τουριστικού προορισμού,
- σε τουρισμό διαμονής, όπου ο τουρίστας παραμένει στην ίδια συγκεκριμένη περιοχή ή τόπο της χώρας τουριστικού προορισμού σε όλη τη διάρκεια των διακοπών του, και
- σε τουρισμό μικτού χαρακτήρα, που περιλαμβάνει τουρισμό περιήγησης και τουρισμό διαμονής.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη του γενικού τουρισμού που, όπως είναι γνωστό, αποτελεί την πιο προσοδοφόρα μορφή του σύγχρονου τουρισμού, είναι η δημιουργία μίας κατάλληλης υποδομής, όπως είναι για παράδειγμα η κατασκευή τουριστικών καταλυμάτων όλων των ειδών και κατηγοριών, η ύπαρξη αναπτυγμένου συγκοινωνιακού δικτύου και σύγχρονων μεταφορικών μέσων, η επάρκεια ψυχαγωγίας και διασκέδασης, η δυνατότητα για ψώνια και κατά προτίμηση αφορολόγητων ειδών, η κατάλληλη εκπαίδευση των στελεχών και του ειδικευμένου προσωπικού που απασχολούνται στην τουριστική βιομηχανία κλπ.

Μορφωτικός Τουρισμός

Ο μορφωτικός τουρισμός αποτελεί μία μορφή τουρισμού, στην οποία τα άτομα έχουν σαν κύριο σκοπό τη συμμετοχή σε πολιτιστικές, γενικά, εκδηλώσεις. Συγκεκριμένα, αυτό το είδος τουρισμού, που εμφανίζει ανοδικές τάσεις διεθνώς, περιλαμβάνει μεταξύ άλλων επισκέψεις ιστορικών μνημείων, αρχαιολογικών χώρων, μουσείων, πινακοθηκών, παρακολουθήσεις συναυλιών, θεατρικών παραστάσεων, όπερας, καθώς επίσης συμμετοχές σε πολιτιστικές εκδηλώσεις ή σεμινάρια γλωσσολογίας, φιλοσοφίας, ψυχολογίας, κοινωνιολογίας, ανθρωπολογίας, κλπ.

Εξυπακούεται ότι για την ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού απαιτείται πέρα από τη βασική τουριστική υποδομή και ειδική υποδομή, όπως για παράδειγμα πλούσια προγράμματα πολιτιστικών, καλλιτεχνικών και μορφωτικών εκδηλώσεων. Κάτι τέτοιο όμως προϋποθέτει την ύπαρξη διεθνούς φήμης θεάτρων κάθε είδους, μουσείων πινακοθηκών, ιστορικών χώρων, βιβλιοθηκών, εκπαιδευτικών ιδρυμάτων όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης, κλπ.

Τουρισμός Εκθέσεων

Πρόκειται ουσιαστικά για μια μορφή τουρισμού που αναπτύσσεται δυναμικά ολοένα και περισσότερο. Σε αυτήν υπάγονται κάθε είδους εκθέσεις που συνήθως οργανώνονται σε μεγάλα αστικά κέντρα, ώστε οι επισκέπτες τους να μπορούν να συνδυάσουν την επαγγελματική τους ενημέρωση με κάποια μορφή τουρισμού, όπως για παράδειγμα τουρισμό πόλης, μορφωτικό τουρισμό, κλπ.

Για την ανάπτυξη του τουρισμού εκθέσεων απαιτείται εκτός άλλων και η δημιουργία της κατάλληλης υποδομής και συγκεκριμένων σύγχρονων εκθεσιακών χώρων, που να είναι κατάλληλα εξοπλισμένοι και να διαθέτουν τους αναγκαίους

βοηθητικούς χώρους, δηλαδή εστιατόρια, καφετέριες, ταχυδρομείο, γραφείο εξυπηρέτησης επισκεπτών, χώρους στάθμευσης αυτοκινήτων, ιατρείο, κλπ.

↳ Τουρισμός Υγείας

Ο τουρισμός υγείας ή θεραπευτικός τουρισμός, όπως ονομαζόταν παλαιότερα, εξελίσσεται σε μία από τις βασικότερες μορφές τουρισμού, τα δε άτομα που μετέχουν σε αυτόν έχουν σαν κύριο κίνητρο την αποκατάσταση και διατήρηση της υγείας τους, τη θεραπεία και ανάρρωσή τους από διάφορες ασθένειες κλπ.

Τα άτομα αυτά, που κυρίως κατοικούν σε μεγαλουπόλεις και είναι κατά το πλείστον εύπορα, επενδύουν χρόνο και χρήματα στην υγεία τους και κατ' επέκταση στη μακροζωία τους.

Τα βασικά χαρακτηριστικά αυτής της μορφής τουρισμού αναφέρονται από τη μια πλευρά στη σύνθεση της πελατείας του, που αποτελείται αποκλειστικά από άτομα της δεύτερης και τρίτης ηλικίας και από την άλλη πλευρά στον τουριστικό προορισμό που προσφέρονται οι υπηρεσίες υγείας και που προσδιορίζεται αποκλειστικά από τους φυσικούς του πόρους.

Η μορφή αυτή τουρισμού, εκτός από ειδικές εγκαταστάσεις υδρολουτρο-θαλασσο-αεροθεραπείας και καταλύματα αξιώσεων με συμπληρωματικές εγκαταστάσεις, όπως για παράδειγμα εστιατόρια, χώρους ψυχαγωγίας, χώρους άθλησης κλπ, απαιτεί και ειδικές ιατρικές και φυσιοθεραπευτικές υπηρεσίες.

↳ Τουρισμός Άθλησης

Ο τουρισμός άθλησης έχει σαν κύριο κίνητρο την άσκηση ενός αθλήματος, όπως είναι για παράδειγμα η ποδηλασία, η ιππασία, το τένις, η πεζοπορία, το γκολφ, η ανεμοπορία, καταδύσεις, διάφορα προγράμματα γυμναστικής κλπ.

Η άθληση σαν απασχόληση κατά τη διάρκεια των διακοπών, θεωρείται σε αυτήν τη μορφή τουρισμού ο πιο σημαντικός παράγοντας μαζί με τη δυνατότητα που υπάρχει για την πραγματοποίηση εκδρομών και περιηγήσεων.

Βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού είναι η δημιουργία εγκαταστάσεων άθλησης εκ μέρους των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων και

η απασχόληση έμπειρων γυμναστών, εκπαιδευτών κλπ. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι μια τέτοια επένδυση σε συμπληρωματικές εγκαταστάσεις άθλησης, ανεβάζει αναμφίβολα το επίπεδο αξίας της απόλαυσης των διακοπών, παράλληλα δε με την ανταγωνιστικότητα και το κύρος της ξενοδοχειακής επιχείρησης, βελτιώνει την πληρότητά της και γενικά προσελκύει πελατεία υψηλής εισοδηματικής στάθμης.

↳ **Τουρισμός Πόλης**

Πρόκειται μια μορφή τουρισμού που έχει σαν κύριο χαρακτηριστικό ότι τα άτομα που μετέχουν σε αυτόν ταξιδεύουν σε μία πόλη και την περιηγούνται για μερικές ημέρες, συνήθως δε τρεις ως τέσσερις. Οι περιηγήσεις είναι άμεσα δεμένες με το μορφωτικό τουρισμό και ιδιαίτερα με διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις που λαμβάνουν χώρα ενώ τα επαγγελματικά ταξίδια παίζουν και αυτά με τη σειρά τους σημαντικό ρόλο.

Ο τουρισμός πόλης πραγματοποιείται κατά κύριο λόγο από άτομα ανώτερης μορφωτικής και εισοδηματικής τάξης, που κατοικούν κατά το πλείστον σε μεγάλα αστικά κέντρα και που ταξιδεύουν τις περισσότερες φορές χωρίς να συνοδεύονται από τις οικογένειές τους. Τα ταξίδια αυτά οργανώνονται και εκτελούνται σε μεγάλο ποσοστό από τουρ οπερέιτορς, ταξιδιωτικά / τουριστικά πρακτορεία και αεροπορικές εταιρίες.

Επίσης θα πρέπει να ειπωθεί ότι ένας ακόμη πόλος έλξης για πολλά άτομα που κάνουν αυτής της μορφής τουρισμό, είναι η νυχτερινή ζωή, η διασκέδαση, τα ψώνια, οι ενδιαφέρουσες εκδρομές και τέλος το ωραίο περιβάλλον.

↳ **Συνεδριακός Τουρισμός**

Στο συνεδριακό τουρισμό υπάγονται κάθε είδους οργανωμένες εκδηλώσεις, όπως για παράδειγμα συνέδρια ή συναντήσεις με μεγάλο ή μικρό αριθμό συμμετοχών και σε οποιοδήποτε επίπεδο, δηλαδή τοπικό, εθνικό ή διεθνές. Επειδή ο συνεδριακός τουρισμός είναι περιορισμένης χρονικής διάρκειας, δύο ως τέσσερις ημέρες συνήθως, συνδυάζεται με κάποια άλλη μορφή τουρισμού, όπως για παράδειγμα τουρισμό πόλης, μορφωτικό τουρισμό κλπ.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού σε μια χώρα υποδοχής τουριστών είναι η δημιουργία κατάλληλης υποδοχής και

ανωδομής και συγκεκριμένα η κατασκευή σύγχρονων συνεδριακών κέντρων άρτια τεχνικά εξοπλισμένων και με βοηθητικούς χώρους κάθε είδους, όπως για παράδειγμα εστιατόρια, αναψυκτήρια, χώρους στάθμευσης αυτοκινήτων, ιατρεία, ταχυδρομεία, γραφεία εξυπηρέτησης συνέδρων κλπ, καθώς επίσης η κατασκευή αιθουσών συνεδρίων μεγάλης χωρητικότητας εκ μέρους των μεγάλων ξενοδοχειακών μονάδων του κέντρου και της περιφέρειας.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η έγκαιρη πληροφόρηση των ενδιαφερομένων κύκλων για τα συνέδρια και τις διάφορες συναφείς εκδηλώσεις που θα πραγματοποιηθούν σε μία χώρα που επιδιώκει να αναπτύξει το συνεδριακό τουρισμό, πέρα από το ότι θα βοηθήσει σημαντικά στην προσέλκυση ενδιαφερομένων, θα προβάλλει παράλληλα και την ίδια στο εξωτερικό σαν χώρα συνεδριακού τουρισμού.

Τουρισμός Περιπέτειας

Πρόκειται για μία μορφή τουρισμού με έντονο το στοιχείο του απροσδόκητου, του άγνωστου και της έκπληξης. Φωτογραφικά σαφάρι, περιπλανήσεις σε άγνωστες περιοχές, κωπηλασία σε ορμητικούς ποταμούς κλπ., αποτελούν μερικά από τα χαρακτηριστικά του γνωρίσματα. Τα άτομα που κάνουν αυτής της μορφής τουρισμό είναι συνήθως νέοι άνθρωποι, κατά κύριο λόγο δε ελεύθεροι επαγγελματίες και στελέχη επιχειρήσεων.

Τα τελευταία χρόνια τα λεγόμενα extreme sports προσελκύουν ολοένα και μεγαλύτερο κοινό. Έτσι αθλήματα όπως το rafting (κατάβαση ποταμού με φουσκωτή βάρκα), το καγιακ, το trekking ή αλλιώς hiking (ορεινή / πεδινή πεζοπορία), το paragliding ή parapent (αλεξίπτωτο πλαγιάς), το rappel (ταχεία καταρρίχηση), προγράμματα διαβίωσης στη φύση, προγράμματα jeep safari κλπ, έχουν γίνει αφορμή για την ανάπτυξη τουριστικής κίνησης σε διάφορες περιοχές.

Επίσης θα πρέπει να σημειωθεί ότι η ζήτηση για τουρισμό περιπέτειας προβλέπεται να σημειώσει διεθνώς αύξηση, έρχεται δε να καλύψει μία ανάγκη ή επιθυμία του σύγχρονου ανθρώπου των μεγαλουπόλεων για εκτόνωση από το στρες που του προκαλεί ο σύγχρονος τρόπος ζωής και η ανία της ρουτίνας.

Οικογενειακός Τουρισμός

Είναι γνωστό ότι η ύπαρξη παιδιών σε μια οικογένεια αποτελεί αποφασιστικό παράγοντα επιλογής τόσο του τόπου διακοπών όσο και του χρόνου που θα πραγματοποιηθούν αυτές.

Οι τουρ οπερείτορς γνωρίζουν ότι όταν τα τουριστικά πακέτα που προσφέρουν στην τουριστική αγορά είναι προσιτά στις οικογένειες, τότε αυτές ταξιδεύουν συνήθως με τα παιδιά τους. Αλλά ακόμη και αν τα τουριστικά πακέτα που προσφέρουν δεν είναι και τόσο προσιτά στον οικογενειακό προϋπολογισμό, προσπαθούν να τα κάνουν, προσφέροντας ειδικές εκπτώσεις για τα παιδιά. Επίσης προσφέρουν διάφορες εκπτώσεις και στα παιδιά των οικογενειών που κάνουν ατομικό και όχι μαζικό τουρισμό, όπως για παράδειγμα στα μεταφορικά μέσα που χρησιμοποιούν για τη μετακίνησή τους από τον τόπο της μόνιμης διαμονής τους στον τόπο του τουριστικού τους προορισμού.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη του οικογενειακού τουρισμού είναι η δημιουργία κατάλληλης υποδομής, όπως για παράδειγμα αίθουσες παιχνιδιών, παιδικές χαρές, παιδικές πισίνες, παιδικοί σταθμοί κλπ και ακόμα ειδικευμένο προσωπικό για να προσέχει και να συντροφεύει μικρά κυρίως παιδιά.

Τουρισμός Τρίτης Ηλικίας

Η τάση που υπάρχει σήμερα για περισσότερα και μακρύτερα ταξίδια επηρέασε, όπως είναι φυσικό, και την τρίτη ηλικία που συνήθως διαθέτει ελεύθερο χρόνο, σταθερό εισόδημα, ψηλό δείκτη αποταμίευσης λόγω νοοτροπίας και τρόπου ζωής, μα πάνω απ' όλα μεγάλη επιθυμία για τα ταξίδια και γενικότερα για τουρισμό.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις των ειδικών, το ποσοστό συμμετοχής της τρίτης ηλικίας στο συνολικό πληθυσμό της γης θα αυξηθεί αισθητά τα επόμενα χρόνια, δημιουργώντας έτσι ένα νέο ανθρώπινο δυναμικό, που σε μεγάλο ποσοστό θα επηρεαστεί από το σύγχρονο τρόπο ζωής και θα έχει μεγάλο δείκτη ροπής για τουρισμό.

Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι η τρίτη ηλικία αποτελεί το συντηρητικότερο τμήμα του τουριστικού δυναμικού μιας χώρας που κινείται συνήθως τουριστικά στο εσωτερικό της ή το πολύ σε χώρες κοντινές και κυρίως σε αυτές που συνορεύουν με

τη χώρα της μόνιμης διαμονής τους. Τα συγκοινωνιακά μέσα που χρησιμοποιεί γι' αυτό το σκοπό είναι κατά κύριο λόγο το τρένο, κατά δεύτερο λόγο το ιδιωτικό αυτοκίνητο και το πούλμαν και κατά τρίτο λόγο το αεροπλάνο.

Για τον τουρισμό τρίτης ηλικίας δεν απαιτείται ειδική υποδομή εκ μέρους των χωρών υποδοχής τουριστών που επιθυμούν να τον αναπτύξουν.

↳ Τουρισμός Χειμερινών Σπορ

Ο τουρισμός χειμερινών σπορ είναι μία δυναμική μορφή τουρισμού που προσπαθούν να αναπτύξουν οι χώρες υποδοχής τουριστών στο πλαίσιο της προσπάθειάς τους να διαφοροποιήσουν το τουριστικό τους προϊόν και με αυτόν τον τρόπο να αξιοποιήσουν και να εκμεταλλευτούν τους αδρανείς μήνες και να προσελκύσουν διάφορες κατηγορίες τουριστών, κυρίως υψηλής εισοδηματικής στάθμης.

Ο τουρισμός χειμερινών σπορ καλύπτει το σύνολο των τουριστικών δραστηριοτήτων που διεξάγονται στη διάρκεια του χειμώνα. Συγκεκριμένα καλύπτει τις δραστηριότητες εκείνες που εκδηλώνονται σε ορισμένο γεωγραφικό χώρο και για την ακρίβεια συνήθως σε ορεινές περιοχές σε συνδυασμό πάντα με ορισμένες κλιματολογικές συνθήκες, όπως για παράδειγμα χαμηλές θερμοκρασίες που πλησιάζουν τους 0° Κελσίου ή και κάτω από αυτούς, πολύ χιόνι κλπ.

Τα άτομα που κάνουν αυτής της μορφής τον τουρισμό συνδέονται αποκλειστικά με χειμερινά σπορ και με συναφείς προς αυτά δραστηριότητες.

Η ανάπτυξη του τουρισμού χειμερινών σπορ προϋποθέτει εκτός άλλων τη δημιουργία μιας κατάλληλης υποδομής, όπως για παράδειγμα άρτια οργανωμένα χιονοδρομικά κέντρα, πίστες πάγου για έλκηθρα, αγωνιστικές πίστες σκι, πίστες σκι για παιδιά, αρχάριους και ερασιτέχνες σκιέρ, τουριστικά καταλύματα όλων των κατηγοριών και κυρίως πέντε και τεσσάρων αστέρων, συγκοινωνιακή σύνδεση των κέντρων χειμερινών σπορ με τα μεγάλα αστικά κέντρα και τους χώρους υποδοχής τουριστών, όπως για παράδειγμα αεροδρόμια, σιδηροδρομικούς σταθμούς, λιμάνια κλπ.

Τουρισμός Παραχείμασης

Ο τουρισμός παραχείμασης αναφέρεται στις τουριστικές δραστηριότητες ατόμων που κατά τη διάρκεια του χειμώνα κάνουν διακοπές μικρής ή μεγάλης διάρκειας σε χώρες με ήπια κλίματα για να αποφύγουν τις αντίξοες καιρικές συνθήκες που επικρατούν στους τόπους της μόνιμης διαμονής τους.

Τα άτομα που πραγματοποιούν αυτής της μορφής τουρισμό είναι κατά το πλείστον άτομα της τρίτης ηλικίας που αντιμετωπίζουν προβλήματα υγείας και που έχουν ελεύθερο χρόνο στη διάθεσή τους και σταθερό εισόδημα.

Η ανάπτυξη του τουρισμού παραχείμασης με ταχύτερους ρυθμούς θα εξαρτηθεί από πολλούς παράγοντες, κυρίως όμως από την αρτιότητα των τουριστικών πακέτων παραχείμασης και την τιμή διάθεσής τους στην τουριστική αγορά. Στη διαμόρφωση χαμηλών τιμών τουριστικών πακέτων παραχείμασης θα συμβάλουν η καθιέρωση ειδικών χαμηλών ναύλων από τα διάφορα μέσα μαζικής μεταφοράς, καθώς επίσης η πραγματοποίηση εκπτώσεων στις υπηρεσίες φιλοξενίας που προσφέρουν τα διάφορα τουριστικά καταλύματα κατά τη χειμερινή περίοδο.

↳ Ορεινός Τουρισμός

Ο ορεινός τουρισμός, αν και παρουσιάζει ορισμένες ομοιότητες με τον τουρισμό χειμερινών σπορ, σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να ταυτιστεί με αυτόν. Συγκεκριμένα δεν έχει χρονικούς περιορισμούς εκδήλωσης και αναφέρεται στο σύνολο των δραστηριοτήτων υπαίθριας αναψυχής και τουρισμού που εκδηλώνεται αποκλειστικά και μόνο στις ορεινές περιοχές των χωρών υποδοχής τουριστών που επιθυμούν να αναπτύξουν αυτής της μορφής τουρισμό.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη του ορεινού τουρισμού είναι η δημιουργία τουριστικών καταλυμάτων που δένουν με το φυσικό περιβάλλον και διαθέτουν όσο το δυνατό περισσότερους συμπληρωματικούς χώρους, όπως εστιατόρια, μπαρ καφετέριες, αίθουσες αναψυχής κλπ.

Επίσης θα πρέπει οι ορεινές αυτές περιοχές, στις οποίες αναπτύσσονται κάθε είδους δραστηριότητες υπαίθριας αναψυχής και τουρισμού, να εξυπηρετούνται κοινωνικά όσο το δυνατό πληρέστερα και καλύτερα γίνεται.

↳ Αγροτικός Τουρισμός

Ο αγροτικός τουρισμός ή αγροτουρισμός, όπως χαρακτηρίζεται και αλλιώς, αναφέρεται στις δραστηριότητες υπαίθριας αναψυχής και τουρισμού που αναπτύσσονται στον αγροτικό χώρο και εντάσσονται στο πλαίσιο του αγροτικού περιβάλλοντος και της αγροτικής ζωής. Συγκεκριμένα αναφέρεται σε μορφές τουριστικών δραστηριοτήτων που εντάσσονται οργανικά και αρμονικά στον αγροτικό χώρο και περιλαμβάνει διάφορες τουριστικές δραστηριότητες που είναι συμπληρωματικές ή δεν έρχονται σε σύγκρουση με άλλες δραστηριότητες, όπως για παράδειγμα οικονομικές και κοινωνικές, που χαρακτηρίζουν τον αγροτικό χώρο.

Σύμφωνα με τη διεθνή πρακτική και εμπειρία, ο αγροτικός τουρισμός σε δύο βασικές μορφές και συγκεκριμένα:

ζ Σε εκείνη που καλύπτει υποδοχή και φιλοξενία τουριστών σε αγροκτήματα, όπου οι φιλοξενούμενοι συμμετέχουν στη ζωή των αγροτών και στις αγροτικές δραστηριότητες γενικότερα. Η μορφή αυτή αγροτικού τουρισμού είναι ευρύτερα γνωστή σαν *διακοπές αγροικιών*.

ζ Σε εκείνη που αφορά στη δημιουργία τουριστικών καταλυμάτων και ενοικιαζόμενων δωματίων σε εξωαστικούς μικροσυνοικισμούς, όχι απαραίτητα αγροτικού χαρακτήρα, και τη φιλοξενία τουριστών σε αυτά συνήθως με το σύστημα «κλίνη και πρόγευμα».

Η ανάπτυξη του αγροτικού τουρισμού σε οποιαδήποτε αγροτική περιοχή προϋποθέτει τη δημιουργία της κατάλληλης εκείνης υποδομής που θα επιτρέψει την ανάπτυξη των σχετικών δραστηριοτήτων, όπως για παράδειγμα εσωτερική διαμόρφωση και εξοπλισμός δωματίων που προορίζονται για ενοικίαση, διάνοιξη δρόμων ή βελτίωση του ήδη υφιστάμενου οδικού δικτύου, δημιουργία χώρων εστίασης και αναψυχής, αξιοποίηση των τουριστικών φυσικών πόρων της περιοχής κλπ.

Θαλάσσιος Τουρισμός

Ο θαλάσσιος τουρισμός αναφέρεται στο σύνολο των τουριστικών δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται στο θαλάσσιο χώρο μιας χώρας υποδοχής τουριστών και όχι μόνο. Αναμφίβολα ο θαλάσσιος τουρισμός αποτελεί μία από τις δυναμικότερες και επιλεκτικότερες μορφές του σύγχρονου τουρισμού, αφού η σημασία του στις τουριστικές οικονομίες των χωρών που έχουν τόσο τις φυσικές προϋποθέσεις όσο και τις οικονομικές δυνατότητες να τον αναπτύξουν είναι κυριολεκτικά μεγάλη.

Η πιο παραγωγική και συναλλαγματοφόρα δραστηριότητα του θαλάσσιου τουρισμού είναι, οπωσδήποτε, εκείνη της ναύλωσης σκαφών αναψυχής κάθε είδους, όπως για παράδειγμα πολυτελών θαλαμηγών, ιστιοφόρων, ταχύπλοων σκαφών κλπ. Η πελατεία στην οποία απευθύνεται και οι ανάγκες ή επιθυμίες της οποίας ικανοποιεί, είναι κατά το πλείστον τουρίστες υψηλής εισοδηματικής στάθμης.

Άλλη αξιόλογη συναλλαγματοφόρα δραστηριότητα του θαλάσσιου τουρισμού είναι και αυτή των κρουαζιέρων, η ζήτηση των οποίων παρουσιάζει διεθνώς σημαντική αύξηση. Οι σύγχρονες τάσεις της αγοράς κρουαζιερόπλοιων συγκλίνουν στα μεγαλύτερα και πολυτελέστερα κρουαζιερόπλοια, τα οποία εξασφαλίζουν υψηλή ποιότητα διαμονής και ψυχαγωγίας στους πελάτες τους, που κατά κανόνα αποτελούν τουρίστες μέσης και υψηλής εισοδηματικής στάθμης.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την ύπαρξη θαλάσσιου τουρισμού είναι η δημιουργία της κατάλληλης υποδομής, το κόστος της οποίας κάθε άλλο παρά χαμηλό

είναι, ιδιαίτερα δε σε ό,τι αφορά στην κατασκευή σύγχρονων και άρτια εξοπλισμένων μαρίνων για τον ελλιμενισμό, τον ανεφοδιασμό και γενικά την εξυπηρέτηση των σκαφών αναψυχής, άσχετα αν αυτά είναι ενοικιαζόμενα ή ιδιωτικής χρήσης και στη συμπλήρωση ή και ανανέωση του στόλου των σκαφών αναψυχής και των κρουαζιερόπλοιων.

↳ Χρονομεριστικός Τουρισμός

Ο χρονομεριστικός τουρισμός είναι αναμφίβολα η ταχύτερα αναπτυσσόμενη μορφή τουρισμού σήμερα. Με ρυθμό ανάπτυξης 30% περίπου το χρόνο, οι χρονομεριστικές διακοπές πιστεύεται βάσιμα ότι θα αποτελέσουν μελλοντικά ό,τι ήταν το οργανωμένο για τη δεκαετία του '50. Ο πρωτοποριακός αυτός θεσμός δίνει τη λύση στον «κορεσμένο» τουρίστα του τουριστικού πακέτου, που απαιτητικός όσο ποτέ άλλοτε σήμερα αναζητά υψηλή ποιότητα στις διακοπές του.

Η υπερσύγχρονη αυτή μορφή τουρισμού, που ας σημειωθεί έχει κατά κανόνα πελατεία μέσης και υψηλής εισοδηματικής στάθμης, βασίζεται στην αρχή της πώλησης του δικαιώματος χρήσης ορισμένων ημερών ή εβδομάδων σε ένα ξενοδοχείο ή ένα συγκρότημα διαμερισμάτων την ίδια χρονική περίοδο του έτους κάθε χρόνο. Επειδή όμως είναι πολύ φυσικό ο αγοραστής του δικαιώματος αυτού να αρχίσει γρήγορα να κουράζεται με την ιδέα της επιστροφής στο ίδιο μέρος, στο ίδιο ξενοδοχείο ή συγκρότημα διαμερισμάτων, την ίδια χρονική περίοδο του έτους κάθε χρόνο, οδηγήθηκε από τα πράγματα να επιδιώξει την ανάπτυξη δικτύων ανταλλαγής παρόμοιων δικαιωμάτων.

Και το πέτυχε τελικά. Έτσι λοιπόν μπορεί πια σήμερα να ανταλλάξει κανείς το δικαίωμα χρήσης που έχει αγοράσει σε ένα ξενοδοχείο ή ένα συγκρότημα διαμερισμάτων όχι μόνο σε άλλη περιοχή, αλλά και σε άλλη χώρα. Επίσης μπορεί να το πουλήσει, να το νοικιάσει ή να το κληροδοτήσει, όπως ακριβώς συμβαίνει με τα άλλα ακίνητα.

Ειδικότερα σε ό,τι αφορά στα ξενοδοχεία, θα πρέπει να ειπωθεί ότι πολλά από αυτά έχουν αρχίσει να συνειδητοποιούν ότι γίνεται ολοένα και πιο δύσκολο γι' αυτά να πετύχουν ικανοποιητική απόδοση του κεφαλαίου που έχουν επενδύσει, όταν εξαρτώνται μόνο από το παραδοσιακό τουριστικό πακέτο, σε μια εποχή που οι τουρπερείτορες πιέζουν για χαμηλότερες τιμές. Γι' αυτό και επιδιώκουν να εφαρμόσουν

το σύστημα των χρονομεριστικών διακοπών που τους εξασφαλίζει, πέρα από την αρχική εισροή κεφαλαίων, ένα σταθερό εισόδημα και μια σταθερή πληρότητα με τουρίστες κατά κανόνα μέσης και υψηλής εισοδηματικής στάθμης, όπως ήδη ειπώθηκε.

(Θρησκευτικός Τουρισμός

Ο θρησκευτικός τουρισμός είναι μια μορφή τουρισμού που αφορά σε μια κατηγορία ατόμων που επισκέπτονται θρησκευτικούς τόπους που βρίσκονται στη χώρα της μόνιμης διαμονής τους ή σε κάποια άλλη είτε για λόγους λατρείας είτε για να πάρουν μέρος σε κάποιες θρησκευτικές εκδηλώσεις ή τελετές είτε για να πάνε κάποιο τόμα που είχαν κάνει κλπ.

Η μορφή αυτή τουρισμού είναι επίσης περιορισμένης διάρκειας, συνήθως μία ως τρεις μέρες. Επίσης τα τουριστικά πακέτα για θρησκευτικό τουρισμό είναι σχετικά φθηνότερα από εκείνα άλλων μορφών τουρισμού επειδή είναι οπωσδήποτε λιτότερα, ενώ τα οικονομικά ωφελήματα για τους θρησκευτικούς τόπους και κατ' επέκταση για τις οικονομίες των χωρών στις οποίες βρίσκονται αυτοί σημαντικά.

Για την ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού δεν χρειάζεται ειδική υποδομή, αλλά μόνο βασική.

(Επιλεκτικός Τουρισμός

Η συνειδητοποίηση των τουριστικών επιχειρηματιών, αλλά και των πολιτικών ηγεσιών των χωρών υποδοχής τουριστών, ότι η ικανοποιητική απόδοση του κεφαλαίου που έχουν επενδύσει στην τουριστική οικονομία γίνεται με το πέρασμα του χρόνου ολοένα και πιο δύσκολη, όταν εξαρτώνται μόνο από το παραδοσιακό τουριστικό πακέτο και μάλιστα σε μια εποχή που οι μεγάλοι τουρ οπερέιτορς πιέζουν συνεχώς για χαμηλότερες τιμές, οδήγησε στην ωρίμανση της ιδέας για την ανάπτυξη του επιλεκτικού τουρισμού.

Ο επιλεκτικός τουρισμός πραγματοποιείται κατά κανόνα από άτομα υψηλής εισοδηματικής στάθμης που όχι μόνο θέλουν αλλά και μπορούν να ξοδέψουν μεγάλα ποσά για την ικανοποίηση των τουριστικών τους αναγκών ή επιθυμιών. Τα άτομα αυτά ταξιδεύουν συνήθως μεμονωμένα, δηλαδή κάνουν ατομικό τουρισμό, που

σημαίνει ότι είτε αγοράζουν ατομικά τουριστικά πακέτα ΙΤ (individual inclusive tours) είτε τα φτιάχνουν όπως ακριβώς τα θέλουν, έτσι ώστε να ικανοποιούνται κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο οι τουριστικές τους ανάγκες ή επιθυμίες, είτε δεν αγοράζουν καθόλου τουριστικά πακέτα, που σημαίνει ότι αγοράζουν τις διάφορες τουριστικές υπηρεσίες μεμονωμένα.

Τα άτομα που κάνουν επιλεκτικό τουρισμό μπορεί να ξοδεύουν πολλά χρήματα για την ικανοποίηση των τουριστικών τους αναγκών ή επιθυμιών, αλλά ταυτόχρονα είναι και απαιτητικά. Συγκεκριμένα έχουν την απαίτηση τα χρήματα που ξοδεύουν για την αγορά τουριστικών προϊόντων να τους προσφέρουν τουλάχιστον την ικανοποίηση ή την ωφέλεια ή τη χρησιμότητα που προσδοκούν.

Βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη του επιλεκτικού τουρισμού είναι η χώρα υποδοχής αυτής της κατηγορίας τουριστών να δημιουργήσει την κατάλληλη υποδομή και ανωδομή, δηλαδή ξενοδοχεία πέντε και τεσσάρων αστέρων με πολλούς συμπληρωματικούς χώρους, υψηλής ποιοτικής στάθμης σέρβις, νυχτερινή ζωή, καλλιτεχνική κίνηση, αναπτυγμένη αγορά, μουσεία, πινακοθήκες, καλό συγκοινωνιακό δίκτυο, άνετα μεταφορικά μέσα, καθαρό περιβάλλον κλπ.

Τουρισμός κινήτρων

Ο τουρισμός κινήτρων είναι ουσιαστικά μια νέα μορφή τουριστικής δραστηριότητας που αναπτύσσεται με γοργούς ρυθμούς και που υπόσχεται σημαντικά οικονομικά ωφέληματα για τις χώρες εκείνες υποδοχής τουριστών που θέλουν αλλά και που έχουν τις προϋποθέσεις να την αναπτύξουν.

Η μορφή τουρισμού για την οποία ο λόγος αποτελεί αναμφίβολα ένα αποτελεσματικό μέσο του σύγχρονου μάρκετινγκ, που χρησιμοποιούν ολοένα και περισσότερο οι μεγάλες βιομηχανικές, εμπορικές και παροχής υπηρεσιών επιχειρήσεις στην προσπάθειά τους να αυξήσουν την παραγωγικότητα των εργαζομένων που απασχολούν και κατ' επέκταση την ανταγωνιστικότητά τους τόσο στις αγορές του εσωτερικού όσο και του εξωτερικού.

Για να επιτευχθούν οι στόχοι αυτοί των επιχειρήσεων, προσφέρονται εκ μέρους τους διάφορα κίνητρα στους εργαζόμενους μεταξύ των οποίων και ομαδικά τουριστικά πακέτα GIT (group inclusive tours) συνήθως για τουριστικούς προορισμούς στο εξωτερικό. Αυτή η μέθοδος παρακίνησης των εργαζομένων, εκ

μέρους των επιχειρήσεων, αποδείχτηκε στην πράξη αποτελεσματική, γι' αυτό και έχει εξαπλωθεί, όπως ήδη ειπώθηκε, σημαντικά τα τελευταία χρόνια και ιδιαίτερα στις Η.Π.Α. απ' όπου άρχισε να εφαρμόζεται για πρώτη φορά στα μέσα της δεκαετίας του '60.

Ο τουρισμός κινήτρων έχει κατά κανόνα περιορισμένη χρονική διάρκεια, τρεις ως τέσσερις μέρες συνήθως. Στόχος του τουρ οπερέιτορ που αναλαμβάνει για λογαριασμό της επιχείρησης να φτιάξει το σχετικό τουριστικό πακέτο-κίνητρο είναι να δώσει στο χρήστη του, στο ολιγοήμερο αυτό διάστημα, την ευκαιρία να απολαύσει κάτι το ξεχωριστό, κάτι το οποίο δεν θα είχε ο ίδιος τη δυνατότητα να ζήσει αν έπρεπε να αγοράσει με δικά του χρήματα το τουριστικό αυτό πακέτο.

Για την ανάπτυξη του τουρισμού κινήτρων, απαραίτητη προϋπόθεση είναι να προσφέρεται ένας τουριστικός προορισμός που κατά προτίμηση να ξεχωρίζει από τους συνηθισμένους. Σε αντίθεση με άλλες μορφές τουρισμού, ο τουρισμός κινήτρων δεν δίνει έμφαση στις πολυσύχναστες μεγαλουπόλεις, αλλά στην ατμόσφαιρα που δημιουργεί το περιβάλλον ενός τουριστικού προορισμού, καθώς επίσης στην άνεση και την πολυτέλεια που προσφέρουν τα ξενοδοχεία του κατά κύριο λόγο και οι άλλες συμπληρωματικές τους εγκαταστάσεις.

Οικολογικός Τουρισμός

Για την ανάπτυξη του οικολογικού τουρισμού δεν χρησιμοποιούνται βαριές κατασκευές, ενώ τόσο ο τουρίστας όσο και το τουριστικό κύκλωμα υποδοχής και εξυπηρέτησής του σέβονται τη φύση, μέχρι του σημείου να αποφεύγονται τα μαζικά μέσα μετακίνησης παντού όπου είναι αυτό εφικτό.

Στο πλαίσιο της ανάπτυξης του οικολογικού τουρισμού εντάσσεται η τουριστική ανάπτυξη των παραδοσιακών οικισμών, των βιότοπων, των εθνικών δρυμών κλπ.

Ο οικολογικός τουρισμός αποτελεί αναμφίβολα την εξισορρόπηση μιας χώρας υποδοχής τουριστών στο μαζικό τουρισμό και τα προβλήματά του, γι' αυτό και η ανάπτυξή του κρίνεται επιτακτική παντού όπου αυτή είναι εφικτή.

Λαϊκός Τουρισμός

Ο λαϊκός τουρισμός είναι μια μορφή τουρισμού που χαρακτηρίζεται για την πελατεία του και συγκεκριμένα για το ότι αποτελείται αυτή από άτομα που κατά το πλείστον είναι χαμηλής εισοδηματικής στάθμης και ακόμα ότι τα άτομα αυτά ταξιδεύουν συνήθως οικογενειακά και με κάθε είδους ιδιόκτητα μεταφορικά μέσα, όπως για παράδειγμα τροχόσπιτα, αυτοκίνητα μοτοσικλέτες κλπ.

Παρά το γεγονός ότι τα οικονομικά οφέληματα από αυτήν τη μορφή τουρισμού κάθε άλλο παρά σημαντικά είναι, όλες χωρίς εξαίρεση οι χώρες υποδοχής τουριστών έχουν λίγο-πολύ αναπτύξει την απαραίτητη υποδομή για την εξυπηρέτηση τουριστών αυτής της κατηγορίας. Συγκεκριμένα έχουν κατασκευάσει κάμπινγκ σε οδικούς άξονες, σε τουριστικές τοποθεσίες και στις παρυφές πόλεων, που προσφέρουν στα άτομα που πραγματοποιούν αυτής της μορφής τουρισμό υπηρεσίες που κάνουν τη διαμονή τους όσο το δυνατό ανετότερη.

Η διαμονή σε κάμπινγκ είναι συγκριτικά με αυτή σε άλλα τουριστικά καταλύματα αισθητά φθηνότερη. Το γεγονός αυτό εκτιμάται πάρα πολύ από τους τουρίστες του λαϊκού τουρισμού και κυρίως από αυτούς που συνοδεύονται στις τουριστικές τους μετακινήσεις από τις οικογένειές τους, ιδιαίτερα δε όταν αυτές είναι πολυμελείς.

Κοσμοπολίτικος Τουρισμός

Η πελατεία του κοσμοπολίτικου τουρισμού είναι κατά κύριο λόγο ο κόσμος της αριστοκρατίας και οι μεγιστάνες του πλούτου που συχνά ταξιδεύουν από το ένα κοσμοπολίτικο κέντρο στο άλλο. Όπως γίνεται αντιληπτό τα άτομα αυτά ξοδεύουν μεγάλα χρηματικά ποσά τόσο κατά τη μετακίνησή τους όσο και κατά τη διαμονή τους, γι' αυτό και οι απαιτήσεις τους γενικά είναι πάρα πολύ μεγάλες.

Τα άτομα που κάνουν κοσμοπολίτικο τουρισμό μετακινούνται συνήθως με ιδιόκτητα μεταφορικά μέσα, όπως για παράδειγμα ιδιόκτητα αεροπλάνα, θαλαμηγούς κλπ. στον τουριστικό προορισμό τους διαμένουν είτε σε ξενοδοχεία πέντε αστέρων είτε σε ιδιόκτητες ή ενοικιασμένες πολυτελείς επαύλεις είτε σε ιδιόκτητες πολυτελείς θαλαμηγούς. Επίσης η ζωή που κάνουν τα αυτά στα διάφορα κοσμοπολίτικα κέντρα που επισκέπτονται κατά διαστήματα είναι πάρα πολύ κοσμική, κάτι άλλωστε που είναι πολύ φυσικό και απόλυτα συνυφασμένο με τη μορφή τουρισμού για την οποία ο λόγος.

Η ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού, αν και θα την επιθυμούσαν πολλές χώρες υποδοχής τουριστών για καθαρά οικονομικούς λόγους, είναι οπωσδήποτε δύσκολη και αυτό γιατί εκτός από την κατάλληλη υποδομή και ανωδομή απαιτείται και η καταξίωση του τουριστικού προορισμού στη συνείδηση της αριστοκρατίας και των μεγιστάνων του πλούτου σαν τόπος κοσμοπολίτικου τουρισμού. Αυτό όμως απαιτεί συνεχή και έντονη προσπάθεια, μα πάνω απ' όλα μακριά περιθώρια χρόνου και αναμονής.

Τουρισμός Ατόμων Με Ειδικές Αναγκες

Πρόκειται για μια ειδική μορφή τουρισμού, η ανάπτυξη της οποίας προωθείται τελευταία ολοένα και περισσότερο σε ορισμένες χώρες.

Βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη του τουρισμού αναπήρων ή ατόμων με ειδικές ανάγκες, όπως μπορεί να χαρακτηριστεί διαφορετικά, είναι η δημιουργία κάθε είδους τουριστικών εγκαταστάσεων που να διαθέτουν ανάλογο εξοπλισμό για την εξυπηρέτηση των αναπήρων τουριστών, όπως και η προσφορά τουριστικών πακέτων που θα απευθύνεται στην ειδική αυτή κατηγορία πελατείας και θα ικανοποιεί τις δικές τουριστικές ανάγκες ή επιθυμίες.

Επίσης θα πρέπει οι χώρες υποδοχής τουριστών που επιθυμούν να αναπτύξουν την ειδική αυτή μορφή τουρισμού να θεσπίσουν ειδικές προδιαγραφές που θα πρέπει απαραίτητα να τηρούν τα τουριστικά καταλύματα και οι άλλες τουριστικές εγκαταστάσεις που κατασκευάζονται ειδικά για την εξυπηρέτηση των αναπήρων τουριστών. Τέτοιου είδους προδιαγραφές είναι για παράδειγμα ράμπες, ανελκυστήρες, ειδικός εξοπλισμός στα δωμάτια και για τους λοιπούς χώρους των τουριστικών καταλυμάτων κλπ., ώστε να μπορεί να γίνεται χρήση τους εκ μέρους των αναπήρων τουριστών χωρίς προβλήματα ή τουλάχιστον με όσο το δυνατό λιγότερα γίνεται.

Όπως έχουμε αναφέρει σε παραπάνω κομμάτι της εργασίας μας το θέμα το οποίο θα μελετάμε στην εν λόγω εργασία είναι ο αθλητικός τουρισμός και οι προοπτικές εξέλιξης του στην ανατολική Κρήτη. Για αυτό και στη συνέχεια της εργασίας μας θα αναφερθούμε εκτενώς πάνω σε αυτό είδος τουρισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

«ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ»

Από το 1960 ως σήμερα σημειώθηκαν σημαντικές τάσεις εξειδίκευσης και ανάπτυξης στο χώρο του τουρισμού και παράλληλα του αθλητισμού. Οι δυο αυτοί τομείς εξελίχθηκαν σε ιδιαίτερα κερδοφόρες βιομηχανίες του παγκόσμιου οικονομικού στερεώματος. Περίπου την ίδια χρονική περίοδο και συγκεκριμένα μετά το 1970 άρχισε να γίνεται χρήση του όρου *αθλητικός τουρισμός* με σκοπό να περιγραφεί η ειδική μορφή τουρισμού που συνδύαζε και την αθλητική δραστηριότητα. Ο αθλητικός τουρισμός θεωρείται σύγχρονο φαινόμενο σε αντίφαση με τη διαχρονικά στενή σχέση μεταξύ αθλητισμού και τουρισμού. Ο λόγος είναι ότι μόλις τα τελευταία χρόνια άρχισε να αντιμετωπίζεται ως αυτόφωτο κομμάτι της τουριστικής και της αθλητικής βιομηχανίας αλλά και να αποκτά ακαδημαϊκή οντότητα.

Ο αθλητικός τουρισμός, μετά την τέλεση των Ο.Α του 2004 στην Αθήνα, έχει προσλάβει σημαντικές κοινωνικό-οικονομικές διαστάσεις. Οι δραστηριότητες του αθλητικού τουρισμού είναι στενά συνδεδεμένες με τις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου και της αναψυχής. Οι ψυχαγωγικές δραστηριότητες αποτελούν γενεσιουργό αιτία τουριστικής απασχόλησης. Οι δε παραγόμενες θέσεις εργασίας, εκ του αντικειμένου τους, απαιτούν εξειδικευμένη εκπαίδευση και κατάρτιση. Οι διεθνείς αθλητικές διοργανώσεις με κορυφαία εκδήλωση τους Ο.Α, συμβάλλουν στην αύξηση των οικονομικών και τουριστικών δεικτών της χώρας όπου τελούνται, καθώς επίσης στην ενδυνάμωση της βιωσιμότητας και ανταγωνιστικότητας των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων. Ο αθλητικός τουρισμός αποτελεί εναλλακτική μορφή τουρισμού. Οι αθλητικές εκδηλώσεις αποτελούν το κίνητρο που έλκει διάφορες ομάδες ατόμων για να μετακινηθούν, είτε από το εσωτερικό της χώρας όπου τελούνται, είτε από το εξωτερικό και παράλληλα να επωφεληθούν διαφόρων δραστηριοτήτων αναψυχής. Τέτοιου είδους αθλητικές εκδηλώσεις εκτός από τους ολυμπιακούς μπορεί να είναι ένα παγκόσμιο πρωτάθλημα ποδοσφαίρου ή μπάσκετ όπου ο παθητικός θεατής δοθείσης της ευκαιρίας μετατρέπεται σε ενεργό τουρίστα. Αυτή είναι η μία όψη του αθλητικού τουρισμού. Η άλλη αφορά στην εκδήλωση και ικανοποίηση των ψυχοσωματικών αναγκών, διαφόρων ομάδων ατόμων,

μέσω του αθλήματος. Σε αυτή την περίπτωση παρατηρούμε την ενασχόληση του τουρίστα με κάποιο σπορ (σκι, ράφτιγκ, κλπ) σε συνδυασμό με άλλες δραστηριότητες.

Ο αθλητικός τουρισμός και οι δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου, αποτελούν πεδία επιστημονικών ερευνών με στόχο την ανάπτυξη την ευημερία, τις ανταλλαγές και την ανακατανομή των θετικών αξιών μιας κοινωνίας.

Συνδυάζοντας δυο από τις πλέον δημοφιλείς δραστηριότητες ο αθλητικός τουρισμός κατάφερε να προσελκύσει σημαντικό αριθμό ενδιαφερομένων αποκτώντας την αντίστοιχη οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική σημασία. Παράλληλα, οι παραγωγοί της τουριστικής βιομηχανίας οι οποίοι ανέκαθεν αναζητούσαν νέους τομείς επέκτασης των δραστηριοτήτων τους διέκριναν νωρίς τα οικονομικά κυρίως οφέλη του αθλητικού τουρισμού και προχώρησαν σε σημαντικές επενδύσεις. Ως συνέπεια, ο αθλητικός τουρισμός χαρακτηρίζεται από γοργό ρυθμό ανάπτυξης, μεγάλες δυνατότητες εξέλιξης και από το ιδιαίτερο ενδιαφέρον που δημιουργεί σε όλους τους εμπλεκόμενους στο τουριστικό κύκλωμα, παραγωγούς και καταναλωτές. Στην ραγδαία ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού συνεπικουρούν κατά τους Gammon and Robinson οι παρακάτω λόγοι:

1. Η δημοτικότητα των εθνικών και διεθνών αθλητικών γεγονότων και εκδηλώσεων αυξήθηκε κατακόρυφα.
2. Κατανοήθηκε διεθνώς η αξία της ενασχόλησης με την αθλητική δραστηριότητα ως μέσο προαγωγής της υγείας.
3. Οι κρατικές αρχές κάθε χώρας αρχίζουν και αντιλαμβάνονται τη σπουδαιότητα του αθλητισμού ως μέσου σύσφιξης των σχέσεων των λαών αλλά και της άσκησης εξωτερικής πολιτικής.
4. Υπάρχει μεγάλη και καλά οργανωμένη προσφορά αθλητικών εκδηλώσεων παγκοσμίως.
5. Οι άνθρωποι που ασχολούνται με τον αθλητισμό είναι πλέον πιο ευέλικτοι στις μετακινήσεις και την επικοινωνία τους εξαιτίας της τεχνολογικής εξέλιξης.

Ορισμοί και Διακρίσεις του Αθλητικού Τουρισμού

Αρχίζοντας από τον ορισμό του *αθλητισμού*, πρέπει να τονιστεί ότι στην Αμερικανική βιβλιογραφία συναντάται με την έννοια των φυσικών αυτών δραστηριοτήτων που εμπεριέχουν στοιχεία ανταγωνιστικότητας. Ωστόσο, στην Ευρώπη ο όρος αθλητισμός εμπεριέχει σχεδόν κάθε μορφή φυσικής δραστηριότητας και παραπέμπει στη γνωστή έννοια που υιοθετήθηκε και στην Ελλάδα, «**αθλητισμός για όλους**».

Για τις ανάγκες μελέτης και τεκμηρίωσης του φαινομένου του αθλητικού τουρισμού η ευρύτερη έννοια του αθλητισμού φαίνεται να είναι περισσότερο εύχρηστη. Η έννοια αυτή θα υιοθετηθεί και στη συνέχεια της ενότητας. Συγκεκριμένα, δεχόμαστε ότι ο όρος αθλητισμός είναι το πεδίο των ανταγωνιστικών ή μη ανταγωνιστικών δραστηριοτήτων με τις οποίες ασχολούνται οι άνθρωποι για αναψυχή, εξάσκηση ή για βελτίωση κάποιων επιδόσεων ή φυσιολογικών τους παραμέτρων. Στον ορισμό αυτό πρέπει να προστεθεί η διάκριση ανάμεσα στην *ενεργητική* και στην *παθητική* συμμετοχή, στη φυσική δηλαδή συμμετοχή του ατόμου σε αθλητικές δραστηριότητες και στην παρακολούθηση κάποιων αθλητικών δραστηριοτήτων είτε ζωντανά, είτε μέσω των ραδιοτηλεοπτικών μέσων. Στην περίπτωση του αθλητικού τουρισμού τόσο ο παθητικός όσο και ο ενεργητικός αθλητισμός είναι σημαντικές μορφές σε αντιδιαστολή με την περίπτωση της προαγωγής υγείας όπου κύριο ενδιαφέρον παρουσιάζει η ενεργητική συμμετοχή των ατόμων σε φυσικές δραστηριότητες.

Οι Standeven and DeKnop (1999) ορίζουν την έννοια του *αθλητικού τουρισμού* ως όλες τις μορφές ενεργητικής και παθητικής ανάμιξης σε αθλητικές δραστηριότητες όπου η συμμετοχή είναι τυχαία ή οργανωμένη και γίνεται για επαγγελματικούς ή μη λόγους με προϋπόθεση τη μετακίνηση μακριά από τον τόπο διαμονής και εργασίας. Για να θεωρηθεί κάποιος αθλητικός τουρίστας, θα πρέπει να ταξιδεύει είτε για εργασία είτε για αναψυχή, με στόχο να συμμετάσχει παθητικά ή ενεργητικά με οργανωμένο και ανεξάρτητο τρόπο σε μεμονωμένα ή πολλαπλά αθλήματα.

Με βάση αυτό τον ορισμό, αθλητικός τουρίστας μπορεί να θεωρηθεί και ο κοινός τουρίστας του ξενοδοχείου διακοπών, που όμως επιλέγει το θέρετρο γιατί παρέχει τις απαραίτητες αθλητικές υποδομές και προγράμματα στα οποία είναι διατεθειμένος να αφιερώσει ένα σημαντικό τμήμα του χρόνου του.

Οι Gammon and Robinson (1999) διακρίνουν δυο κυρίως άξονες διαχωρισμού της σχέσης αθλητισμού – τουρισμού και τους εκφράζουν με τις έννοιες «αθλητικός τουρισμός» και «τουριστικός αθλητισμός». Παράλληλα δίνουν έναν «στενό» και έναν «ευρύ» ορισμό για κάθε κατηγορία.

A. Αθλητικός τουρισμός: Περιλαμβάνει άτομα ή ομάδες συμμετέχουν ενεργητικά ή παθητικά σε ανταγωνιστικές ή μη, αθλητικές δραστηριότητες κατά τη διάρκεια μετακίνησής τους έξω από το συνηθισμένο τους περιβάλλον. Το κριτήριο εδώ είναι ότι η αθλητική δραστηριότητα αποτελεί το κύριο κίνητρο της μετακίνησης ενώ το τουριστικό στοιχείο παίζει το ρόλο της ενίσχυσης της συνολικής εμπειρίας.

1. Στενός ορισμός: περιλαμβάνει τον αθλητικό τουρίστα που παρακολουθεί ή συμμετέχει ένα ανταγωνιστικό αθλητικό γεγονός, π.χ. Ολυμπιακοί αγώνες, μαραθώνιος Λονδίνου.
2. Ευρύς ορισμός: περιλαμβάνει άτομα που ταξιδεύουν για να συμμετέχουν σε δραστηριότητες αθλητικής αναψυχής, π.χ. γκολφ, σκι, περπάτημα.

B. Τουριστικός αθλητισμός: Περιλαμβάνει άτομα που ταξιδεύουν και συμμετέχουν ενεργά ή παθητικά σε κάποια αθλητική δραστηριότητα. Το ταξίδι σε αυτή την περίπτωση είναι το κύριο κίνητρο μετακίνησης. Ο τουριστικός αθλητισμός αγνοείται από τη διεθνή βιβλιογραφία, όμως αποτελεί σημαντικό κομμάτι της σχέσης τουρισμού – αθλητισμού.

1. Στενός ορισμός: περιλαμβάνει ανθρώπους που ταξιδεύουν και ο αθλητισμός λειτουργεί ως δευτερεύον κίνητρο της μετακίνησης. Παραδείγματα αυτής της κατηγορίας αποτελούν οι πελάτες των clubs, π.χ. Robinson, Aldiana, Center Parks.
2. Ευρύς ορισμός: περιλαμβάνει άτομα τα οποία συμμετέχουν σε αθλητικές δραστηριότητες σε εντελώς τυχαία ή περιστασιακή βάση κατά τη διάρκεια των διακοπών τους. Στην κατηγορία αυτή εμπίπτουν και οι πελάτες των ξενοδοχείων κλασσικού τύπου οι οποίοι συμμετέχουν στις δραστηριότητες της animation.

Στην ιστοσελίδα www.itr.si επιχειρείται η προσπάθεια ορισμού του αθλητικού τουρισμού όπως επίσης αναφέρονται συνοπτικά κάποιες υποκατηγορίες του. συγκεκριμένα αναφέρει ότι ο αθλητικός τουρισμός είναι η εναλλακτική μορφή τουρισμού, όπου οι τουρίστες κατά τη διάρκεια της τουριστικής δραστηριότητας, ασκούνται, γυμνάζονται, παίζουν ή αθλούνται. Αυτή η μορφή τουρισμού ονομάζεται Αθλητικός Τουρισμός Ανάπαυσης ή Αναψυχής. Όταν οι ασχολούμενοι με τον αθλητισμό (αθλητές, προπονητές, συνοδοί, θεατές, βοηθητικό προσωπικό) κατά τη διάρκεια των αγώνων έχουν τουριστικές δραστηριότητες τότε διαμορφώνεται ο λεγόμενος Αθλητικός Τουρισμός Επιδόσεων ή Άμιλλας.

Αθλητικός Τουρισμός Ανάπαυσης ή Αναψυχής

Η ειδική αυτή μορφή τουρισμού συνήθως συνυπάρχει με το μαζικό τουρισμό και με μερικές εναλλακτικές μορφές τουρισμού και χαρακτηρίζεται από ψυχαγωγική αθλητική δραστηριότητα που εκδηλώνεται κατά τη διάρκεια των διακοπών.

Τα τελευταία χρόνια τα τουριστικά πακέτα του οργανωμένου τουρισμού περιλαμβάνουν και τουριστικές δραστηριότητες για τους τουρίστες. Τα μεγάλα ξενοδοχεία και τα τουριστικά θέρετρα, διαθέτουν όλη την αθλητική υποδομή στήριξης αθλημάτων. Έτσι οι τουρίστες έχουν τη δυνατότητα να ασχολούνται με διάφορα αθλήματα (ποδόσφαιρο, μπάσκετ, βόλεϊ, τένις, κλπ) κατά τη διάρκεια των διακοπών τους, δημιουργώντας έτσι τις ακόλουθες μορφές τουρισμού

1. Μαζικός Τουρισμός. Τα αγωνίσματα του μαζικού τουρισμού θεωρούνται ελιτιστικά αγωνίσματα (ιππασία, τένις, γκολφ, κλπ).
2. Περιπατητικός Τουρισμός. Το άθλημα της πεζοπορίας είναι προσιτό σε πολλούς τουρίστες και δεν χρειάζεται ειδικές γνώσεις ή ικανότητες.
3. Ορεινός Τουρισμός. Απευθύνεται σε άτομα που ενδιαφέρονται στην ορειβασία.
4. Χιονοδρομικός Τουρισμός.
5. Τουρισμός Αθλημάτων Υπαίθρου. Περιλαμβάνει αθλήματα κατάβασης ποταμών, αεροπτερισμού, αλεξίπτωτου, κλπ.
6. Το κινήγι, η ιππασία και η ποδηλασία δεν είναι προσιτά σε όλους τους τουρίστες, γιατί απαιτούν αυξημένες σωματικές ικανότητες και συνεπάγονται μεγάλες οικονομικές δαπάνες.
7. Παράκτιος Τουρισμός. Περιλαμβάνει αθλήματα όπως το θαλάσσιο σκι, η κολύμβηση, η κωπηλασία, η ιστιοπλοία, η ιστιοσανίδα, τα κανό, οι καταδύσεις, κλπ.

8. Θαλάσσιος Τουρισμός. Περιλαμβάνει αθλήματα όπως οι καταδύσεις, οι αγώνες με γιοτ, οι αγώνες με ιστιοφόρα, κλπ.

Αθλητικός Τουρισμός Επιδόσεων ή Άμιλλας

Η ειδική αυτή μορφή τουρισμού είναι διαφορετική. Δεν είναι τουρίστες που κατά τη διάρκεια των διακοπών τους έχουν αθλητικές δραστηριότητες, είναι τουρίστες που το κύριο κίνητρο του ταξιδιού τους είναι η ικανοποίηση αθλητικών αναγκών. Σε αυτή την περίπτωση γίνεται για συμμετοχή ή παρακολούθηση αθλητικών γεγονότων που λαμβάνουν χώρα σε τόπους διαφορετικούς εκείνων στους οποίους ζουν μόνιμα οι αθλητές, οι προπονητές, οι συνοδοί και οι οπαδοί που τους ακολουθούν.

Οι αγώνες που προσελκύουν το κοινό και παρακινούν τους οπαδούς των διαφόρων ομάδων να μετακινούνται είναι:

1. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες
2. Οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες
3. Οι Ηπειρωτικοί Αγώνες (Πανευρωπαϊκοί, Παναμερικανικοί, κλπ)
4. Διεθνείς Αγώνες μεταξύ Εθνικών Ομάδων
5. Αγώνες μεταξύ μεγάλων ομάδων

Το σημαντικότερο από τουριστικής πλευράς είναι ότι μερικοί από τους παραπάνω αγώνες συγκεντρώνουν εκατομμύρια τουρίστες. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες για παράδειγμα προσελκύουν εκατομμύρια τουρίστες, μετατρέποντας τον αθλητικό τουρισμό σε μαζικό τουρισμό με όλα τα σχετικά χαρακτηριστικά.

Οι Standeven and De Knop (1999) αποδέχονται το διαχωρισμό των Gammon and Robinson (1999) στο θεωρητικό τους μοντέλο κάνοντας όμως τη διάκριση του αθλητικού τουρισμού σε επαγγελματικό και διακοπών και παράλληλα σε ενεργητικό και παθητικό. Οι συγγραφείς αυτοί προτείνουν τις παρακάτω κατηγορίες μελέτης:

A. Επαγγελματικός αθλητικός τουρισμός

1. **Ενεργητική συμμετοχή**, π.χ. αθλητές που συμμετέχουν στους Ολυμπιακούς αγώνες.
2. **Παθητική συμμετοχή**, π.χ. δημοσιογράφοι που καλύπτουν τους Ολυμπιακούς αγώνες.

B. Αθλητικός τουρισμός διακοπών. Η κατηγορία αυτή ταυτίζεται με το προηγούμενο θεωρητικό μοντέλο που αναπτύχθηκε από τους Gammon and Robinson (1999). Περιληπτικά, οι Standeven and De Knop (1999) διαχωρίζουν τις παρακάτω κατηγορίες.

1. Παθητική μορφή

1α. Τυχαίος παρατηρητής. Τυχαίοι παρατηρητές ορίζονται ως οι θεατές που παρακολουθούν το γεγονός χωρίς να το έχουν προσχεδιάσει, π.χ. ένας τουρίστας που επισκέφθηκε την Αθήνα και εκεί αποφάσισε να παρακολουθήσει έναν αγώνα του Παγκοσμίου Πρωταθλήματος Βόλεϊ.

1β. Συνειδητοποιημένος παρατηρητής, ορίζεται ως ο παρατηρητής που σχεδιάζει το ταξίδι του με βάση το αθλητικό γεγονός και που συμμετέχει παθητικά αλλά συμμετέχει σε βάθος.

2. Ενεργητική μορφή

2α. Αθλητικές δραστηριότητες διακοπών (οργανωμένες – ατομικές)

2β. Διακοπές αθλητικής δραστηριότητας (διακοπές μονής ή πολλαπλής αθλητικής δραστηριότητας)

Παράλληλα, το μοντέλο του Kurtzman βοηθά σημαντικά στην κατανόηση των εκφάνσεων του αθλητικού τουρισμού με χειροπιαστά παραδείγματα. Ο μελετητής υιοθετεί μια διαφορετική οπτική γωνία για τον αθλητικό τουρισμό, εξετάζοντάς τον όχι από τη σκοπιά του αθλητικού επισκέπτη όπως στα δυο προηγούμενα μοντέλα αλλά από τη σκοπιά του αθλητικού γεγονότος, εκδήλωσης ή και τόπου υλοποίησης του αθλητικού τουρισμού. Η οπτική αυτή γωνία αν και μπορεί να κατηγορηθεί ως πάσχουσα από «μυωπικό μάρκετινγκ» εντούτοις προσφέρει ένα εξαιρετικά χρήσιμο περιγραφικό οδηγό. Ο Kurtzman (1999) διακρίνει πέντε κατηγορίες οι οποίες δίνονται παρακάτω με παραδείγματα:

- 1. Γεγονότα – εκδηλώσεις (events) αθλητικού τουρισμού:** Ολυμπιακοί αγώνες, τοπικά, περιφερειακά, εθνικά και διεθνή τουρνουά, αθλητικές συναντήσεις, παγκόσμια πρωταθλήματα, φιλικά παιχνίδια, αθλητικά φεστιβάλ.
- 2. Αθλητικές – τουριστικές ατραξιόν:** αθλητικά μουσεία, αθλητικά shows και επιδείξεις, σεμινάρια και συνέδρια.
- 3. Tours αθλητικού τουρισμού:** περπάτημα, σπηλαιολογία, σαφάρι, ποδηλασία, αθλήματα περιπέτειας.

4. **Θέρετρα αθλητικού τουρισμού:** θέρετρα γκολφ, καταδύσεων, ψαρέματος, φυσικής κατάστασης και ευεξίας, λουτροπόλεις.
5. **Κρουαζιέρες αθλητικού τουρισμού:** κρουαζιέρες αθλητικών διασημοτήτων, φυσικής κατάστασης και ευεξίας, κρουαζιέρες επισκέψεων σε προορισμούς με αθλητικές εγκαταστάσεις.

Επιπτώσεις Αθλητικού Τουρισμού

Οι επιπτώσεις του αθλητικού τουρισμού μπορούν να διακριθούν στις παρακάτω:

1. **Οικονομικές επιπτώσεις:** ο αθλητικός τουρισμός υπολογίζεται ότι καταλαμβάνει ένα μερίδιο της τάξης του 10-20% επί του συνολικού τουριστικού προϊόντος μιας χώρας. Άλλες πηγές αναφέρουν το 5% ως ποσοστό του αθλητικού τουρισμού με την αυστηρή έννοια όπως δόθηκε σε προηγούμενη παράγραφο. Προσεκτική ανάλυση κάποιας εκδήλωσης αθλητικού τουρισμού θα πρέπει να περιλαμβάνει τον υπολογισμό του οφέλους έναντι του κόστους. Επιπλέον, η λήψη πολιτικών αποφάσεων όσον αφορά την οργάνωση εκδηλώσεων, θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τη διάχυση των οικονομικών και λοιπών επιπτώσεων του αθλητικού τουρισμού στις διάφορες τοπικές κοινωνικές ομάδες, το μέγεθος της επίδρασης καθώς και τη σημαντικότητα κάθε ομάδας από πλευράς πληθυσμού της.
2. **Κοινωνικές και πολιτισμικές επιπτώσεις.** Ο αθλητικός τουρισμός μπορεί να έχει θετικές επιπτώσεις:
  - a. Ενίσχυση της τοπικής οικονομίας
  - b. Ενδυνάμωση των τοπικών παραδόσεων και της ταυτότητας των κατοίκων μιας περιοχής.
  - c. Διευκόλυνση των σχέσεων των κατοίκων μιας περιοχής με τον υπόλοιπο κόσμο.
  - d. Ερέθισμα για την κατασκευή υποδομών.

Μπορεί όμως να έχει και αρνητικές επιπτώσεις:

- a. Διαταραχή της τοπικής οικονομίας.
- b. Επίπτωση στην τοπική παράδοση και ταυτότητα.

- c. Εμφάνιση βίας σχετικής με την διεξαγωγή των εκδηλώσεων.
  - d. Μπορεί να ενισχύσει τις τριβές μεταξύ κοινωνιών.
3. Ο αθλητικός τουρισμός είναι αρκετά απαιτητικός στη χρήση εκτάσεων γης και κατά συνέπεια είναι ιδιαίτερα σημαντικό να λαμβάνονται όλα τα απαραίτητα μέτρα για την ομαλή του ανάπτυξη με σεβασμό στο φυσικό περιβάλλον ενός τόπου. Για παράδειγμα η αλόγιστη ανάπτυξη γηπέδων γκολφ σε μια περιοχή χωρίς τις απαραίτητες μελέτες και προφυλάξεις μπορεί να σημαίνει την επιβάρυνση του υδροφόρου ορίζοντα με λιπάσματα και φυτοφάρμακα. Επίσης την αλλοίωση του φυσικού τοπίου μιας περιοχής ασύμβατης με τη μορφολογία των γηπέδων του συγκεκριμένου αθλήματος.

Όπως αναφέρει ο Τερζάκης(2002) είναι φανερό ότι ο αθλητικός τουρισμός αποτελεί ένα ιδιαίτερα σύνθετο και ευρύ φαινόμενο. Για την ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού υπάρχει η ανάγκη για διευρυμένη υψηλής ποιότητας υποδομής σε διάφορους τομείς υποστήριξης, οι οποίοι είναι το φυσικό περιβάλλον, οι υπηρεσίες, η διασκέδαση, οι μεταφορές, το τεχνητό περιβάλλον, η στέγαση, η πολιτιστική κληρονομιά, οι οργανισμοί και οι κατασκευασμένες διευκολύνσεις. Ωστόσο στην Ελλάδα ο αθλητικός τουρισμός δεν υφίσταται ως θεσμοθετημένο γνωστικό αντικείμενο. Έτσι δεν υπάρχουν σπουδές αθλητικού τουρισμού και συνεπώς δεν υφίστανται μεταπτυχιακά προγράμματα. Στα Ελληνικά εκπαιδευτικά ιδρύματα υπάρχουν μαθήματα σχετικά με τον αθλητικό τουρισμό ή ειδικότητες.

Το Μάιο του 2000 ιδρύθηκε η **Ερευνητική Μονάδα Ελλάδος (R.U.-GR.)** του **Διεθνούς Συμβουλίου Αθλητικού Τουρισμού (S.T.I.C.)**. Τον Σεπτέμβριο του 2000 ανακοινώθηκε και επικυρώθηκε η συμφωνία συνεργασίας - προσχώρησης της Ερευνητικής Μονάδας Ελλάδος στο Διεθνές Συμβούλιο Αθλητικού Τουρισμού. Η ερευνητική μονάδα Ελλάδος έχει τη βάση της στο Τ.Ε.Ι. Κρήτης. Πρόκειται για την τρίτη ερευνητική μονάδα στον κόσμο για το Διεθνές Συμβούλιο Αθλητικού Τουρισμού (οι άλλες δύο βρίσκονται στον Καναδά και στην Ινδονησία).

Έτσι λοιπόν η Ερευνητική Μονάδα Ελλάδος είναι η **τρίτη** Ερευνητική Μονάδα στον κόσμο για το Διεθνές Συμβούλιο Αθλητικού Τουρισμού. Πρωτεύοντας

σκοπός της Ερευνητικής Μονάδας Ελλάδος είναι η ανάπτυξη του Αθλητικού Τουρισμού ως πεδίο ερευνητικής, ακαδημαϊκής, επαγγελματικής και επιχειρηματικής ενασχόλησης. Επιμέρους στόχοι σύμφωνα και με το συμβόλαιο που υπεγράφη μεταξύ της Ερευνητικής Μονάδας Ελλάδος και του Διεθνούς Συμβουλίου Αθλητικού Τουρισμού είναι: Η ενασχόληση με πάσης φύσης ερευνητικά προγράμματα και μελέτες που εμπίπτουν στο γνωστικό πεδίο του αθλητικού τουρισμού και που μπορεί όμως να σχετίζονται και με παρεμφερή γνωστικά αντικείμενα.

1. Η ανάπτυξη και διεξαγωγή έργων και μελετών συμβουλευτικού χαρακτήρα.
2. Η ανάπτυξη και εφαρμογή προγραμμάτων εκπαίδευσης σε επίπεδο προπτυχιακό καθώς και μεταπτυχιακό, είτε αυτόνομα είτε σε συνεργασία με δημόσια και ιδιωτικά εκπαιδευτικά ιδρύματα της Ελλάδας και του εξωτερικού.
3. Η ανάπτυξη και εφαρμογή προγραμμάτων κατάρτισης και συνεργασία με αντίστοιχους φορείς της Ελλάδας και του εξωτερικού.
4. Η ανάληψη και εκτέλεση προγραμμάτων που προέρχονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και φορείς του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και άπτονται του γνωστικού αντικειμένου του αθλητικού τουρισμού. Τέτοια προγράμματα μπορεί να αφορούν και τους Ολυμπιακούς αγώνες. Επίσης, η ανάληψη τέτοιων προγραμμάτων μπορεί να υλοποιηθεί με τη μέθοδο της "πίτας" σε συνεργασία με το Διεθνές Συμβούλιο Αθλητικού Τουρισμού και τις άλλες του ερευνητικές μονάδες.

Τέλος, μετά από έγγραφη συγκατάθεση και συμφωνία με το Διεθνές Συμβούλιο Αθλητικού Τουρισμού η Ερευνητική Μονάδα Ελλάδος μπορεί να προχωρήσει στη δημιουργία εταιρίας ή εταιριών, ή να συμμετάσχει σε εταιρικά σχήματα, κερδοσκοπικού ή μη χαρακτήρα που δραστηριοποιούνται στους τομείς του τουρισμού, του αθλητισμού και του πολιτισμού και που αντικείμενό τους είναι η οργάνωση εκδηλώσεων, η δημιουργία προγραμμάτων αναψυχής, τουρισμού, ελεύθερου χρόνου, πολιτισμού και αθλητισμού, η αναζήτηση, επιλογή και διακίνηση προσωπικού, η εισαγωγή και εξαγωγή προϊόντων, το ηλεκτρονικό εμπόριο, η κατασκευή και στη συνέχεια εκμετάλλευση κάθε είδους εγκαταστάσεων και εξοπλισμού, η σύσταση μέσω μαζικής ενημέρωσης, η διενέργεια ερευνών αγοράς, η παροχή υπηρεσιών συμβουλευτικού χαρακτήρα, η

δημιουργία πάσης φύσης εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, η ανάπτυξη πάσης φύσης εμπορικών, βιομηχανικών και τεχνολογικών δραστηριοτήτων και τη διενέργεια πάσης φύσης επενδύσεων.

Τέλος αναφέρουμε κάποιες επιχειρήσεις που αναπτύσσουν αθλητικό τουρισμό στην Ελλάδα και είναι οι εξής:

- Εταιρείες υπαίθριων δραστηριοτήτων, με μεγάλη πρόοδο και υιοθέτηση συστημάτων συνεργασίας franchising. Ιδιαιτερότητα στον τομέα αυτό αποτελεί η εταιρεία ΑΛΜΑ, που ειδικεύεται στον τουρισμό για άτομα με αναπηρίες. Επίσης εταιρείες που ειδικεύονται σε ταξίδια κινήτρων και σε εταιρικά ταξίδια για στελέχη επιχειρήσεων.
- Εταιρείες θαλάσσιων σπορ και αθλημάτων περιπέτειας (λειτουργούν εποχικά με άδεια από το Λιμεναρχείο και εξυπηρετούν τις ανάγκες των παραθεριστών και πελατών ξενοδοχείων).
- Λουτροπόλεις και ξενοδοχεία με κέντρα θαλασσοθεραπείας, όπου λειτουργούν εξοπλισμένα γυμναστήρια με ειδικευμένο προσωπικό.
- Αξίζει να αναφέρουμε ότι λόγω των Ολυμπιακών αγώνων που διοργανώθηκαν στην Ελλάδα το 2004 υπήρξε ενδιαφέρον για προγράμματα φιλοξενίας ομάδων και αθλητών σε ολυμπιακές πόλεις. Στον ιδιωτικό τομέα ένα τέτοιο πλήρες πρόγραμμα είχε ετοιμάσει η Grecotel για τις περιοχές όπου υπάρχουν οι μονάδες της. Στο δημόσιο τομέα ένα ανάλογο πρόγραμμα είχε ετοιμάσει το ΤΕΦΑΑ του Δ.Π.Θ. για τις αθλητικές εγκαταστάσεις της πόλης της Κομοτηνής με τη συνεργασία των ξενοδοχείων του νομού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

«ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΑΘΛΗΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΚΡΗΤΗ»

5.1: Η ΚΡΗΤΗ

Στο πέμπτο κεφάλαιο της εργασίας μας που ακολουθεί θα αναφερθούμε στις προοπτικές ανάπτυξης του αθλητικού τουρισμού στην ανατολική Κρήτη. Εν ολίγοις θα μιλήσουμε για τις ήδη υπάρχουσες υποδομές αλλά εκείνες που μπορούν να αναπτυχθούν ούτως ώστε να προωθηθεί ο αθλητικός τουρισμός στο ανατολικό τμήμα της Κρήτης. Οι δύο νομοί που αποτελούν την ανατολική Κρήτη και που συνεπώς θα ασχοληθούμε είναι ο νομός Ηρακλείου και ο νομός Λασιθίου.

Η Κρήτη είναι το μεγαλύτερο νησί της Ελλάδος και το πέμπτο σε έκταση της μεσογείου. Η συνολική του έκταση ανέρχεται στα 8.355 τ.χλμ και το μήκος του στα 257 χλμ. Ο πληθυσμός της Κρήτης υπολογίζεται γύρω στους 601.131 κατοίκους. Η ιστορία της Κρήτης υπήρξε μια συνεχής διαμάχη διαφόρων λαών για την κατοχή της. Η θέση του νησιού ανάμεσα στην Ευρώπη, την Αφρική και την Ασία προκάλεσε το ενδιαφέρον μιας σειράς κατακτητών. Οι Κρήτες ανέπτυξαν το εμπόριο και ήλθαν σε επαφή με πολλούς λαούς και πολιτισμούς από τους οποίους άντλησαν στοιχεία και δημιούργησαν τον πρώτο σημαντικό πολιτισμό στην Ευρώπη. Το νησί από άκρη σε άκρη είναι γεμάτο με μνημεία, ανάκτορα, φρούρια, και θρησκευτικά μνημεία που μαρτυρούν το ένδοξο παρελθόν της. Η Κρήτη είναι ένας πολύ διαδεδομένος τουριστικός προορισμός και η πλούσια πολιτιστική κληρονομιά της σε συνδυασμό με το πανέμορφο και ποικιλόμορφο φυσικό περιβάλλον προσφέρει τη δυνατότητα ανάπτυξης όλων των μορφών τουρισμού (Μοίρα, 2005, σ.313).

Η Κρήτη ανήκει στη Μεσογειακή κλιματολογική ζώνη που δίνει τον κύριο χαρακτήρα στο κλίμα της. Το κλίμα στην Κρήτη χαρακτηρίζεται εύκρατο. Η ατμόσφαιρα μπορεί να είναι αρκετά υγρή, ανάλογα με την εγγύτητα στη θάλασσα. Ο χειμώνας είναι αρκετά ήπιος και υγρός με αρκετές βροχοπτώσεις - περισσότερες στα δυτικά τμήματα της Κρήτης. Η χιονόπτωση είναι σπάνια στις πεδινές εκτάσεις, αλλά αρκετά συχνή στις ορεινές περιοχές. Κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, οι μέσες θερμοκρασίες είναι 25 με 30 βαθμοί (Κελσίου), οπωσδήποτε χαμηλότερες από αυτές της ηπειρωτικής Ελλάδας. Στη νότια ακτή, συμπεριλαμβανομένης της πεδιάδας της Μεσσαράς και των Αστερούσιων ορέων, απολαμβάνουν σε σχέση με την υπόλοιπη

μεγαλόνησο περισσότερες ηλιόλουστες ημέρες και πιο υψηλές θερμοκρασίες κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού (el.wikipedia.org).

5.2. Ο ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Ο νομός Ηρακλείου καταλαμβάνει το ανατολικό κεντρικό τμήμα της Κρήτης. Συνορεύει δυτικά με το νομό Ρεθύμνου, ανατολικά με το νομό Λασιθίου, ενώ βόρεια και νότια βρέχεται από το Κρητικό και Λυβικό πέλαγος αντίστοιχα.

Στο νησί όπου γεννήθηκε ο Δίας και όπου γνώρισε τον έρωτα της Ευρώπης, της οποίας το όνομα επιβιώνει σήμερα ένδοξα, οι εναλλαγές ανάμεσα στη μυθολογία και την πραγματικότητα είναι άπειρες, είναι μαγευτικές για όποιον επισκεφθεί το νησί και τις γνωρίσει. Ο νομός Ηρακλείου έχει πολλές σαγηνευτικές τοποθεσίες, ιδανικές για λάτρεις της φύσης, εντυπωσιακά σπήλαια και χωριά με χρυσαφένιες αμμουδιές, θαυμαστές εικόνες, φτιαγμένες από τη φύση και το χρόνο. Πρωτεύουσα του νομού αλλά και του νησιού της Κρήτης, είναι το Ηράκλειο, που συνδέεται ακτοπολοϊκά και αεροπορικά με την υπόλοιπη χώρα. Το Ηράκλειο είναι μια πόλη όμορφη, σύγχρονη, γεμάτη μνημεία που αξίζει να επισκεφτεί κανείς και να συνδυάσει τις διακοπές και την ξεκούραση με την πολύ ενδιαφέρουσα γνωριμία του με την ιστορία και τον πολιτισμό του νομού και της Ελλάδος γενικότερα. Το Ηράκλειο με 142.112 κατοίκους (απογραφή 2001) και συνολική επιφάνεια 120 τετραγωνικά χιλιόμετρα, είναι η τέταρτη (μετά από την Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη και την Πάτρα) μεγαλύτερη σε έκταση και πληθυσμό πόλη της Ελλάδας, η πρωτεύουσα και ο μεγαλύτερος λιμένας της Κρήτης. Κύριοι οικονομικοί τομείς της πόλης είναι ο τουρισμός, η γεωργία και το εμπόριο. Διαθέτει βιομηχανική περιοχή 4 χιλιόμετρα νοτιοανατολικά του κέντρου (el.wikipedia.org). Η τουριστική υποδομή του Ηρακλείου είναι πολύ καλή. Το λιμάνι του Ηρακλείου αποτελεί σημαντικό επιβατικό σταθμό. Υπάρχει καθημερινή ακτοπολοϊκή σύνδεση με το λιμάνι του Πειραιά και τους θερινούς μήνες και με άλλα λιμάνια της χώρας. Τα επιβατηγά πλοία που χρησιμοποιούνται είναι υπερσύγχρονα πράγμα που καθιστά τα ταξίδια ασφαλή, γρήγορα, άνετα και ευχάριστα. Επιπλέον το Ηράκλειο έχει τακτική αεροπορική σύνδεση με πολλές πόλεις τόσο της Ελλάδας όσο και της Ευρώπης. Ο κρατικός αερολιμένας Ηρακλείου είναι το δεύτερο σε μέγεθος διεθνές αεροδρόμιο της χώρας και το πρώτο σε

ναυλωμένες πτήσεις charter. Τέλος το οδικό δίκτυο είναι ικανοποιητικό. Η εθνική οδός συνδέει την πόλη με τις υπόλοιπες πρωτεύουσες των άλλων τριών νομών της Κρήτης. Όσον αφορά την εξυπηρέτηση των επισκεπτών λειτουργούν σε ολόλο το νομό ξενοδοχειακές μονάδες, τουριστικά καταλύματα όλων των τύπων και κατηγοριών και campings. Επιπλέον τα βόρεια παράλια όπως για παράδειγμα η Χερσόνησος συγκεντρώνει το μεγαλύτερο αριθμό των κλινών του νομού με ξενοδοχειακά συγκροτήματα πολύ υψηλών προδιαγραφών. Επιπλέον στον νομό Ηρακλείου υπάρχουν αρκετές εγκαταστάσεις, εκδηλώσεις αλλά και φυσικές υποδομές που ευνοούν την ανάπτυξη πολλών μορφών τουρισμού. Ο αθλητικός τουρισμός είναι μια μορφή τουρισμού που προωθείται. Παρακάτω θα αναφερθούμε τόσο στις ήδη υπάρχουσες υποδομές όσο και σε αυτές που μπορούν να αναπτυχθούν ή να προκύψουν από τις ήδη υπάρχουσες (Μοιρα, 2005, σ.325-326).

Σύμφωνα με πληροφορίες που πήραμε από την ιστοσελίδα www.cna.gr το 2005 το Διεθνές Συμβούλιο Αθλητικού Τουρισμού - Ερευνητική Μονάδα Ελλάδας του Τ.Ε.Ι. Κρήτης ως εταίρος στην Αναπτυξιακή Σύμπραξη ALWAYS TOURISM πήρε κάποιες αποφάσεις με σκοπό την προώθηση του αθλητικού τουρισμού στην Κρήτη. Συγκεκριμένα σε εθνικό επίπεδο η περιφέρεια της Κρήτης θα αποτελέσει πιλοτικό στόχο του προγράμματος για το οποίο το Διεθνές Συμβούλιο Αθλητικού Τουρισμού – Ερευνητική Μονάδα Ελλάδος του Τ.Ε.Ι. Κρήτης, με Επιστημονικό Υπεύθυνο τον Καθηγητή Δρ. Δημήτρη Τερζάκη, θα αναπτύξει πιλοτική εφαρμογή μοντέλων «επιλεκτικής παραγωγής» εφαρμοσμένων στον κλάδο (με σύστημα ομαδικής εργασίας) που θα δημιουργήσουν νέες δραστηριότητες και θα βελτιώσουν όχι μόνο τις μεθόδους αλλά και την αποτελεσματικότητα της παραγωγής και διάθεσης τουριστικών υπηρεσιών για τον αθλητικό τουρισμό. Θα καταβληθεί προσπάθεια οι προτεινόμενες διαδικασίες και μέθοδοι καθώς και τα νέα προϊόντα ή εργαλεία θεσμικά και μη, να είναι καινοτόμα και να εμπεριέχουν τεχνογνωσία και εμπειρία των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η Αναπτυξιακή Σύμπραξη επιχειρεί για πρώτη φορά μια συντονισμένη και ολοκληρωμένη προσπάθεια από τους εμπλεκόμενους φορείς για την αντιμετώπιση των προβλημάτων του κλάδου που οφείλονται στη γενικότερη πτώση του τουρισμού, στην διεθνοποίηση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, στην εισαγωγή των νέων τεχνολογιών σε όλα τα επίπεδα της παραγωγής και κυρίως στις νέες απαιτήσεις παραγωγής και διάθεσης τουριστικών προϊόντων. Οι δράσεις που απαρτίζουν το προτεινόμενο Έργο αλληλοσυμπληρώνονται συνθέτοντας μια ολοκληρωμένη

παρέμβαση, για την άμεση αντιμετώπιση των προβλημάτων της ομάδας στόχου και τη δημιουργία ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος όλων των εργαζόμενων και εργοδοτών στον ευρύτερο τομέα του Τουρισμού. Τα αποτελέσματα θα έχουν προστιθέμενη αξία από το ολοκληρωμένο διαδραστικό περιβάλλον που θα δημιουργηθεί μέσω της σφαιρικής ψηφιακής απεικόνισης επιλεγμένων περιοχών για την ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού.

Η Κρήτη θα συμμετέχει, ως μια περιφερειακή δομή, στο πιλοτικό τηλεματικό εθνικό δίκτυο που θα δημιουργηθεί και ταυτόχρονα θα υλοποιήσει πιλοτική εφαρμογή οργάνωσης της παραγωγής των τουριστικών γραφείων και πώλησης προϊόντων με θέμα τον αθλητικό τουρισμό τα οποία θα διατεθούν με σύγχρονους τρόπους (e-services).

Τα στάδια της υλοποίησης είναι:

- Καταγραφή αθλητικών εγκαταστάσεων, υποδομών, σωματείων, κ.λ.π., σχεδιασμός events σε συνεργασία με αθλητικούς φορείς και την Τοπική Αυτοδιοίκηση της Κρήτης, με στόχο την ανάπτυξη αθλητικού τουριστικού πακέτου και την πώληση του.

- Ανάπτυξη βάσης δεδομένων με τα παραπάνω δεδομένα ώστε να είναι διαθέσιμη στο market place, με σκοπό να μπορεί να χρησιμοποιείται από τα ταξιδιωτικά γραφεία που θα δικτυωθούν ώστε να αποτελέσουν πρότυπο για την παραγωγή εξειδικευμένων τουριστικών προϊόντων.

- Μεθοδολογία διάθεσης (marketing) εξειδικευμένων προϊόντων από τα τουριστικά γραφεία – δημιουργία εργαλείων / οδηγού.

5.3 Υποδομές του νομού Ηρακλείου για την ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού.

5.3.1 Υπάρχουσες αθλητικές εγκαταστάσεις

1. Παγκρήτιο στάδιο

1.Εσωτερικό παγκρητιου

2.Εξωτερικό σταδίου

Το **Παγκρήτιο Στάδιο** είναι στάδιο που κατασκευάστηκε για τις ανάγκες των Ολυμπιακών Αγώνων. Βρίσκεται στο Ηράκλειο Κρήτης στη δυτική πλευρά της πόλης 50μ. νότια της θάλασσας. Είναι χωρητικότητας 25.000 θεατών και είναι από τα πιο σύγχρονα στη χώρα. Η κατασκευή του ολοκληρώθηκε το Μάρτιο του 2004. Περιλαμβάνει γήπεδο ποδοσφαίρου, στίβο με οκτώ λωρίδες, πισίνα και αίθουσες πολλαπλών χρήσεων κάτω από τις κερκίδες. Επίσης, έξω από το κύριο στάδιο υπάρχει βοηθητικό στάδιο με ταρτάν και χόρτο. Είναι πλήρως εξοπλισμένο ηλεκτρικά. Χρησιμοποιήθηκε στους προκριματικούς αγώνες ποδοσφαίρου για το τουρνουά των Ολυμπιακών Αγώνων ΑΘΗΝΑ 2004. Μέχρι σήμερα χρησιμοποιείται μόνο από 2 ομάδες ποδοσφαίρου της πόλης (ΟΦΗ, Εργοτέλης), ενώ δεν έχει δοθεί για χρήση στο ευρύ κοινό ούτε στις ομάδες στίβου και άλλων αθλημάτων της πόλης. Το σχέδιο θεωρείται από πολλούς «παλιομοδίτικο» αλλά δεν πρέπει να λησμονείται

ότι άρχισε να κατασκευάζεται στα τέλη της δεκαετίας του 1980. Όλες οι εργασίες για την κατασκευή του κόστισαν περίπου 50.000.000€ (el.wikipedia.org).

2.Εθνικό στάδιο ελευθερίας.

Το Εθνικό στάδιο της ελευθερίας βρίσκεται στην περιοχή Χανιώπορτα μέσα στην πόλη του ηρακλείου. Χτίστηκε το 1945 και έχει την δυνατότητα να φιλοξενήσει 2800 θεατές. Έχει κατά καιρούς φιλοξενήσει μεγάλες διεθνείς διοργανώσεις εφήβων και παιδών, καθώς και σημαντικά διεθνή meeting στίβου. Μετά την ολοκλήρωση του παγκρητιού σταδίου, ενός σταδίου σαφώς πιο σύγχρονου, το στάδιο της ελευθερίας υποβαθμίστηκε όσον αφορά την διοργάνωση μεγάλων αγώνων .Συζητιέται όμως η ανακατασκευή του από την Γενική Γραμματεία Αθλητισμού, στην οποία και ανήκει, κάτι που αν επιτευχθεί θα παίξει σημαντικό ρόλο στην ακόμη μεγαλύτερη ανάπτυξη του νομού στον τομέα του Αθλητικού τουρισμού.

3.Βαρδινογιάννειο Αθλητικό Κέντρο(B.A.K)

Το Βαρδινογιάννειο Αθλητικό Κέντρο βρίσκεται στην περιοχή Γάζι Ηρακλείου. Πρόκειται για ένα από τα πιο σύγχρονα προπονητικά κέντρα στην Ελλάδα και ανήκει στην ποδοσφαιρική ομάδα του Ο.Φ.Η. Αποτελείται από 4 γήπεδα ποδοσφαίρου και

ένα κλειστό γήπεδο Μπάσκετ. Στο χώρο του προπονητικού κέντρου υπάρχουν επίσης γυμναστήρια, αναψυκτήρια και χώροι συνεστίασης. Με την κατάλληλη ανακαίνιση, μίας και έχει χτιστεί την δεκαετία του 80 έχει όλα τα φόντα να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη του Αθλητικού Τουρισμού στον νομό Ηρακλείου. Μεγάλοι ποδοσφαιρικοί Σύλλογοι από όλη την Ευρώπη βρίσκονται σε διαρκή αναζήτηση των κατάλληλων χώρων για την προετοιμασία τους εν' όψει της ποδοσφαιρικής σεζόν, σε περιόδους δηλαδή που δεν έχουν αθλητικές υποχρεώσεις. Το Ηράκλειο με το κατάλληλο κλίμα που διαθέτει το χειμώνα, σε συνδυασμό με την ανακαίνιση του Β.Α.Κ μπορεί να τραβήξει τα βλέμματα αρκετών τέτοιων μεγάλων συλλόγων που προέρχονται συνήθως από την Ρωσία, Σκανδιναβία και Γερμανία, χώρες δηλαδή που το χειμώνα διακόπτουν τις ποδοσφαιρικές τους δραστηριότητες.

4.Κλειστο Γυμναστήριο μπάσκετ στο Τ.Ε.Ι

Το κλειστό βρίσκεται μέσα στην έκταση του ΤΕΙ Κρήτης, 5 χλμ νοτιο-δυτικά της πόλης. Η χωρητικότητα του είναι 1800 ατόμων. Η κατασκευή του γυμναστηρίου ξεκίνησε το 1999, αλλά απαιτήθηκαν πάνω από 5 χρόνια για την ολοκλήρωσή του, λόγω προβλημάτων που προέκυπταν κατά καιρούς με τη χρηματοδότηση. Το συνολικό **κόστος** του έργου πλησίασε τα **€ 5.500.000**. Το συγκρότημα του κλειστού γυμναστηρίου (του οποίου η χωρητικότητα μπορεί να αυξηθεί κατά 300 θέσεις με τη χρήση πτυσσόμενων κερκίδων) συμπληρώνεται με μια αίθουσα συνεδρίων και ένα εστιατόριο. Αξίζει να σημειωθεί ότι υπάρχει σύμβαση μεταξύ του ΤΕΙ και της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού σχετικά με την παραχώρηση του γηπέδου για τους

αγώνες τοπικών ομάδων. Κυρίως βέβαια αναφερόμαστε στο Ηράκλειο, που μέχρι πριν λίγα χρόνια αγωνιζόταν στην Α1 Κατηγορία. Δυστυχώς όμως, τα προβλήματα που σχετίζονται με την κάλυψη του κόστους λειτουργίας του γηπέδου δεν έχουν λυθεί, με αποτέλεσμα αυτό να μην μπορεί ακόμη να χρησιμοποιηθεί για αγώνες ομάδων εθνικών κατηγοριών.

5.Κλειστο γυμναστήριο μπάσκετ και κολυμβητήριο (Λίντο).

Το κλειστό βρίσκεται στο Ηράκλειο της Κρήτης, όπου μπορείτε να φτάσετε τόσο με πλοίο από τον Πειραιά όσο και αεροπορικά. Βρίσκεται στην παραλιακή περιοχή του Λίντο, δυτικά του κέντρου του Ηρακλείου. Το κλειστό είναι κτισμένο δίπλα ακριβώς στο Παγκρήτιο Στάδιο. Το Ηράκλειο χρησιμοποιούσε το Λίντο μέχρι το 1993. Όταν ανέβηκε στην Α1 το 1995, επέστρεψε στο γήπεδο το οποίο τότε ανακαινίστηκε μερικώς (κατασκευάστηκαν και επιπλέον κερκίδες). Ακόμη και έτσι όμως, δεν παύει να είναι εντελώς ανεπαρκές για τις ανάγκες της κρητικής ομάδας. Η χωρητικότητα του είναι 1600 άτομα.

6.Κρητικά golf.

«Η Ελλάδα θα είναι η σημαντικότερη τουριστική αγορά γκολφ της Μεσογείου τα προσεχή 10 χρόνια». Η φράση αυτή δεν ανήκει σε κάποιον κυβερνητικό παράγοντα, ή σε κάποιον από τους οπαδούς του αθλήματος στην Ελλάδα, αλλά στον κ.Γιόχαν Μπάχμαν, διευθύνοντα σύμβουλο της Swiss Golf Invest AG, η οποία είναι μία από τις ξένες εταιρείες, που επενδύουν δισεκατομμύρια ευρώ στην Ελλάδα, ιδίως σε δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς. Συνολικά 3,5 δισ.ευρώ προβλέπεται να

επενδυθούν άμεσα στην Ελλάδα, τόσο από ξένα, όσο και από ιδιωτικά κεφάλαια, ενώ, αν προχωρήσουν όλες οι επενδύσεις, κάτι που αποτελεί πρόθεση και ταυτόχρονα στόχος της κυβέρνησης, θα δημιουργηθούν τουλάχιστον 17 γήπεδα γκολφ.

Το γεγονός αυτό λαμβάνει ακόμα μεγαλύτερη αξία, ιδιαίτερα αν αναλογιστεί κανείς ότι ένα σύγχρονο γήπεδο γκολφ, έχει σημαντικές προεκτάσεις και στην αγορά ακινήτων μιας περιοχής. Τα γήπεδα συνήθως συνοδεύονται από ξενοδοχεία, οικιστικές μονάδες, συνεδριακά κέντρα και μαρίνες, αποτελώντας έτσι ολοκληρωμένα τουριστικά θέρετρα, που δημιουργούν θέσεις απασχόλησης και απογειώνουν τις αξίες γης των περιοχών, όπου δημιουργούνται. Παράλληλα, όμως, το γκολφ αποτελεί κρίσιμο στοιχείο για τη βιωσιμότητα αυτών των επενδύσεων, μιας και είναι βασική προϋπόθεση για την ένταξη μιας ξενοδοχειακής μονάδας στο χειμερινό πλάνο των μεγάλων τουρ οπερέιτορς. Με τον τρόπο αυτό, εξασφαλίζεται τουρισμός (και μάλιστα υψηλού εισοδηματικού επιπέδου) και τους χειμερινούς μήνες, γεγονός πρωτοφανές για τα δεδομένα του ελληνικού τουρισμού. Άλλωστε, οι καλύτερες εποχές για γκολφ είναι η άνοιξη και το φθινόπωρο.

Σημαντικές είναι οι προεκτάσεις των επενδύσεων αυτών στην αγορά ακινήτων, ιδίως στην παραθεριστική κατοικία, όπου η Ελλάδα παρουσιάζει σημαντική υστέρηση στην προσέλκυση ξένων αγοραστών. Παρά το μεγάλο ενδιαφέρον που εκδηλώνεται κάθε χρόνο από τους επισκέπτες του εξωτερικού, για την αγορά παραθεριστικής κατοικίας, είναι λίγες οι αγορές που τελικά πραγματοποιούνται, είτε λόγω έλλειψης των κατάλληλων κατοικιών, είτε λόγω γραφειοκρατικών ζητημάτων. Είναι χαρακτηριστικό ότι μέχρι και σήμερα, κανείς ξένος υπήκοος δεν μπορεί να δανειοδοτηθεί από ελληνική τράπεζα, παρά μόνο αν μπει ως εγγυητής κάποιος Έλληνας υπήκοος. Από τα επενδυτικά σχέδια για την ανάπτυξη γκολφ, προκύπτει ότι παράλληλα με αυτά, προβλέπεται η ανάπτυξη τουλάχιστον 2.000 παραθεριστικών κατοικιών κάθε είδους (μεζονέτες, βίλες, μπάνγκαλους, διαμερίσματα).

Γιατί όμως το γκολφ μαζί με τις υπόλοιπες εγκαταστάσεις (ξενοδοχεία, κατοικίες, εστιατόρια, συνεδριακά κέντρα, μαρίνες, κέντρα θαλασσοθεραπείας) αποδεικνύεται χρυσοφόρα επένδυση; Ασφαλώς, ο βασικότερος λόγος είναι το κοινό στο οποίο απευθύνονται αυτά τα θέρετρα. Οι γκόλφερ διαθέτουν μεγάλη αγοραστική δύναμη. Επιπλέον, το 40% αυτών παγκοσμίως, πραγματοποιεί ετησίως τρία τουλάχιστον ταξίδια, για να επισκεφτεί νέα γήπεδα. Η μέση διάρκεια των ταξιδιών είναι μία εβδομάδα. Η μέση ημερήσια δαπάνη του κάθε παίκτη υπολογίζεται σε 370 ευρώ, ενώ

το 10% αγοράζει και κάποια κατοικία κοντά στο γήπεδο, με τιμή εκκίνησης τα 120.000 ευρώ.

Μία σύγκριση της Ελλάδας με τις άλλες μεσογειακές χώρες είναι σήμερα αποκαρδιωτική. Η τουριστική «άνοιξη» χωρών όπως η Ισπανία, η Πορτογαλία και εσχάτως και η Τουρκία βασίζεται σε σημαντικό ποσοστό στην ανάπτυξη γηπέδων γκολφ. Στην Ισπανία λειτουργούν σήμερα 278 γήπεδα γκολφ, τα οποία επισκέπτονται 235.620 παίκτες. Στην Ιταλία λειτουργούν 225 γήπεδα με 67.100 μέλη, ενώ στην Πορτογαλία 63 γήπεδα με 13.000 παίκτες. Πρόσφατα, κινητοποιήθηκε και η Τουρκία μετρώντας ήδη 12 γήπεδα σε λειτουργία, ενώ άλλα δύο βρίσκονται υπό κατασκευή. Στην Ελλάδα αντιθέτως λειτουργούν μόλις πέντε γήπεδα 18 οπών, στη Γλυφάδα, στο Ηράκλειο Κρήτης, στην Κέρκυρα, στο Πόρτο Καρράς της Χαλκιδικής και στην Αφάντου της Ρόδου, ενώ λειτουργεί κι ένα μικρότερο γήπεδο των 9 οπών, επίσης στην Κρήτη.

Το Crete Golf Club που εδρεύει στη Χερσονήσο είναι το πρώτο γήπεδο γκολφ με 18 τρύπες στη Κρήτη και αποτελεί για τους παίκτες αλλά και τους επισκέπτες μια μοναδική πρόσκληση και μια ευχάριστη εμπειρία όλο το χρόνο.

Ο αρχιτέκτονας Bob Hunt, έχει πάρει ένα χώρο που ήταν κάποτε ένα παραμελημένο κομμάτι άγριας βουνοπλαγιάς και το μεταμόρφωσε σε μια πράσινη οάση που περιβάλλεται από μερικά από τα πιο εντυπωσιακά τοπία σε όλη την Ευρώπη.

Το γήπεδο είναι τύπου desert-style (δηλ. Σε φυσικό περιβάλλον) και έχει μήκος 6.015 μέτρα. Οι επισκέπτες πολύ σύντομα αντιλαμβάνονται ότι υπάρχει έμφαση στην ευστοχία, αν και υπάρχει αρκετός χώρος (720 στρέμματα) και για τις πιο άστοχες βολές.

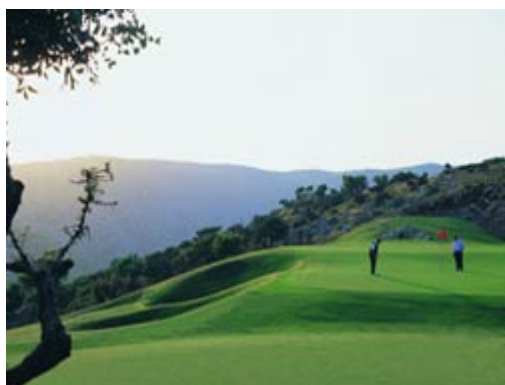
Οι ευνοϊκές κλιματολογικές συνθήκες στην περιοχή – συνεχείς αύρες, ήπιο Μεσογειακό κλίμα – επιτρέπουν στους λάτρεις του Γκολφ να το απολαμβάνουν και το χειμώνα, καθώς το γήπεδο είναι ανοικτό και λειτουργεί όλο το χρόνο.

Σε όλο το γήπεδο ο παίκτης μπορεί να απολαύσει την εκπληκτική θέα προς το οροπέδιο Λασιθίου και προς τις ακτές του κρητικού πελάγους που απέχει περίπου 10 λεπτά με το αυτοκίνητο. Είναι ένα εκπληκτικό φόντο μιας αξέχαστης εμπειρίας([www. maris.gr](http://www.maris.gr)). Παρακάτω παραθέτουμε κάποιες εικόνες από τις εγκαταστάσεις του γκολφ στην Χερσόνησο.

Οι εγκαταστάσεις του γκόλφ πανοραμικά.

Δύο παίκτες του γκόλφ.

5.3.2 Λοιποί παράγοντες που συμβάλλουν στην ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού στο νομό Ηρακλείου

Στο Ηράκλειο υπάρχουν αρκετές ξενοδοχειακές μονάδες οι οποίες δίνουν τη δυνατότητα στους πελάτες τους να ασχοληθούν με αθλητικές δραστηριότητες προωθώντας ταυτόχρονα τον αθλητικό τουρισμό. Ενδεικτικά εμείς θα σας παρουσιάσουμε παρακάτω κάποια ξενοδοχεία και τις αθλητικές εγκαταστάσεις που διαθέτουν για το σκοπό αυτό.

1. Maris Hotels

Τα **maris hotels** είναι μια αλυσίδα ξενοδοχειακών μονάδων υψηλών προδιαγραφών οι οποίες διαθέτουν εγκαταστάσεις στις οποίες οι τουρίστες μπορούν να ασχοληθούν με αθλητικές δραστηριότητες. Στη Χερσόνησο υπάρχουν 4 ξενοδοχεία **maris**. Το **creta maris**, το **terra maris**, το **bella maris** και το **silva maris**. Στην πόλη του Ηρακλείου υπάρχει το **candia maris**. Γενικά τα ξενοδοχεία της συγκεκριμένης αλυσίδας διαθέτουν τις παρακάτω αθλητικές εγκαταστάσεις

- Ειδικές παιδικές αθλητικές εγκαταστάσεις
- Γήπεδα μπάσκετ
- Ακαδημία Ποδοσφαίρου
- Mini Football
- Διάδρομος 400m
- Γήπεδα Τένις
- Squash
- Water Gym

Στον παρακάτω πίνακα αποτυπώνονται κάποια αθλήματα που παρέχουν τα συγκεκριμένα ξενοδοχεία. Αν μη τι άλλο η ύπαρξη των συγκεκριμένων αθλημάτων και των συγκεκριμένων εγκαταστάσεων παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στην προώθηση του αθλητικού τουρισμού.

Πρόσθετες Παροχές Άθλησης και Αναψυχής

Κέντρο Θαλάσσιων Σπορ	Κέντρο τένις	Διάφορα σπορ
Ενοικίαση Ιστιοσανίδας Παιχνίδια Θαλάσσης Μαθήματα Θαλάσσιου σκι Ποδήλατα θαλάσσης / Κανό Ιστιοφόρα /Καγιάκ Κανό με Γυάλινο πάτο Μπανάνα – Rides Ringos –Rides Boattrip με οδηγό	Παροχές τένις, με μαθήματα για όλα τα επίπεδα. Γήπεδα Τένις Γήπεδα με προβολείς Γήπεδα με τεχνητό τάπητα Γήπεδα με σκληρό τάπητα Μαθήματα τένις Προχωρημένοι Τουρνουά Ενοικίαση ρακετών Club House	Μινι Γκολφ Γήπεδα Petanque Γήπεδα σκουος (παρκέ) Επιτραπέζια Αντισφαίριση Beach Volley Μπασκετ Ενοικίαση ορειβατικού ποδηλάτου Μινι Ποδόσφαιρο 5Χ5 Μινι Ποδόσφαιρο 7Χ7 Μινι Ποδόσφαιρο 8Χ8 Υπαίθριος Διάδρομος Τρεξίματος 400μ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Ο ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ

Ο Νομός Λασιθίου είναι ο ανατολικότερος νομός της Κρήτης. Στις τρεις πλευρές του το Λασιθί βρέχεται από θάλασσα : το Κρητικό πέλαγος από τα βόρεια, το Καρπάθιο ανατολικά και το Λιβυκό στα νότια. Δυτικά είναι ο Νομός Ηρακλείου με φυσικό όριο την οροσειρά Δίκτη. Οι κάτοικοι του νησιού ανέρχονται στους 76.319 .Πρωτεύουσα του νομού Λασιθίου είναι ο Άγιος Νικόλαος. Στο νομό συγκεντρώνεται περίπου το 0,7% του πληθυσμού της Ελλάδος. Μεταξύ των απογραφών 1991 και 2001 ο πληθυσμός του νομού αυξήθηκε κατά 7,1% (ΕΣΥΕ). Έχει τον μικρότερο πληθυσμό και ταυτόχρονα το μεγαλύτερο ΑΕΠ κατά κεφαλή (14,8 χιλ. ευρώ) από τους άλλους νομούς της Κρήτης και αυτό τον κατατάσσει 8ο στην Ελλάδα ως προς το κριτήριο αυτό (115% του Μ.Ο της Ελλάδας και 90% του Μ.Ο της ΕΕ-25). Στο νομό Λασιθίου παράγεται το 0,8% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος της Ελλάδος. Το 75% του προϊόντος του προέρχονται από τις υπηρεσίες, με σημαντική τη συμβολή του τουρισμού (16% από υπηρεσίες ξενοδοχείων και εστιατορίων). Το 14% του προϊόντος του προέρχεται από τη γεωργία το 2002 (από 16% το 1997). Στο Λασιθί παράγεται το 1,5% του συνολικού γεωργικού προϊόντος της χώρας. Είναι η 6η παραγωγός περιοχή ελαιολάδου στη χώρα με 4,8% το 2004 , η 6η στην παραγωγή πατάτας με 5% το 2004 και 7η στην παραγωγή ντομάτας. Στο Νομό Λασιθίου τρία είναι τα μεγάλα αστικά κέντρα, ο Άγιος Νικόλαος, η Ιεράπετρα που είναι η μεγαλύτερη σε πληθυσμό πόλη του νομού και η Σητεία.. Το έδαφος είναι κυρίως ορεινό, με την οροσειρά Δίκτη (ή αλλιώς Λασιθιώτικα όρη) που κυριαρχεί στα όρια των νομών Λασιθίου και Ηρακλείου, να καταλαμβάνει εξολοκλήρου την επαρχία Λασιθίου και μέρος των επαρχιών Μιραμπέλλου και Ιεράπετρας. Μια δεύτερη οροσειρά , τα Στειακά όρη, βρίσκονται στα ανατολικά του νομού. Κοιλιάδες με ελαιόδενδρα υπάρχουν στην Ιεράπετρα και τη Νεάπολη κι άλλες μικρότερες ανάμεσα στα βουνά ,συχνά κοντά στα παράλια. Υπάρχουν δύο οροπέδια , το πιο γνωστό του Λασιθίου και το οροπέδιο του Καθαρού (στο Δ.Δ. Κριτσάς του Δήμου Αγίου Νικολάου). Φαράγγια υπάρχουν αρκετά με πιο μεγάλο αυτό του Χα (στο 24ο χιλιόμετρο Αγίου Νικολάου - Ιεράπετρας στην πλαγιά Παπούρα).

Δεν υπάρχουν αξιόλογα ποτάμια, παρά μόνο χείμαρροι και τα μόνο εμφανή νερά είναι διάφορες πηγές που εκμεταλλεύονται στην ύδρευση και την άρδευση. Η

ακτογραμμή του Νομού Λασιθίου είναι ποικίλη με ένα μεγάλο κόλπο (Μεραμπέλλου), μια λιμνοθάλασσα (Βουλισμένη Αγίου Νικολάου) εκτεταμένες παραλίες, μικρά και μεγάλα λιμάνια στο βορρά (Ελούντας, Σητείας, Πόρου και Φανερωμένης), τα λιμάνια Γκράντε, Καρούμπι και Ζάκρος στα δυτικά και στα νότια Μακρύγιαλος και Καλά Νερά. Τα ακρωτήρια του νομού είναι του Αγίου Ιωάννη, Φανερωμένης, Σίδερου (Αγίου Ισιδώρου), Ζάκρου και Πλάκα. Τα νησιά που ανήκουν στο νομό είναι πολλά και ενδιαφέροντα, το καθένα για το δικό του λόγο. Η Σπιναλόγκα, το νησί ενετικό οχυρό που χρησιμοποιήθηκε κι ως τόπος συγκέντρωσης των Χανσενικών (λεπρών), οι Άγιοι Πάντες που είναι καταφύγιο των κρητικών αιγάγων (κρι-κρί), η Κολοκύθα, η Ψείρα, οι Διονυσάδες με αρχαία ευρήματα, η Ελάσα, το Κουφονήσι, η Χρυσή με ένα ενδημικό είδος κέδρου κ.α.

6.1 Υποδομές νομού Λασιθίου για την ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού.

Έως τώρα , ο νομός Λασιθίου είναι ο λιγότερο ανεπτυγμένος νομός της Κρήτης σε σχέση με τους άλλους τρεις όσον αφορά τον τουρισμό. Η οικονομία του νομού Λασιθίου δεν στηρίζεται σε τόσο μεγάλο βαθμό στον τουρισμό αλλά περισσότερο στη γεωργία. Ωστόσο όσον αφορά τον αθλητικό τουρισμό θεωρούμε ότι υπάρχουν οι σχετικές υποδομές για την εξέλιξη του λόγω και των φυσικών υποδομών που υπάρχουν στην περιοχή και που ευνοούν την ανάπτυξη κάποιων δραστηριοτήτων σχετικών με τον αθλητικό τουρισμό. Παρακάτω θα αναφερθούμε στις αθλητικές εγκαταστάσεις και γενικότερα στις υποδομές που υπάρχουν στις πόλεις του νομού (Ιεράπετρα, Άγιος Νικόλαος, Σητεία) και που μπορούν να συμβάλλουν στην προώθηση του αθλητικού τουρισμού

Αθλητικές εγκαταστάσεις

Οι αθλητικές εγκαταστάσεις στον νομό Λασιθίου είναι πολύ πίσω σε όλες τις απόψεις. Όπως αναφέραμε και παραπάνω οι έλλειψη σημαντικών αθλητικών γεγονότων στον νομό έχει εμποδίσει την αθλητική ανάπτυξη της περιοχής η οποία θα λέγαμε ότι βρίσκεται ακόμα σε πολύ πρώιμο στάδιο. Παρόλα αυτά, με τα κατάλληλα κονδύλια οι προοπτικές ανάπτυξης του νομού στον τομέα του αθλητικού τουρισμού είναι πολύ ευοίωνες. Ο φυσικός πλούτος της περιοχής καθιστά δυνατή την διεξαγωγή αθλητικών δραστηριοτήτων όλες τις εποχές του χρόνου. Ας απαριθμήσουμε όμως τις βασικότερες ήδη υπάρχουσες εγκαταστάσεις.

1.Αθλητικές εγκαταστάσεις Ιεράπετρας

Δημοτικό Στάδιο Ιεράπετρας.

Το δημοτικό στάδιο Ιεράπετρας είναι το μεγαλύτερο ποδοσφαιρικό γήπεδο του νομού έχοντας την δυνατότητα να φιλοξενήσει και αγώνες στίβου. Η χωρητικότητα του φτάνει της 2000 θεατές. Η άνοδος της τοπικής ποδοσφαιρικής ομάδας στο πρωτάθλημα της Γ' Εθνικής έδωσε την απαραίτητη ώθηση στους τοπικούς φορείς ούτως ώστε να αρχίσουν οι κινήσεις για την αναστήλωση του γηπέδου. Ο δήμος έδωσε κάποια απαραίτητα κονδύλια και έτσι το Στάδιο <Πέτρος Βουζουνεράκης> όπως είναι το πλήρες όνομα του εκμοντερνήστηκε λίγο χωρίς πάντως να είναι σε θέση ακόμα να φιλοξενήσει κάποιο σημαντικό αθλητικό γεγονός.

Κλειστό γυμναστήριο μπάσκετ Ιεράπετρας.

Το κλειστό γυμναστήριο μπάσκετ Ιεράπετρας είναι ένα πραγματικό στολίδι για το νομό. Παρότι δεν έχει φιλοξενήσει κάποια σημαντική αθλητική διοργάνωση στα 10 περίπου χρόνια της λειτουργίας του αποτελεί το δεύτερο μεγαλύτερο γήπεδο μπάσκετ στην Κρήτη. Έχει την δυνατότητα να φιλοξενήσει περίπου 1000 θεατές.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να τονίσουμε ότι παρόλο που ο δήμος Ιεράπετρας δεν έχει να επιδείξει μεγαλεία πάνω στον τουρισμό και ως εκ τούτου ούτε και ξενοδοχειακές μονάδες μεγάλου βεληνεκούς οι λιγοστές εγκαταστάσεις που διαθέτει είναι σύγχρονες προσελκύουν τους κατοίκους στον αθλητισμό. Δεν είναι τυχαίο ότι το 2005 η Ιεράπετρα φιλοξένησε τους Βαλκανικούς αγώνες και το πρωτάθλημα τριάθλου. Η επιλογή της Ιεράπετρας από την Παγκόσμια Ομοσπονδία Τριάθλου έγινε μετά από συνεκτίμηση παραγόντων, όπως το κλίμα, η θέση και η μορφολογία της περιοχής, αλλά και η δυνατότητα του Δήμου να ανταποκριθεί σε μια τέτοια διοργάνωση όσον αφορά τις αθλητικές υποδομές. Στη διεθνή αυτή διοργάνωση συμμετείχαν εκατό περίπου αθλητές από την Ελλάδα, τη Ρουμανία, τη Σερβία-Μαυροβούνιο, την Τουρκία, τη Βουλγαρία και τη FYROM, που μαζί με τους προπονητές και τα μέλη των Ομοσπονδιών τους, φιλοξενήθηκαν στην πόλη για τρεις μέρες. Εντύπωση έκανε η συνεργασία των κατοίκων της πόλης σε αυτό το γεγονός. Λόγω της έλλειψης κάποιων εξειδικευμένων υποδομών όπως κολυμβητηρίου ποδηλατοδρομίου κτλ χρησιμοποιήθηκαν οι δρόμοι ευρείας κυκλοφορίας της πόλης. Οι κάτοικοι βοήθησαν σε αυτό κυρίως με την ανοχή και την υπομονή απέναντι στην κυκλοφορία στους δρόμους της πόλης. Τέτοια γεγονότα αναμφισβήτητα ευνοούν μια πόλη καθώς αφενός προωθείται η αθλητισμός και συνάμα ο αθλητικός τουρισμός και οι αρχές είναι σε εγρήγορση για την συντήρηση των αθλητικών υποδομών.

2. Αθλητικές εγκαταστάσεις Αγίου Νικολάου.

Εθνικό στάδιο Αγίου Νικολάου

Στον Άγιο Νικόλαο υπάρχει το εθνικό στάδιο της πόλης το οποίο χρησιμοποιείται τόσο για προπονήσεις αθλημάτων στίβου όσο και για τις προπονήσεις και την διεξαγωγή αγώνων τοπικών ομάδων. Είναι στρωμένο με χλοοτάπητα. Στην πόλη του Αγίου Νικολάου εκτός από το εν λόγω στάδιο υπάρχουν και άλλες αθλητικές εγκαταστάσεις: Δύο χωμάτινα γήπεδα ποδοσφαίρου, τρία με φυσικό χόρτο και δύο με πλαστικό τάπητα, ένα κολυμβητήριο με 25άρα πισίνα και με μικρότερη για εκμάθηση, δύο γήπεδα τένις, ένα γήπεδο 5x5, ένα ανοιχτό και δύο κλειστά γήπεδα μπάσκετ και βόλεϊ. Παρόλο που το πλήθος των εγκαταστάσεων είναι ικανοποιητικό, η κατάσταση αυτών είναι απογοητευτική και αυτό διότι είναι παραμελημένες από το δήμο με αποτέλεσμα να παρουσιάζουν συμπτώματα «γήρανσης». Σε αυτό το σημείο

αξίζει να αναφέρουμε ότι στην πόλη του Αγίου Νικολάου έχει συσταθεί ο Οργανισμός Νεολαίας και Αθλητισμού Δήμου Αγίου Νικολάου ο οποίος φροντίζει τόσο για την προώθηση του αθλητισμού στους κατοίκους του δήμου όσο και για την συντήρηση των αθλητικών εγκαταστάσεων. Τα κονδύλια όμως δεν επαρκούν ώστε να καλύπτονται όλες οι ανάγκες του οργανισμού (συντήρηση εγκαταστάσεων, δημιουργία σύγχρονων) με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται το έργο του οργανισμού. Παρόλο λοιπόν που οι υποδομές είναι ανεπαρκείς ο οργανισμός έχει να επιδείξει πολύ σημαντικό έργο. Στις δραστηριότητες του Οργανισμού εκτός από την συντήρηση των εγκαταστάσεων συμπεριλαμβάνονται και τα προγράμματα του μαζικού αθλητισμού με τα εξής τμήματα : παιδικό βόλεϊ -μπάσκετ-τένις, ενόργανη ποδόσφαιρο , αθλητισμός και γυναίκα, άθληση στην τρίτη ηλικία , πανεπιστημιακός αθλητισμός και ΑΜΕΑ.

Ακόμα έχουν διοργανωθεί αρκετά εργασιακά και μαθητικά πρωταθλήματα καθώς και αγώνες στίβου και ανώμαλου δρόμου, αγώνες φιλανθρωπικού χαρακτήρα επίσης επιδείξεις μαχητικών τεχνών και ιστιοπλοϊκούς αγώνες. Μεγάλο ενδιαφέρον έχουν δείξει τα παιδιά των σχολείων στις διάφορες παρουσιάσεις Ολυμπιονικών και παγκοσμίων αθλητών που έχουν γίνει στα σχολεία. Ο σκοπός που αναφερθήκαμε σε αυτόν τον οργανισμό είναι γιατί θέλουμε να πούμε ότι στον Άγιο Νικόλαο (ο οποίος σε σχέση με τις άλλες πόλεις του Λασιθίου έχει ανεπτυγμένη τουριστική κίνηση) μπορεί άνετα να ευοδώσουν προσπάθειες ανάπτυξης του αθλητικού τουρισμού. Αρκεί βέβαια το κράτος και οι τοπικοί φορείς να ασχοληθούν περισσότερο με το θέμα.

Αθλητικές εγκαταστάσεις Σητείας.

Δυστυχώς στην πόλη της Σητείας οι αρχές έχουν παραμελήσει αρκετά όχι μόνο την δημιουργία αθλητικών εγκαταστάσεων αλλά και την ύπαρξη αυτών. Συνεπώς η Σητεία διαθέτει πολύ λίγες αθλητικές εγκαταστάσεις που δεν είναι σε θέση να ανταποκριθούν στις ανάγκες των τοπικών σωματείων πόσο μάλλον να προωθήσουν τον αθλητικό τουρισμό. Στη Σητεία υπάρχει το εθνικό στάδιο Σητείας το οποίο εξυπηρετεί τις βασικές ανάγκες των αθλητικών σωματείων της πόλης. Δηλαδή ποδόσφαιρο, στίβο κ.τ.λ. Ωστόσο εδώ και χρόνια οι κάτοικοι της περιοχής ζητούν επίμονα χωρίς όμως άμεσα αποτελέσματα την κατασκευή κολυμβητηρίου, και

κλειστού γυμναστηρίου καθώς και την ευρύτερη αναβάθμιση της περιοχής όσον αφορά τον αθλητισμό. Πάντως είναι πολύ σημαντικό το γεγονός ότι τον Αύγουστο του 2006 η Σητεία φιλοξένησε το Παγκόσμιο πρωτάθλημα τένις ατόμων με αναπηρία. Αναγκαστικά λοιπόν δημιουργήθηκαν κάποιες υποδομές αθλητισμού οι οποίες ήταν προσιτές στα άτομα με ειδικές ανάγκες. Ας ελπίσουμε ότι μελλοντικά οι φορείς θα φροντίσουν ώστε η Σητεία να είναι σε θέση να προσφέρει περισσότερα στον τομέα του αθλητικού τουρισμού.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφέρουμε ότι στη Σητεία πρόκειται να χτιστεί μια μεγαλειώδης ξενοδοχειακή μονάδα η οποία θα χτιστεί στη περιοχή Κάβο σίδερo. Το ξενοδοχείο, το οποίο αναμένεται να ξεκινήσει να λειτουργεί το 2010, θα **κατασκευαστεί στο χωριό "Grandes Bay"** και θα διαθέτει 180 δωμάτια και σουίτες, καθώς και 10 επιπλέον Προεδρικές σουίτες. Επίσης, θα διαθέτει τέσσερα εστιατόρια και μπαρ, εσωτερική πισίνα και γήπεδα τένις. Το ξενοδοχείο θα κατασκευαστεί σε έκταση με θέα την παραλία και θα περιβάλλεται από ειδικά διαμορφωμένους κήπους. Η εξωτερική πισίνα θα δίνει στον επισκέπτη την αίσθηση ότι "πετάει" πάνω από το Αιγαίο.

Το **θέρετρο Cavo Sidero βρίσκεται στη χερσόνησο** της Ανατολικής Κρήτης, όπου η Minoan Group σκοπεύει να δημιουργήσει ένα νέο πολυτελή προορισμό, με σεβασμό προς το περιβάλλον. Η Ελληνική Κυβέρνηση ενέκρινε επίσημα τη Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων της Minoan στις 18 Φεβρουαρίου 2007. Η έκταση 25,913 στρεμμάτων θα διαθέτει 7,000 κλίνες σε δωμάτια και σουίτες πολυτελών ξενοδοχείων, καθώς επίσης και σε βίλες και κατοικίες που θα κτιστούν σε έξι τουριστικά χωριά. Με κτισμένο λιγότερο από το 1% της συνολικής έκτασης, το έργο θα διατηρήσει τη φυσική ομορφιά του τόπου, ενώ οι φιλοξενούμενοι θα μπορούν να απολαμβάνουν πραγματικά την πολυτέλεια του χώρου.

Το θέρετρο θα προσφέρει ένα πλήθος αθλητικών δραστηριοτήτων, καθώς και ένα πλήρως εξοπλισμένο συνεδριακό κέντρο. Ακόμη, η PGA Golf Management Ltd. θα αναλάβει τη διαχείριση ενός συγκροτήματος γηπέδων γκολφ 45 οπών. Θα υπάρχει ακόμα κέντρο ιππασίας, θέατρο, αθλητικό κέντρο, κέντρο ιστιοπλοΐας, αλλά και αρκετές εγκαταστάσεις θαλάσσιων σπορ. Το θέρετρο απέχει λιγότερο από 30 λεπτά από το Διεθνές Αεροδρόμιο της Σητείας (από την ιστοσελίδα www.euro2day.gr). Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν ότι μια τέτοια κίνηση θα αποτελέσει σταθμό στην ευρύτερη τουριστική ανάπτυξη της περιοχής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΠΡΟΣΘΕΤΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΠΡΟΩΘΗΣΟΥΝ ΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΚΡΗΤΗ

Στο προηγούμενο κεφάλαιο παρουσιάσαμε κάποιες από τις αθλητικές εγκαταστάσεις που υπάρχουν στην ανατολική Κρήτη τόσο στο νομό Ηρακλείου όσο και στο νομό Λασιθίου. Ο λόγος που το κάναμε αυτό ήταν για να διαπιστώσουμε εάν και κατά πόσο οι εγκαταστάσεις αυτές μπορούν να ανταποκριθούν στις ανάγκες των κατοίκων αλλά και εάν είναι σε θέση να φιλοξενήσουν μικρά ή μεγάλα αθλητικά γεγονότα ώστε κατ' επέκταση να προωθηθεί ο Αθλητικός τουρισμός στο Ανατολικό μέρος της Κρήτης.

Το συμπέρασμα που καταλήξαμε είναι ότι από τους δύο νομούς που περιγράψαμε, ο νομός Ηρακλείου είναι διαθέτει τις κατάλληλες όχι όμως τις ιδανικές εγκαταστάσεις που μπορούν να φιλοξενήσουν αθλητικά γεγονότα. Αυτό έχει συμβεί στο παρελθόν καθώς στους Ολυμπιακούς του 2004 το Ηράκλειο ήταν μια από τις Ολυμπιακές πόλεις και φιλοξένησε κάποια αθλήματα. Επιπλέον λόγω των Ολυμπιακών δημιουργήθηκαν νέες εγκαταστάσεις όπως για παράδειγμα το Παγκρήτιο στάδιο το οποίο αποτελεί στολίδι για ολόκληρη την πόλη. Εκτός όμως από τις αθλητικές εγκαταστάσεις εκσυγχρονίστηκαν και οι ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις του νομού. Επίσης το παγκρήτιο στάδιο έχει φιλοξενήσει και αγώνες ποδοσφαίρου της εθνικής ομάδας ποδοσφαίρου. Ο νομός Λασιθίου δυστυχώς έχει μείνει πίσω από άποψη εγκαταστάσεων πράγμα που καθιστά δύσκολη την διοργάνωση και τη φιλοξενία αθλητικών γεγονότων. Επειδή όμως αθλητικός τουρισμός δεν είναι μόνο η συμμετοχή και παρακολούθηση αθλητικών γεγονότων αλλά και η Συμμετοχή σε μεγάλα γεγονότα όπου αυτά μπορεί να είναι μικρότερης έκτασης αθλητικά γεγονότα, όπως οι μαραθώνιοι πόλεων, τα τοπικά αθλητικά τουρνουά, τα διάφορα ράλι, οι πολυήμερες εκδηλώσεις υπαίθριων δραστηριοτήτων, οι δρόμοι προσανατολισμού στα δάση, όπου η συμμετοχή είναι συνήθως ανοιχτή και μαζική, κ.α. ή κάποιες υπαίθριες δραστηριότητες. Αφορά σε εκδρομείς του σαββατοκύριακου, κυρίως ανθρώπους της πόλης, που εξορμούν για πολλαπλά σπορ και οικο-πολιτιστικές δραστηριότητες και τέλος ή Άθληση – ψυχαγωγία ξενοδοχείων. Ο αθλητισμός αναψυχής ή αθλητική αναψυχή αφορά στις ειδικές δραστηριότητες που διοργανώνουν οι μεγάλες κυρίως ξενοδοχειακές μονάδες στις δραστηριότητες αυτές

συμμετέχουν ενεργητικά άτομα διάφορων ηλικιών, των οποίων όμως η ενασχόληση δεν εμπίπτει στις κατηγορίες του επαγγελματικού και ερασιτεχνικού αθλητισμού (Παπατζάνης, 2004 στην ιστοσελίδα [www. Pathfinfer.gr](http://www.Pathfinfer.gr)).

Έτσι λοιπόν καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι μπορούν να αναπτυχθούν και άλλες δραστηριότητες οι οποίες να αποτελούν αθλητικό τουρισμό. Και επειδή η ανατολική Κρήτη διαθέτει πλούσιες φυσικές υποδομές φαράγγια, σπήλαια, βουνά κ.α παρακάτω θα προτείνουμε κάποιες δραστηριότητες στις οποίες μπορούν να συμμετέχουν οι τουρίστες που επισκέπτονται τη χώρα μας με σκοπό την ψυχαγωγία τους μέσω του αθλητισμού. Να τονίσουμε ότι πολλοί από τους τουρίστες που επισκέπτονται την Ανατολική Κρήτη επιδίδονται στις παρακάτω δραστηριότητες.

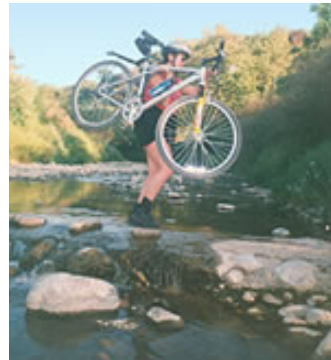
1. Πεζοπορία, ορειβασία, αναρρίχηση

Η ορειβασία αποτελεί την πλέον δύσκολη μορφή της πεζοπορίας. Συνήθης στόχος της ορειβασίας είναι η κατάκτηση κάποιας κορυφής. Στην ορειβασία η απόσταση δεν παίζει ουσιαστικό ρόλο. Πιο σημαντικό στοιχείο είναι ότι ανά ώρα καλύπτονται περίπου 300 μέτρα υψομετρικής διαφοράς που σημαίνει ότι για να ανέβει κανείς 1000 μέτρα απαιτούνται περίπου 4 ώρες μαζί με τις στάσεις. Μια συνήθης ορειβατική ανάβαση διαρκεί 7-10 ώρες μαζί με την επιστροφή. Τέλος, αναρρίχηση χαρακτηρίζεται το σκαρφάλωμα, με καλοκαιρινές συνθήκες (με χειμερινές χαρακτηρίζεται αλπινισμός), σε οποιαδήποτε κορυφή βουνού, που γίνεται όμως από την απόκρημνη πλευρά της (ορθοπλαγιά) και στην οποία εφαρμόζεται αναγκαστικά η αναρριχητική τεχνική (μικρού ή μεγάλου βαθμού δυσκολίας) με τη χρήση βοηθητικών οργάνων. Στην Ελλάδα υπάρχουν πολλές περιοχές όπου μπορεί κανείς να

κάνει ελεύθερη αναρρίχηση, αλλά και πολλές σχολές τεχνητής αναρρίχησης. Τα βουνά της ανατολικής Κρήτης προσφέρονται για δραστηριότητες πεζοπορίας ορειβασίας και αναρρίχησης. Υπάρχει η σχολή ICNA (International center of natural activities) η οποία και εκπαιδεύει και φροντίζει για την ασφάλεια όσων θέλουν να ασχοληθούν με τέτοιου είδους σπόρ. Μια δραστηριότητα που μπορεί να γίνει είναι η ορειβασία στα βουνά του χωριού Αβδού το οποίο βρίσκεται 30 χιλιόμετρα έξω από το Ηράκλειο. Το τοπίο είναι εξαιρετικό και οι αναβάτες διασκεδάζουν την διαδικασία.

2.Ποδηλασία

Μια πολύ συνηθισμένη δραστηριότητα αθλητικού τουρισμού είναι η ποδηλασία. Μια προτεινόμενη διαδρομή μπορεί να είναι η διαδρομή με ποδήλατα στο οροπέδιο Λασιθίου. **Το οροπέδιο Λασιθίου** είναι το μεγαλύτερο οροπέδιο της Κρήτης το οποίο βρίσκεται σε υψόμετρο 1000 μέτρων πάνω στην οροσειρά της Δίκτης. Το αξιοθέατο της περιοχής είναι οι ανεμόμυλοι που βρίσκονται διάσπαρτοι στο οροπέδιο και οι οποίοι χρησιμοποιούνται για έντονη γεωργική δραστηριότητα της περιοχής. Η διαδρομή λοιπόν με ποδήλατα σε αυτήν την περιοχή η οποία διαρκεί περίπου 4 ώρες είναι μια ενδιαφέρουσα πρόκληση για τους τουρίστες να γνωρίσουν τον πλούτο της φύσης της Ανατολικής Κρήτης. Βέβαια το οροπέδιο Λασιθίου προσφέρεται και για άλλου είδους αθλητικές δραστηριότητες όπως η πεζοπορία.

3. εξερεύνηση των σπηλαίων

Στην Ελλάδα, λόγω της πλούσιας γεωλογικής δομής και ιστορίας, δημιουργήθηκαν πλήθος πανέμορφων υπόγειων και υποθαλάσσιων σπηλαίων, που εκτείνονται τόσο στο ηπειρωτικό όσο και στο νησιωτικό τμήμα της. Οι συστηματικές έρευνες των γεωλόγων και σπηλαιολόγων στη χώρα μας, έχουν φέρει στο φως περισσότερα από 8.500 σπήλαια όλων των κατηγοριών (σπήλαια, βάραθρα, υπόγειοι ποταμοί κ.α.), πολλά από τα οποία παραμένουν ακόμα ανεξερεύνητα. Στον ελληνικό χώρο, τα σπήλαια διανοίχτηκαν σταδιακά κατά την τριτογενή και τεταρτογενή περίοδο, ενώ ο μεγάλος αριθμός τους οφείλεται στην τεράστια ποσότητα ασβεστόλιθου, που καλύπτει την επιφάνεια της χώρας (65% περίπου). Σε πολλά από αυτά έχουν ανακαλυφθεί αγγεία, οστά, βραχογραφίες, κοσμήματα, ίχνη φωτιάς και πλήθος άλλων ευρημάτων, που αποδεικνύουν ότι ο άνθρωπος τα κατοίκησε από πολύ παλιά. Επίσης, πολλά από αυτά χρησιμοποιήθηκαν, κατά την αρχαιότητα, για λατρευτικούς σκοπούς και αργότερα στέγασαν εκκλησίες και μοναστήρια, ενώ πολλές κοιλότητες, σε απόκρημνες πλαγιές, χρησιμοποιήθηκαν από μοναχούς ως «ασκηταριά». Ακόμα, αμέτρητα είναι τα σπήλαια, που έπαιξαν ρόλο στους αγώνες ανεξαρτησίας του ελληνικού λαού (ως καταφύγια, κρησφύγετα, νοσοκομεία, εργαστήρια κ.λπ.). (από την ιστοσελίδα www.gnto.gr) Η Κρήτη είναι διάσπαρτη από σπήλαια και άλλες καρστικές μορφές (βάραθρα, καταβόθρες, δολίνες, φαράγγια). Αυτό οφείλεται κυρίως στο είδος των πετρωμάτων της που είναι κατά το πλείστον ασβεστόλιθοι. Αυτά τα πετρώματα δίνουν στο νερό την ευκαιρία και του παρέχουν πολύ ευνοϊκές συνθήκες για να δημιουργήσει πολλά σπήλαια και στη συνέχεια να τα διακοσμήσει με τις θαυμάσιες λιθοματικές μορφές, που είναι γνωστές ως σταλαγμίτες, σταλακτίτες, στήλες. Οι ασβεστόλιθοι έχουν ηλικία δεκάδων μέχρι και

εκατοντάδων εκατομμυρίων ετών. Αυτό δε σημαίνει βεβαία ότι και τα σπήλαια που βρίσκονται σε αυτούς (τουλάχιστον όσα έγιναν με την ενέργεια του νερού που είναι ασυγκρίτως περισσότερα) έχουν την ίδια ηλικία. Αυτών η ηλικία είναι πολύ μικρότερη, γιατί σχηματίστηκαν πολύ αργότερα, σε σχετικά πρόσφατες γεωλογικές εποχές. Πάντως το νερό χρειάστηκε δεκάδες χιλιάδες και εκατοντάδες χιλιάδες χρόνια για να τα διανοίξει, να τα διαμορφώσει και να τα διακοσμήσει. Εναλλαγή καταστροφής και αναδημιουργίας είναι το κύριο χαρακτηριστικό της δράσεως αυτής του νερού. Πρώτα «κατέφαγε» το πέτρωμα (μηχανική και χημική διάβρωση) και έπειτα η υδάτινη σταγόνα, με αφάνταστη επιμονή και υπομονή, με καλλιτεχνία πολύ πιο πέρα από τις ανθρώπινες ικανότητες και με φιλοπαίγμονα διάθεση στην ποικιλία των μορφών δημιούργησε εκείνο που προκαλεί στον επισκέπτη άλλοτε τον θαυμασμό, άλλοτε την έκπληξη, κάποτε το δέος ή και όλα αυτά μαζί.

Το σπήλαιο του Ψυχρού («Δικταίον Αντρον»)

Το γνωστό διεθνώς για τη μεγάλη αρχαιολογική σημασία του σπήλαιο που ευρίσκεται σε απόσταση 30 λεπτά πορείας νότια του Ψυχρού Λασιθίου σε υψόμετρο 1025 μέτρα. Στους ντόπιους είναι γνωστό ως σπηλαίο του Ψυχρού. Λίγο πριν από το 1900 του δόθηκε το όνομα Δικταίον Άντρον και σχετίστηκε με τη μυθολογική γένεση του κρηταγενούς Διός σε αυτό. Στο μισό περίπου της αποστάσεως, όπου υπάρχει τουριστικό περίπτερο φθάνει αυτοκίνητο. Στην είσοδο του σπηλαίου, ο επισκέπτης

αντικρίζει στα δεξιά του ένα προθάλαμο και εμπρός του μια μεγάλη αίθουσα. Στο δάπεδο βράχοι, που έπεσαν από την οροφή και άλλοι, που βγήκαν στην επιφάνεια από ανασκαφές. Στο ΝΑ άκρο του θαλάμου βρίσκεται μεγάλο σταλαγματικό συγκρότημα που φράσσει εν μέρει την είσοδο της μεγάλης αίθουσας, στα τοιχώματα λιθωματικές επικαλύψεις και στον χαμηλό θάλαμο ολίγοι σταλαγμίτες. Κτίσματα παλιά και νεότερα σε μερικές περιοχές του προθαλάμου. Η είσοδος έχει πλάτος 18μ (καλύπτεται κατά τα 2/3 από συμπαγή βράχο και ογκώδεις σταλαγμίτες) και ύψος γύρω στα 14μ. Αμέσως αρχίζει κατωφέρεια έως και το τέρμα της αίθουσας, η οποία έχει μήκος 84 μ, πλάτος μέγιστο 38 και ύψος από 5 μέχρι 14μ. Στο δάπεδο είναι πολλοί βράχοι που έπεσαν από την οροφή. Στο βάθος αριστερά διανοίγεται μικρός θάλαμος (10*5,5) σε εσοχή του οποίου γεννήθηκε ο Ζευς. Προς τα δεξιά αναπτύσσεται άλλος μεγαλύτερος θάλαμος που έχει μήκος 25μ, πλάτος 12 και ύψος μέγιστο 10. Αυτός χωρίζεται σε δυο τμήματα από συγκρότημα μεγάλων στηλών. Στο πρώτο βρίσκεται η λίμνη διαστάσεων 16*8,5 της οποίας το νερό διατηρείται συνήθως καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Στο δεύτερο τμήμα βρίσκεται «ο μανδύας του Διός» δηλαδή μεγάλος και πολύ θεαματικός αναδιπλούμενος σταλακτίτης που δυστυχώς έχει υποστεί φθορές από αδαείς επισκέπτες. Όλο το βάθος της μεγάλης αίθουσας και μάλιστα η περιοχή που περιβάλλει τη λίμνη έχει πλουσιότητα και πολύ θεαματικό φυσικό διάκοσμο από μεγάλες στήλες, μικρούς και μεγάλους σταλαγμίτες, σταλακτίτες και παραπετάσματα. Είναι από τους πιο θεαματικούς θαλάμους που συναντούμε σε σπήλαια της Κρήτης (από την ιστοσελίδα www.agrolasithi.gr).

4. Ιππασία

Το άθλημα της ιππασίας ξεκίνησε στην Ελλάδα λίγο πριν τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, με πρωτοβουλία μιας ομάδας ανωτέρων αξιωματικών του στρατού και απλών «φιλίππων», όταν ιδρύθηκε ο Ελληνικός Ιππικός Όμιλος (Ε.Ι.Ο.) σε ένα κτήμα στον Χολαργό Αττικής. Μεταπολεμικά, ο Ε.Ι.Ο. μετακινήθηκε σε νέες εγκαταστάσεις στον Παράδεισο Αμαρουσίου (Αττικής), συγκεντρώνοντας το ενδιαφέρον πολλών Αθηναίων που διέθεταν τις προϋποθέσεις να ασχοληθούν με την ιππασία. Αποτέλεσε, έτσι, τον πρώτο σημαντικό πυρήνα ανάπτυξης της αγωνιστικής ιππασίας στην Ελλάδα.

Από τότε μέχρι τις μέρες μας, η ιππασία αναπτύσσεται συνεχώς στη χώρα και θεωρείται ένα από τα ανερχόμενα αθλήματα, με μεγάλη απήχηση στον κόσμο και

κυρίως στην νεολαία. Κάθε χρόνο νέοι όμιλοι ιδρύονται, νέα μέλη εγγράφονται και νέοι ιππείς εμφανίζονται στους αγωνιστικούς στίβους. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι, σήμερα, λειτουργούν πάνω από 50 περίπου ιππικοί όμιλοι (και σχολές ιππασίας), από τους οποίους οι 46 είναι αναγνωρισμένοι από την Ελληνική Ομοσπονδία Ιππασίας. Η αθλητική δύναμη της ιππασίας ανέρχεται σε 2.450 αθλητές και 1000, περίπου, αθλητικά άλογα.

Εκτός από την αγωνιστική ιππασία, μπορεί κάποιος να συμμετάσχει και σε προγράμματα ιππασίας τόσο για αρχάριους όσο και για εμπειρότερους αναβάτες, τα οποία πραγματοποιούνται σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους και αγροκτήματα (ιππικά κέντρα), που βρίσκονται σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας. Εκεί, ειδικά εκπαιδευμένο προσωπικό με εκπαιδευμένα άλογα θα σας αποκαλύψει τα πρώτα βασικά μυστικά της ιππασίας, τηρώντας όλους τους κανόνες ασφάλειας, ενώ έχετε την ευκαιρία να κάνετε και ιππικές διαδρομές, διάρκειας μερικών ωρών, σε φυσικά μονοπάτια και πανέμορφους ορεινούς όγκους. Στην ανατολική Κρήτη συναντάμε ένα ιππικό όμιλο στη Χερσόνησο Ηρακλείου. Εκεί υπάρχουν αρκετά άλογα όπου συχνά διοργανώνει και διάφορους αγώνες. Με δεδομένη την αυξημένη τουριστική κίνηση στη Χερσόνησο που παρατηρείται κάθε καλοκαίρι αντιλαμβανόμαστε ότι η ιππασία έχει πολύ μεγάλη απήχηση στους τουρίστες της περιοχής.

5. Θαλάσσια σπόρ

Τα θαλάσσια σπόρ είναι ευρέως διαδεδομένα στην Κρήτη λόγω και της αφθονίας της σε παραλίες. Είναι πολύ συχνό φαινόμενο στις οργανωμένες παραλίες του νησιού αλλά και στις παραλιακές ξενοδοχειακές μονάδες του νησιού οι υπεύθυνοι να προωθούν τόσο στους τουρίστες όσο και στους ντόπιους την ενασχόληση με τα θαλάσσια σπόρ. Τα πιο συνηθισμένα στις δραστηριότητες των τουριστών είναι τα παρακάτω

Θαλάσσιο σκι

Το θαλάσσιο σκι «γεννήθηκε» γύρω στο 1900, από μια παρέα νεαρών που διασκεδάζε στα νερά μιας λίμνης των Η.Π.Α. Γρήγορα η μόδα εξαπλώθηκε, ενώ με την εμφάνιση όλο και πιο δυνατών μηχανών στα σκάφη, αυξήθηκε η ταχύτητα, η

δυσκολία αλλά και η δημοφιλία του αθλήματος.

Στην Ελλάδα, ο Ναυτικός Όμιλος Βουλιαγμένης (στην περιοχή της Αττικής) ήταν το πρώτο σωματείο, που το 1957 ίδρυσε τμήμα θαλάσσιου σκι, ενώ το 1963 ιδρύθηκε η Ελληνική Ομοσπονδία Θαλάσσιου Σκι, με στόχο τη διάδοση του αθλήματος στη χώρα.

Το θαλάσσιο σκι είναι πλέον από τα πιο διαδεδομένα σύγχρονα σπορ του νερού και δεν χρειάζεται ιδιαίτερη εξάσκηση όταν γίνεται ερασιτεχνικά. Σε όλη την Ελλάδα υπάρχουν ιδιωτικές σχολές εκπαίδευσης, οι οποίες λειτουργούν σε οργανωμένες παραλίες ή στις εγκαταστάσεις μεγάλων ξενοδοχειακών μονάδων.

Ιστιοπλοΐα

Η ιστιοπλοΐα είναι ένα άθλημα που συνδέεται άρρηκτα τον ελληνικό λαό, μέσα από τη μακρόχρονη ιστορία της χώρας και τη μακραίωνη θαλασσινή παράδοσή της.

Σήμερα, είναι ένα από τα δημοφιλέστερα αθλήματα και χιλιάδες Έλληνες ασκούνται συστηματικά (ως πρωταθλητές ή απλοί αθλητές) σε όλους τους τύπους ιστιοπλοϊκών σκαφών.

Ιστιοσανίδα (Windsurfing)

Η ιστιοσανίδα (windsurfing) είναι ένα συναρπαστικό άθλημα για όλους τους ανθρώπους, ανεξαρτήτως ηλικίας και φύλου. Δεν απαιτεί ιδιαίτερη σωματική δύναμη, τουλάχιστον στην αρχή, τον κυριότερο ρόλο παίζει η σωστή τεχνική.

Εκτός από διασκέδαση και ολυμπιακό άθλημα, το windsurfing έχει γίνει και επαγγελματικό σπορ από το 1985, καθώς και άθλημα επιδείξεων και αγώνων σε κλειστούς χώρους, όπου δημιουργούνται τεχνητά οι απαραίτητες συνθήκες.

Καθώς στην Ελλάδα, οι καιρικές συνθήκες είναι ιδανικές (ήπιο κλίμα, κατάλληλη ένταση ανέμων κ.λπ.) το άθλημα έχει γνωρίσει θεαματική ανάπτυξη και ολοένα και περισσότεροι Έλληνες ασχολούνται συστηματικά με αυτό. Μάλιστα, τα τελευταία χρόνια, κατά τη διάρκεια των καλοκαιρινών μηνών, πραγματοποιούνται σε διάφορα σημεία της χώρας ευρωπαϊκοί και παγκόσμιοι αγώνες (τουρνουά) και πρωταθλήματα, μερικοί από τους οποίους είναι από τους σημαντικότερους διεθνώς ανάμεσα σε αυτά τα σημεία βρίσκονται και οι παραλίες της Κρήτης. (απο την ιστοσελίδα www.Gnto.gr).

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Κλείνοντας την εργασία μας και αφού είδαμε τις εγκαταστάσεις και τις υποδομές που διαθέτουν οι νομοί Ηρακλείου και Λασιθίου καταλήξαμε σε κάποια συμπεράσματα σχετικά με τις προοπτικές που υπάρχουν ώστε να αναπτυχθεί ο αθλητικός τουρισμός στο ανατολικό μέρος της Κρήτης.

Όσον αφορά τον νομό Ηρακλείου καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι από άποψη εγκαταστάσεων είναι σε σχετικά καλό επίπεδο καθώς διαθέτει αθλητικές εγκαταστάσεις εντός πόλεως που θα μπορούσαν να φιλοξενήσουν και έχουν ήδη φιλοξενήσει μεγάλα αθλητικά γεγονότα όπως αγώνες ποδοσφαίρου της εθνικής ομάδας ποδοσφαίρου τόσο στους Ολυμπιακούς αγώνες όσο και μετέπειτα. Επιπλέον στο Ηράκλειο υπάρχουν πολλές ξενοδοχειακές μονάδες υψηλών προδιαγραφών που προσφέρουν στους τουρίστες υπηρεσίες αθλητικού τουρισμού καθώς και διάφορες οργανώσεις που δίνουν στους τουρίστες την ευκαιρία να ασχοληθούν ερασιτεχνικά με διάφορα αθλήματα όπως γκόλφ, τένις, ιππασία, θαλάσσια αθλήματα κ.α. Παρόλα αυτά σε σχέση με την Ευρώπη οι υποδομές είναι λίγο πίσω πράγμα που έχει ως αποτέλεσμα να παρακωλύεται και η περαιτέρω ανάπτυξη τους. Για αυτό το λόγο καλό θα ήταν οι ενασχολούμενοι με τον τουρισμό να δώσουν μεγαλύτερη έμφαση στον αθλητικό τουρισμό καθώς κάτι τέτοιο μόνο θετικά αποτελέσματα μπορεί να έχει στην ανάπτυξη του τόπου μας.

Ο νομός Λασιθίου όσον αφορά τον αθλητικό τουρισμό έχει μείνει αρκετά πίσω. Υπάρχουν αθλητικές εγκαταστάσεις οι πλειοψηφία των οποίων δεν μπορεί να ανταποκριθεί καν στις ανάγκες των ντόπιων αθλητών για ενασχόληση με τον αθλητισμό πόσο μάλλον να εξυπηρετήσει ανάγκες μεγάλων αθλητικών διοργανώσεων. Υπάρχουν κάποιες ξενοδοχειακές μονάδες που προσφέρουν δραστηριότητες αθλητισμού αλλά αφορούν στην πλειοψηφία τους τουρίστες με μεγάλη οικονομική ευχέρεια. Τον τελευταίο καιρό βέβαια έχει παρατηρηθεί κάποια κινητικότητα σχετικά με την ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού μέσω της προσπάθειας εκσυγχρονισμού κάποιων εγκαταστάσεων ώστε να ανέβει το επίπεδο και να είναι σε θέση να φιλοξενήσουν γεγονότα μεγαλύτερου βεληνεκούς. Λόγω όμως της έλλειψης αθλητικών εγκαταστάσεων το Λασιθί μπορεί να επενδύσει στην ανάπτυξη δραστηριοτήτων που να σχετίζονται με τις φυσικές υποδομές της περιοχής (ορειβάσια, θαλάσσια αθλήματα κτλ).

Συνοψίζοντας ο αθλητικός τουρισμός μπορεί να αναπτυχθεί περαιτέρω στην Ανατολική Κρήτη αρκεί βέβαια να το θέλουν και να το επιδιώξουν οι αρμόδιοι παράγοντες. Η ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού αλλά και κάθε είδους τουρισμού μέσα σε πλαίσια που δεν βλάπτουν το ευρύτερο περιβάλλον μόνο θετικές επιπτώσεις μπορεί να έχει στην οικονομία της χώρας και της Κρήτης ειδικότερα. Ευχή όλων μας είναι στο μέλλον να μεριμνήσουν οι υπεύθυνοι ώστε οι επισκέπτες στην χώρας μας να μπορούν να απολαμβάνουν τις δραστηριότητες του αθλητικού τουρισμού κάτω από πολύ υψηλού επιπέδου συνθήκες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ηγουμενάκης, Ν. (1997) *Τουριστική Οικονομία*, εκδόσεις Interbooks, Αθήνα

Ηγουμενάκης, Ν. Κραβίτη, Κ., Λύτρας Π., (1998) *Εισαγωγή στον Τουρισμό*, Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα.

Μοίρα, Π. (2005), *Τουριστική γεωγραφία της Ελλάδος*, Interbooks, Αθήνα

Λύτρας, Π (1989), *Ο ρόλος του τουρισμού στην κοινωνία, στο Ο τουρισμός προς στο 2000, θεωρητικές επισημάνσεις και πρακτικές*, Interbooks, Αθήνα

Μαυροδόντης, Θ, (2006), *Εισαγωγή στον τουρισμό, διδακτικές σημειώσεις*, ΤΕΙ Θεσσαλονίκης

Κουρτέσας, Γ, (2007), *Τουριστική κοινωνιολογία, διδακτικές σημειώσεις*, ΤΕΙ Θεσσαλονίκης

Ατσαλάκης, Γ, (χ.χ), *Αθλητικός τουρισμός- περιγραφικά μοντέλα*, διδακτικές σημειώσεις από το ΤΕΙ Ηρακλείου

Ντουβάς, Λ, (χ.χ), *ψυχαγωγικές δραστηριότητες- αθλητικός τουρισμός*.

INTERNET

el.wikipedia.org

www.itr.si

www.cna.gr

www.travelport.gr

www.imerisia.gr

www.maris.gr

www.traveldailynews.gr

www.gnto.gr

www.pathfinder.gr

www.agrolasssithi.gr

www.sport.gov.gr

www.euro2day.gr

www.icna.gr

www.hgf.gr

www.ecocrete.gr

tovima.dolnet.gr

www.teithes.gr

www.teiher.gr